

Jørgen Kristiansen

NY STRATEGI FOR KYSTSIKRING

- opgør med et rådende natursyn på Lønstrup Klint

"En fortsat naturlig nedbrydning af klinten er ... den udvikling, der nationalt bør prioriteres højest"

Citat fra Miljø- og Energiministeriets skrivelse den 17. februar 1997 til Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg vedrørende spørgsmål om bevarelse af Mårup kirke

NY STRATEGI FOR KYSTSIKRING – opgør med et rådende natursyn på Lønstrup Klint

© Aalborg Universitet og Jørgen Kristiansen 2012

Skriftserien 2012-02
ISSN 1397-3169-pdf

Institut for Planlægning
Aalborg Universitet
Vestre Havnepromenade 5
9000 Aalborg

FORORD

Denne rapport repræsenterer et opgør med det rådende natursyn, som har haft indflydelse på alle hidtidige bestemmelser og politiske beslutninger om kystsikring på vestkysten i Nordjylland. Dette opgør eksemplificeres gennem en beskrivelse af beslutningsforløbet i forbindelse med kystsikringsforslag vedrørende Lønstrup Klint, der udgør kyststrækningen mellem Løkken og Lønstrup i Vendsyssel.

Der er tale om en dokumentationsrapport. Rapporten giver således en oversigt over de lovgivningsmæssige betingelser, de fysiske forhold, interessekonflikterne omkring kystsikring, de eksisterende kystsikringsanlæg, og de forslag til løsninger som har været fremme. Formålet med de enkelte afsnit er at tilvejebringe et fælles informationsgrundlag, hvorfor beskrivelsen nogle steder er forholdsvis detaljeret. På det grundlag efterlyses der i rapporten en strategi og en åben debat med henblik på at sikre vestkystens naturområder og rekreative muligheder også for eftertidens generationer.

Rapporten udgør endvidere et partsindlæg, fordi den som nævnt lægger op til et opgør med det hidtil rådende natursyn på kystsikring, således som det har været varetaget af Naturstyrelsen (under Miljøministeriet) og været dygtigt markedsført af Danmarks Naturfredningsforening. I stedet foreslår rapporten et proaktivt helhedssyn på kystsikring, som kan resultere i en integreret kystforvaltning i forbindelse med Lønstrup Klint og de tilstødende kyststrækninger. En sådan helhedsorienteret kystforvaltning skal tilgodese både naturinteresser og samfundsmæssige interesser.

Selvom fokus her er på Lønstrup Klint, så har rapportens dokumentation og iagttagelser særlig relevans for hele kyststrækningen mellem Løkken og Hirtshals, der ligger i Hjørring Kommune. Rapporten kan også være relevant for flere dele af den øvrige vesterhavskyst fra Skagen til Agger Tange hvor der forekommer klintkyst, samt til dels for kyststrækninger syd for Agger Tange.

Forfatterens egne kommentarer og vurderinger er markeret særskilt i teksten, for at adskille dem klart fra den egentlige dokumentation og faktuelle information som rapporten indeholder. Der må citeres frit fra rapporten med kildeangivelse. Google Earth, COWI, Hunderup Luftfoto, Kystdirektoratet og Naturstyrelsen m.fl. har imidlertid copyright på nogle af rapportens illustrationer. Derfor må citater fra rapporten, der anvendes til kommerciel brug, ikke medtage disse illustrationer.

Rapporten er den første af to rapporter vedrørende kystsikring med fokus på Lønstrup Klint. De to rapporter kan læses uafhængigt af hinanden. Den efterfølgende rapport – med undertitlen ”oplæg til løsninger for Lønstrup Klint” - er en arbejdsrapport, hvori der præsenteres et diskussionsoplæg med sigte på de tekniske og økonomiske løsningsmuligheder for kystsikring, samt en indledende vurdering af de langsigtede konsekvenser uden og med kystsikring.

Jørgen Kristiansen
Aalborg Universitet, Institut for Planlægning
november 2012

ANVENDTE FORKORTELSER

CIS:	Coastal Information Systems
DGENV:	Directorate-General Environment (Generaldirektoratet for Miljø)
DGU:	Danmarks Geologiske Undersøgelser
DN:	Danmarks Naturfredningsforening
EC:	European Commission
EU:	European Union
GEUS:	De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland
GIS:	Geografiske informationssystemer
ICZM:	Integrated Coastal Zone Management
SEA:	Strategic Environmental Assessment (strategisk miljøvurdering)
SIC:	Skagen Innovationscenter

INDHOLDSFORTEGNELSE

sidetal

Indledning.....	1
1. Kyststrækning og Fredninger.....	4
1.1 Lønstrup Klint.....	4
1.2 Rubjerg Knude.....	8
1.3 Fredningskendelser for Rubjerg Knude Området.....	11
1.4 Udtalelse fra Miljø- og Energiministeriet i 1997.....	16
1.5 Efterspil om Fortolkning af Fredningskendelserne.....	18
2. Lov- og Plangrundlag for Kystsikring.....	21
2.1 Lov om Kystbeskyttelse.....	21
2.2 Lov om Naturbeskyttelse.....	22
2.3 Om Kystsikring i Regionsplaner for Nordjylland.....	24
2.4 Kommuneplan 2009 for Hjørring Kommune.....	27
2.5 Natura 2000-Plan for Rubjerg Knude Området.....	29
2.6 En National Kystbeskyttelsesstrategi?.....	31
2.7 EU Initiativer til Integreret Kystforvaltning.....	34
3. Natursynets Aktører.....	37
3.1 Naturstyrelsen og Miljøministeriet.....	37
3.2 Geocenter Danmark.....	38
3.3 Danmarks Naturfredningsforening.....	39
3.4 Mårup Kirke Forløbet.....	41
4. Debat og Myter om Kystsikring.....	48
4.1 Eksisterende Kystsikringsanlæg.....	48
4.2 Lokale Kystsikringsforslag.....	52
4.3 Myter om Kystsikring.....	61
5. Natursyn og Strategi for Kystforvaltning.....	64
5.1 Opgør med Danmarks Naturfredningsforenings Natursyn	64
5.2 Et Demokratisk Underskud i Kystsikringsdebatten	70
5.3 Ny Strategi for Kystforvaltning og Kystsikring.....	72
Kildeliste.....	75

INDLEDNING

Langs Lønstrup Klint, der strækker sig fra Løkken til Lønstrup, kan kystens nedbrydning iagttages til forskellige årstider og under forskelligartede vejrforhold. For nogle mennesker forekommer denne dramatiske og voldsomme kysterosion tilsyneladende som en smuk og bevaringsværdig proces. For andre virker det mere som en langsom naturkatastrofe, hvor en såret klint nedbrydes af havet og vinden.

Kystnedbrydningen forstærkes bl.a. af manglende dræning af grundvand og kildevæld, samt af klimaændringen, der her optræder i form af hyppigere og kraftigere storme. Uden kystsikring får klinten og kystbræmmen ikke en chance for at stabilisere sig i forhold til havets og vindens kræfter.

Hvorfor ingen kystsikring?

Rapporten vil besvare dette hovedspørgsmål.

I løbet af de seneste mange år må flittige vandregæster langs Vendsyssels vesterhavskyst ind i mellem have overvejet, hvorfor der ikke sker nogen samlet kystsikring af denne enestående naturstrækning. Det kan således undre, hvorfor der ikke hidtil er blevet formuleret en samlet målsætning for sikring af vestkysten ud for Vendsyssel. Eller rettere sagt: der er behov for at få besvaret spørgsmålet om, hvorfor der tilsyneladende har været og fortsat er en politisk enighed om ikke at kystsikre på bl.a. strækningen mellem Lønstrup og Løkken. Debatten om kystsikring i Nordjylland blusser imidlertid op, hver gang en hård efterårs- eller vinterstorm har ædt sig yderligere ind i kysten. Eksempelvis afholdt Hjørring Byråd i marts 2012 et temamøde om kystsikring for at opnå en belysning af problemstillingen.

Det er almindeligt accepteret, at indgreb ét sted langs kysten kan påvirke kysterosionen andre steder, men der er ingen afklaring af hvordan en sådan påvirkning sker og kan modvirkes. Derfor pegede den sidste Regionplan 2005 for Nordjylland på, at beslutninger om kystsikring skal ske på baggrund af helhedsløsninger for sammenhængende kyststrækninger og under hensyn til den langsigtede udvikling på den pågældende strækning. Sådanne overvejelser indgår desværre ikke i afløseren dvs. Kommuneplan 2009 for Hjørring Kommune, der i princippet afviser al yderligere kystsikring, udover den der allerede er gennemført ud for og nord for Lønstrup.

Nedbrydningen af en kystklint er en såkaldt irreversibel proces, dvs. den er uigenkaldelig og der kan ikke etableres nogen naturgenopretning af Lønstrup Klint til en tidligere form. Derimod kan kystnedbrydningen stoppes eller forhales kraftigt gennem kystsikring. Kystnedbrydningen ødelægger eksisterende biotopers¹ fauna og flora i det nære indland til klinten. Kystbeskyttelse kan derimod sikre en fortsat eksistens af disse biotoper og kan samtidig medvirke til en større mangfoldighed for fauna og flora. Modstandere af kystsikring vil derimod pege på, at selve nedbrydningsprocessen for klinten i sig selv er bevaringsværdig, og at en kystsikring bl.a. vil forringe digesvalernes muligheder for at bygge reder, og begrænse mulighederne for at studere klintens geologiske lagdeling på stedet.

¹ En biotop er en mindre - rumligt afgrænset - enhed af et økosystem, hvor de ydre vilkår (klima, jordbund osv.) sætter grænserne. En biotop kan rumme flere forskellige habitater ("bosteder" for dyr eller planter), men kan også selv være en del af en eller flere habitater. Derfor vil der være en vekselvirkning mellem de levende væsner og deres levesteder. En biotop kan være meget lille (f.eks. et stendige eller en døende gren, der er habitat for padder og insekter). Omvendt kan mange biotoper dække store arealer (f.eks. klitlandskaber). Biotopbeskyttelse kan medvirke til at opretholde den naturlige balance i stofskiftet mellem arterne. Sikring og vedligeholdelse af forbindelser mellem de forskellige biotoper er også et vigtigt led i naturbeskyttelsen.

Kystdirektoratet udsendte i august 2011 en rapport, hvori en ny kystbeskyttelsesstrategi med titlen "en strategisk indsats for smukkere kyster" blev beskrevet. Heri peges der på den jyske vestkyst som et eksempel, hvor kystbeskyttelse er nødvendig. Rapporten argumenterer også for, at løsninger på kystsikring skal være helhedsorienterede, og Kystdirektoratet ønsker at fremme bløde løsninger som tager hensyn til det omgivende landskab. Disse principper er i overensstemmelse med EU Kommissionens anbefalinger om fremme af en integreret kystforvaltning i medlemslandene.

Der er således et voksende behov for at få belyst, hvilke argumenter der ligger bag beslutningen om ikke at gennemføre kystsikring ud for Vendsyssels vestkyst, hvad lovgivningen på kystsikringsområdet siger, og hvilke organisationer og interesser der står bag modstanden imod kystsikring. Især Hjørring-afdelingen i Danmarks Naturfredningsforening (DN) har spillet og spiller fortsat en aktiv og afgørende rolle i sin modstand mod nogen form for kystsikring. Dette fremgår af de forskellige indlæg og dokumenter vedrørende kystsikringsdebatten – senest i forbindelse med bestræbelserne på at gennemføre en kystsikring ud for Mårup kirke og ud for sommerhusbebyggelsen syd for Lønstrup.

Indholdsbeskrivelse

Rapporten består af fem hovedafsnit.

I afsnit 1 præsenteres en kortfattet beskrivelse af de aktuelle fysiske forhold langs den kyststrækning i Hjørring Kommune som ligger ud til Vesterhavet mellem Løkken og Lønstrup, dvs. Lønstrup Klint. Derefter beskrives de gældende fredningsbestemmelser for Rubjerg Knude området. Der afsluttes med en redegørelse for de statslige myndigheders gentagne fejlfortolkning af fredningsbestemmelserne. Disse er blevet anført i en række svarskrivelser på forespørgsler fra Folketinget i perioden 1997-2007, første gang i en svarskrivelse i 1997 fra den daværende miljøminister til Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg.

I afsnit 2 gennemgås lov- og plangrundlaget for kystsikring i Nordjylland. Lov om kystbeskyttelse samt relevante dele af lov om naturbeskyttelse kommenteres. Endvidere præsenteres de målsætninger og principper vedrørende kystsikring, som indgår i regionplanerne for Nordjylland frem til og med 2005, og i Kommuneplan 2009 for Hjørring Kommune. Herefter kommenteres Natura 2000-planen for Rubjerg Knude området, som blev fremlagt af miljøministeren i december 2011. Endelig omtales den kystbeskyttelsesstrategi, som blev publiceret af Kystdirektoratet i august 2011, samt EU's anbefalinger til en aktiv og integreret kystforvaltning gennem det såkaldte ICZM² initiativ.

I afsnit 3 omtales de vigtigste aktører i modstanden mod kystsikring. Dette drejer sig om Naturstyrelsen (tidligere Skov- og Naturstyrelsen) under Miljøministeriet, en række institutioner samlet under "Geocenter Danmark", og Danmarks Naturfredningsforening. Disses aktørers rolle og initiativer beskrives kort, herunder de initiativer som Danmarks Naturfredningsforening har taget i forbindelse med forsøgene på at få gennemført en kystsikring ud for Mårup kirke. Endelig gives et historisk rids af Mårup kirke forløbet, som udgør et illustrativt eksempel på det rådende natursyns sejr over bestræbelserne på at etablere kystsikring ud for kirken.

I afsnit 4 omtales først nogle eksisterende kystsikringsanlæg på strækningen mellem Løkken og Lønstrup. Derefter beskrives nogle lokale kystsikringsforslag samt de refererede synspunkter i denne sammenhæng. På det grundlag - og med baggrund i Mårup kirke forløbet - udpeges og belyses der nogle gængse myter om kystsikring.

² ICZM er en forkortelse af "Integrated Coastal Zone Management".

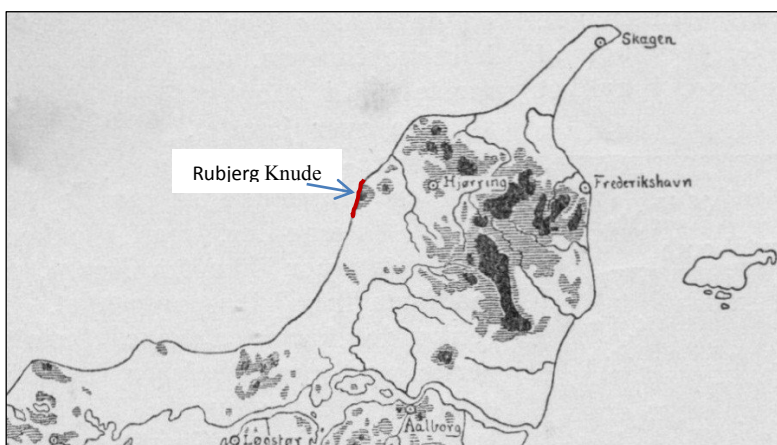
I afsnit 5 præsenteres der først et opgør med Danmarks Naturfredningsforenings natursyn og argumenter mod kystsikring. Dernæst peges der på et markant demokratisk underskud i beslutningsforløb og hidtidige afgørelser vedrørende kystsikring. Der afsluttes med nogle overvejelser om og en skitse til udvikling af en egentlig kystsikringsstrategi og denne strategis enkelte faser.

1. KYSTSTRÆKNING OG FREDNINGER

I dette hovedafsnit præsenteres først selve kyststrækningen for Lønstrup Klint, der også omfatter Rubjerg Knude området. Herefter beskrives de gældende fredningsbestemmelser for Rubjerg Knude området. Endelig refereres Miljø- og Energiministeriets skriftlige udtalelse fra februar 1997, og de efterfølgende års svarskrivelser til folketingsmedlemmer og til Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg³ vedrørende forespørgsler om kystsikring ud for Mårup kirke. Der er her en særlig fokus på fortolkning af fredningsbestemmelserne.

1.1 Lønstrup Klint

Lønstrup Klint forløber langs den ca. 13 km lange kyststrækning mellem Løkken og Lønstrup, og fremtræder som den vestlige afgrænsning af et geologisk område, der udgjorde en markant bakkeø i stenalderhavet. Det fremgår af nedenstående kortskitse, hvorpå Lønstrup Klint er markeret med rødt, at for godt 100 år siden udgjorde Rubjerg Knude og Lønstrup endnu et tydeligt fremspring i kystlinjen mellem Løkken og Hirtshals:

Kortskitse fra 1897

(kilde: *Danmarks Natur*. Det Nordiske Forlag, ca. 1900)

Nogle kilder skønner, at kysten ved Rubjerg Knude siden år 1800 er rykket ca. 450 meter ind i landet. Fra 1954, hvor de første officielt tilgængelige luftfotos blev taget, og frem til 2010 skete der en indrykning af kystlinjen på ca. 125 m ud for Rubjerg Knude. Det følgende nyere kortudsnit viser, at det fremspring, som Rubjerg Knude tidligere udgjorde i forhold til resten af kyststrækningen, nu er blevet næsten helt "afhøvlet":

Kyststrækningen Lønstrup Klint

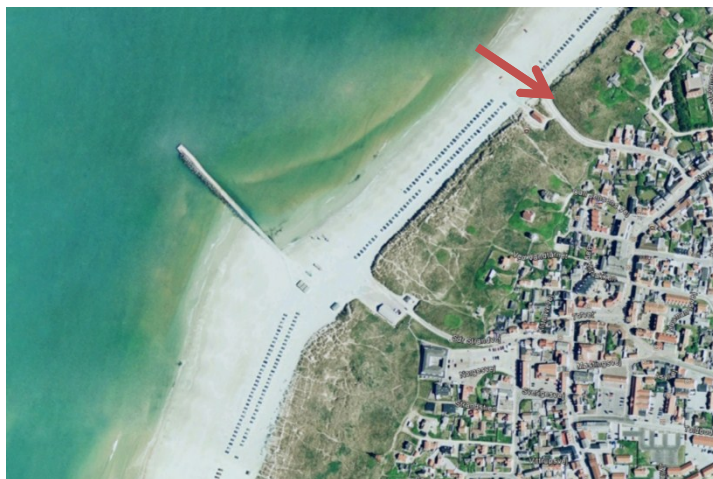
(kilde: topografisk kort - "4 cm kort" - fra Kort- og Matrikelstyrelsen)

Lønstrup Klint er - som nævnt i Kommuneplan 2009 for Hjørring Kommune - udpeget som et såkaldt "GeoSite" (No GS 4-2). Ifølge Gyldendals "Den Store Danske" er et GeoSite en lokalitet, som er udpeget til fredning og bevarelse af den europæiske sammenslutning "ProGeo", der indsamler og

³ Fra og med folketingssamlingen 2012-13 hedder det "Folketingets Miljøudvalg".

organiserer beskrivelsen af GeoSites i Europa på grundlag af oplæg fra de enkelte medlemslande. Et GeoSite vurderes at have geologisk enestående kvaliteter, fx som specielt landområde eller særlig kystlinje. Lønstrup Klint er blandt de 38 udpegede danske GeoSites. Disse henhører under GEUS, der står for ”De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland”.⁴ GEUS er en statsinstitution, der i de senere år har været placeret under forskellige ministerier.

Klinten starter ca. 400 m nord for Løkken mole, omtrent som markeret af den røde pil på det følgende luftfoto (ortofoto⁵).

Løkken mole (luftfoto fra ca. 2006)
(copyright: Google Earth)

Højdeforhold

Lønstrup Klint ragede de fleste steder op over stenalderhavet (Litorinahavet), der på strækningen mellem Løkken og Lønstrup skønmæssigt lå op til 12-13 meter over det nuværende havniveau. Klinten varierer på hele strækningen i højde over havoverfladen.

På den korte strækning nord for Løkken mellem molen og betonbunkerne på forstranden (fra Nazitysklands besættelse af Danmark) er klinten relativt lav dvs. 4-8 meter høj. Herfra og på det meste af den ca. 5 km lange strækning mellem Furreby (sommerhusområde og Løkken Strand Camping umiddelbart nord for Løkken) og nedkørslen til stranden ved Nørre Lyngby varierer klintens højde mellem ca. 8 og 20 meter.

Ud for Nørre Lyngby og sommerhusbebyggelsen lige nord herfor varierer klintens højde mellem knap 20 og 25 meter. Fra adgangssten mellem campingpladsen (Klitgård Camping & Hytteby) og stranden vokser klintehøjden til ca. 40 meter ud for Rubjerg Kirkegård. Herfra vokser klinten yderligere til en højde på ca. 50 meter ud for sydgrænsen for Rubjerg Plantage (tidligere ”Hjørring Kommunes Klitplantage”).

Fra plantagens nordgrænse og til nord for fyrtårnet på Rubjerg Knude – svarende til de største sandmilers udstrækning i årene efter årtusindskiftet - varierer koterne ved sandmilernes fod mod øst mellem ca. 50 og 60 meter (ved Fyrvejen), mens de højeste koter for toppen af sandmilerne varierer mellem 57 meter og 67 meter. Klinten er her overlejret af 2-10 meter flyvesand. Dette var forholdene i 2006. Nogle år før nåede klinten ca. 70 meter over havoverfladen ved Rubjerg Knude, nogle steder overlejret af mere end 20 meter flyvesand. Det højeste punkt her nærmede sig 100 meter over

⁴ Indtil 1995 hed institutionen Danmarks Geologiske Undersøgelser, DGU.

⁵ Et ortofoto er et luftfoto, der er bearbejdet, så det er målfast ligesom et traditionelt kort (kilde: www.kortal.dk).

havoverfladen i 1990'erne. Dette skyldtes de høje sandmiler, der dengang ophobede sig umiddelbart vest for fyret.

Det følgende foto viser situationen i april 2012, hvor der ikke længere befinder sig sandmiler umiddelbart vest for fyret, ligesom selve fyrtårnet er tæt på en nedstyrtning.

Rubjerg Knude og fyrtårnet set mod syd
(kilde: eget foto april 2012)

Ændringerne på sandmilernes størrelse og udstrækning er derfor stærkt dynamiske, og sandmilerne flytter sig med en relativt stor hastighed mod øst og nordøst.

Højden af klinten aftager hurtigt igen fra Rubjerg Knude mod nord. Ud for Mårup kirketomt er klinten ca. 25 meter. Højden på klinten ud for sommerhusbebyggelsen syd for Lønstrup varierer fra godt 20 meter til 25-26 meter.

Klintstrækningen afsluttes lige nord for Lønstrup, som vist på efterfølgende foto.

Klinten med kystsikringsanlæg og sandfodringsdepot
ud for den nordlige del af Lønstrup
(eget foto sept. 2008)

Ønske om en ubeskyttet klint

Ifølge en beskrivelse på Naturstyrelsens hjemmeside (2012), anføres det at:

”Hele klinten er et af de mest betydningsfulde kystprofiler med glacialt opskubbede flager og tværsnit gennem sen- og postglaciale marine og ferske aflejringer. Endvidere er opbygningen af flyvesandsklitterne instruktiv.”

Med henblik på naturforvaltning anføres det endvidere i Naturstyrelsens beskrivelse at:

”Den naturlige kysterosion holder profilerne åbne. Da området er udpeget som GeoSite, er det vigtigt, at denne tilstand opretholdes. Det er også vigtigt, at baglandet holdes åbent, så det karakteristiske sandflugtslandskab kan ses.”

Den ubeskyttede klint ud for
Rubjerg Knude
(eget foto sept. 2008)

Overgang mellem ubeskyttet og beskyttet
klint syd for Lønstrup
(eget foto sept. 2008)

Baggrunden for citaterne fra Naturstyrelsens hjemmeside er, at der fra december 2011 er vedtaget den allerede nævnte Natura 2000-plan for Rubjerg Knude området og dele af Lønstrup Klint. Denne plan er beskrevet i delafsnit 2.5.

I havområdet ud for Lønstrup Klint er der endvidere afgrænset et ca. 150 km² stort Natura 2000 område.

Kommentar:

Der er – som det fremgår af ovennævnte citater - tale om magtfulde forvaltningsmæssige interesser omkring Lønstrup Klint, som vil modsætte sig ethvert forsøg på at nyvurdere synet på kystsikring for denne strækning af vestkysten. Ligeledes defineres den i de senere år forøgede sandflugt omkring Rubjerg Knude som et bevaringsværdigt naturfænomen i lighed med Raabjerg Mile. Danmarks Naturforening (DN), Miljøministeriet (herunder Naturstyrelsen), og de geologiske institutioner (herunder GEUS) der samarbejder under paraplyorganisationen Geocenter Danmark, har spillet en særlig rolle i denne sammenhæng. Disse aktører er derfor nærmere beskrevet i hovedafsnit 3.

Sammenhæng mellem kysterosion og sandflugt

Udvidelse af agerbruget til kystzonen og den afrømning af skove og kystnært buskads, der startede allerede i den tidlige middelalder, har sandsynligvis været en hovedårsag til sandflugten også langs Lønstrup Klint. Sandflugten kan derfor betegnes som en menneskeskabt miljøkatastrofe.

Kysterosionen og sandflugten hænger tæt sammen, idet førstnævnte i nogle tilfælde er en forudsætning for eller forstærker sidstnævnte. På de strækninger af klinten, hvor der optræder lag af smeltvandssand, vil dele af sandet ved kraftige vestenvinde blæse op og blive aflejret som flyvesand ovenpå klinten og på de bagvedliggende arealer. På enkelte delstrækninger hvor klinten hovedsageligt består af smeltevandsler, fx ud for Nørre Lyngby, optræder der således ingen eller kun meget tynde lag af flyvesand. Ved Rubjerg Knude derimod har flyvesandets tykkelse som tidligere nævnt oversteget 10-20 meter.

1.2 Rubjerg Knude

Rubjerg Knudes geologiske historie og de seneste års drastiske ændringer er fint beskrevet i en artikel fra 2005 af lektor Keld Rømer Rasmussen, Geologisk Institut ved Aarhus Universitet ("Rubjerg Knude – stor klit på vandring" i GeologiskNyt 4/2005). Han peger på at udviklingen omkring Rubjerg Knude i de seneste 100 år har vist, at menneskelige indgreb kan skabe markante ændringer i klitternes udseende i løbet af få år. Nogle vurderinger peger på, at sandklitternes tykkelse var vokset til ca. 10 m i 1906, da fyret blev taget i brug, og til op på ca. 25 m, da de var på det højeste i 1990'erne. I 1968 ophørte fyret grundet de høje klitter på havsiden. Siden 2000 er det meste af de høje sandmiler foran (vest for) fyret skredet i havet, og den maksimale tykkelse af dem er derfor mindsket igen.

De to luftfotos fra artiklen er taget af Hunderup Luftfoto henholdsvis i 1992 og 2005, og illustrerer de drastiske ændringer som skete i løbet af blot 13 år.

1992 (copyright: Hunderup Luftfoto)

2005 (copyright: Hunderup Luftfoto)

Det konstateres i artiklen, at den reduktion i de sandflugtsbekæmpende foranstaltninger, der blev indført i årene før 2005, har været en medvirkende årsag. Det har betydet at klitten er begyndt at vandre indefter med stor hastighed. Som det fremgår af billederne, er højden samtidig blevet reduceret. Klitterne (sandmilerne) fortsætter i de efterfølgende år (efter 2005) denne vandring, da sandflugten efter 1992 ikke længere bliver bekæmpet, jf. efterfølgende uddrag af rapport om sandflugt og klitfredning.

En hurtig nedbrydning af Rubjerg Knude

Denne udvikling har yderligere taget fart i årene frem til 2012. Sandmilerne syd for selve "Knuden" er således vokset markant i omfang siden 2005, og nogle vurderinger peger på, at milen omkring fyret bevæger sig 15-20 meter ind i landet om året. Samtidig kan det påregnes, at fyrtårnet vil styrte i havet senest i 2015 eller 2016, med den fart som kystnedbrydningen foregår på ud for Rubjerg Knude.

Fyret i april 2012, få metre fra klint-skrænten og stadig et yndet besøgs-mål

Udviklingen bekræftes af følgende beskrivelse i rapporten ”Sandflugt og klitfredning – erfaringer og status (Miljøministeriet 2008):

”På Rubjerg Knude har udviklingen de seneste år været dramatisk. I det meste af 1900-tallet dæmpede man sandflugt på Rubjerg Knude således, at store mængder af det sand, der blev blæst ud af og op ad klinten, blev lejret tæt ved klintkanten, således at meget af sandet styrtede ned på stranden og blev fjernet af havet ved de hyppige skred i klinten.

I forbindelse med naturbeskyttelsesloven af 1992 og senere gennem Vilhjemudvalgets arbejde blev der givet klare signaler om, at der kun skulle klitdæmpes, hvor større samfundsmæssige værdier var truet.

På den baggrund samt vigende budgetter blev dæmningsindsatsen gradvist nedsat. I 1997 blev denne ændring kritiseret dels af DN, som ønskede at dæmpningen blev bragt helt til ophør og dels af en lodsejer, som ønskede, at den tidligere praksis skulle genoptages. På den baggrund besluttede Skov- og Naturstyrelsen at fortsætte den hidtidige praksis med en begrænset dæmningsindsats.

I 2004 startede en voldsom sandflugt i området, som gav anledning til store gener, og som fik Skov- og Naturstyrelsen til umiddelbart at iværksætte en beskeden optrapning af dæmningsindsatsen. Samtidig blev lektor Keld Rømer Rasmussen fra Århus Universitet bedt om at foretage en nærmere beskrivelse af sandflugtens natur på Rubjerg Knude og foretage opmålinger. Disse resultater foreligger nu, og de bekræfter, at sandflugten er meget voldsom. Således kan det skønnes, at sandflytningen ud for Rubjerg Knude Fyr fra oktober 2006 til 2007 har været ca. 240 m³/m.

Der er ingen tvivl om, at fri dynamik i større eller mindre dele af Rubjergområdet vil give et naturområde i europæisk superklasse, men det vil også være til store gener og omkostninger for de mennesker, der bor i området.

I første omgang er det op til Miljøministeriet at beslutte om fortsat sandflugt, som vi har set de seneste år, er uacceptabel og skal dæmpes, eller man skal søge at skabe rammer, så fri dynamik i hele eller dele af området kan accepteres.”

Denne beskrivelse angiver en væsentlig mere nuanceret vurdering af behovet for sandflugtsbekæmpelse end Miljøministeriets officielle holdning, som senest er kommet til udtryk i Natura 2000-planen, der er kommenteret i delafsnit 2.5.

Nedenstående luftfotos (copyright: Google Earth) viser Rubjerg Knude området i henholdsvis 2005 og 2011:

De røde streger er angivet for at sammenligne indrykningen af sandmilerne nord for Rubjerg Plantage i løbet af de ca. seks år fra 2005 til 2011.

Det rådende natursyn og samfundsmæssige interesser

Ovennævnte beskrivelse anskueliggør konflikten mellem et natursyn, der ønsker at fastholde ”den frie dynamik”, og de samfundsmæssige interesser i at bevare landskabet i kystzonen. Dette natursyn blokerer for ønsket om at foretage en effektiv sanddæmpning. Uden sanddæmpning vil der opstå uoverskuelige negative konsekvenser for beplantning, bebyggelser og landbrugsarealer vest og øst for Rubjergvej, der jf. oversigtskortet i delafsnit 1.3 afgrænser det fredede område mod øst.

Det fremgår af en beskrivelse fra ca. 1900⁶, at ”ved Rubjerg Knude i Vendsyssel rykker Klinten på enkelte Steder hvert Aar 8 Fod ind i Landet”. Dette svarer til ca. 2,5 meter per år. Indrykningen i de senere år vurderes at være væsentligt større, dvs. op til 4 m per år.

Siden 2007 har sandmilernes vandring og kysterosionen ved Rubjerg Knude fortsat med uformindsket eller endog øget styrke. Det fremgår af efterfølgende luftfoto fra ca. 2010 og af fotos fra april 2012, at sandmilerne har nået den vestlige afgrænsning af Rubjerg Plantage.

Sandmilernes udstrækning fra Fyrvejen til syd for Rubjerg Plantage (ortofoto ca. 2010)
(copyright: Google Earth)

⁶ Kilde: ”Danmarks Natur” s. 79, Det Nordiske Forlag, København ca. 1900.

Sandmilernes vandring og udbredelse i forhold til Rubjerg Plantage
(egne fotos april 2012)

I sommeren 2010 blev P-pladsen for besøgende til Rubjerg Knude flyttet godt én km mod øst, og er nu placeret ved udmundingen af adgangsvejen til fyret (Fyrvejen) i Rubjergvej syd for Lønstrup.

1.3 Fredningskendelser for Rubjerg Knude Området

I kystsikringsdebatten henvises der ofte til de gældende fredningsbestemmelser for området, som en begrundelse for at afvise kystsikringsforanstaltninger fra syd for Lønstrup til Løkken. Dette argument har således medvirket til en afvisning af de seneste års ansøgninger om kystsikring ud for Mårup kirke, jf. beskrivelsen i delafsnit 3.4, ud for sommerhusbebyggelsen syd for Lønstrup, og ud for Nørre Lyngby.

Også et mindre område umiddelbart nord for sommerhusområdet i Furreby ved Løkken er fredet. Denne fredning er ikke nærmere omtalt i dette delafsnit.

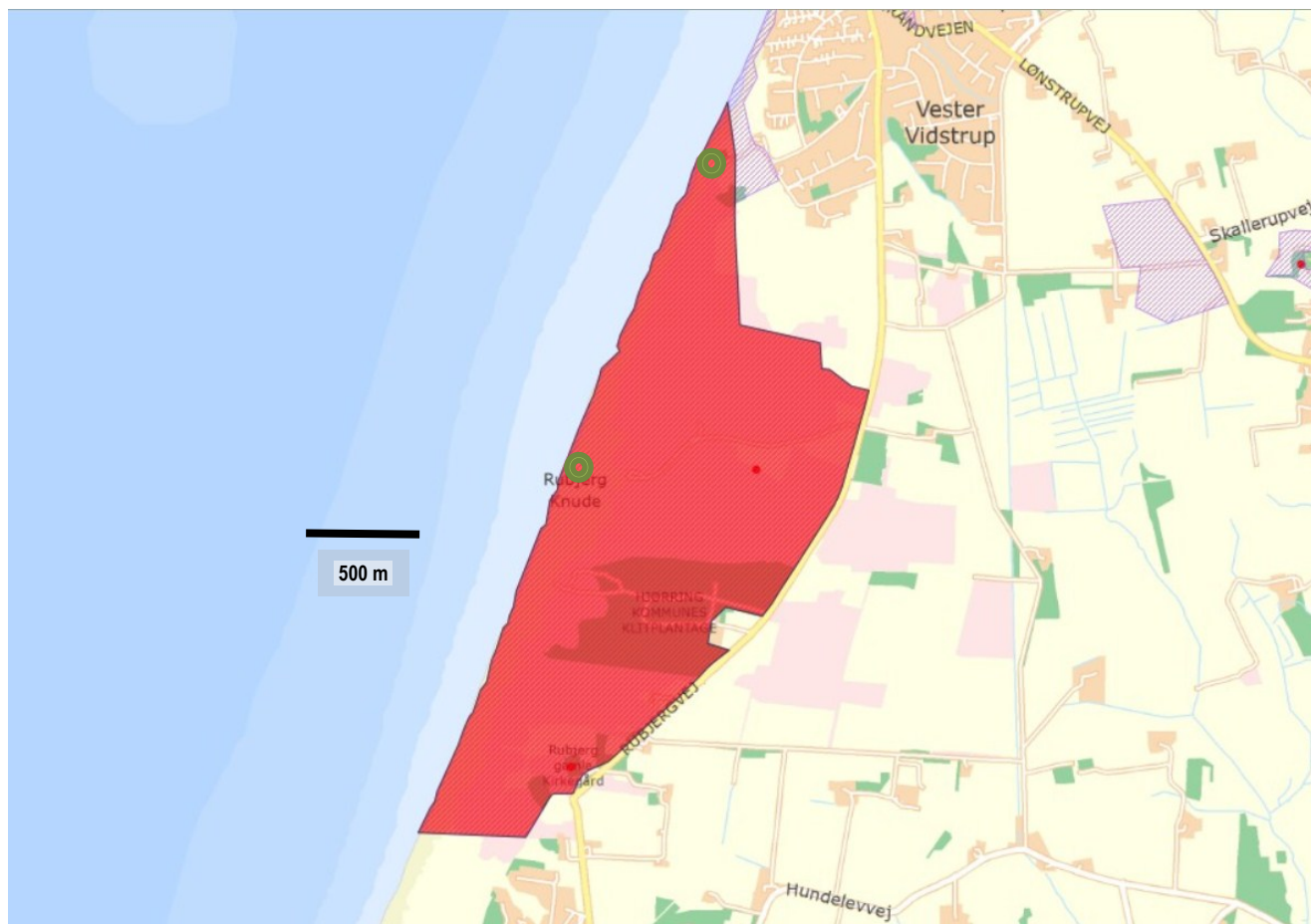
Fredningskendelse fra 1948 – Rubjerg Knude området

Den 25. februar 1948 afsagde Overfredningsnævnet en ”Kendelse i Sagen Nr. 733/46 vedrørende Fredning af Rubjerg Knude og omliggende Arealer”⁷ omfattende et ca. 264 ha stort areal. I de nedenfor præsenterede citater fra kendelsen er bibeholdt den dagældende retskrivningspraksis. Kendelsen er en stadfæstelse af den kendelse, som Fredningsnævnet for Hjørring Amtsrådsreds afsagde den 7. december 1946.

Kendelsen begrundes med, at Fredningsnævnet ”finder, at disse Omraader paa Grund af deres landskabelige Skønhed og storslaaede og egenartede Natur bør bevares for Eftertiden i deres nuværende Tilstand og derfor bør fredes.”

Det fredede områdes udstrækning fremgår af figuren og er markeret med rødt. Det lilla-farvede mindre område lige nord for området angiver det areal der blev fredet i 1965. Fyrets og Mårup kirkes omtrentlige beliggenhed er markeret med grønne cirkler.

⁷ Denne kendelse (uddrag af ”Udskrift af Overfredningsnævnets kendelsesprotokol”) samt alle efterfølgende dokumenter i forbindelse med fredningskendelsen kan downloades fra www.miljoportal.dk.

Området omfattet af fredningskendelsen fra 1948
(kilde: Danmarks Miljøportal, 2012)

Kendelsen afgrænser de arealer, som omfattes af fredningskendelsen, med opremsning af de involverede matrikelnumre. Der angives herefter som hovedretningslinje, at:

”Tilstanden paa de fredede Arealer maa ikke forandres, men Arealerne skal henligge paa samme Maade som hidtil.”

Som følge heraf må disse arealer ikke yderligere opdyrkes eller beplantes, ligesom de ikke må bebygges med visse undtagelser omfattende bl.a. fyrtårn og tilhørende bygninger. Det anføres således i kendelsen, at *”Den paa Arealerne værende naturlige Vegetation, derunder den særlig karakteristiske Bevoksning af Klittorn, skal bevares som saadan. Ejerne skal dog have Ret til Afhugning af Klittorn til Brug for vedkommende Ejendom, ligesom Nævnet kan tillade, at denne Bevoksning begrænses, hvis den maatte brede sig for meget paa Bekostning af Græsbevoksningen. Selvsaaede Naaletræer skal fremtidig fjernes.”*

Endvidere specificeres hvordan afgravning af råmaterialer skal begrænses fremover, og at opførelse af nødvendige hegn og læskure mv. for kreatur- og fåregræsning fortsat kan tillades, samt at de private lodsejere fortsat kan benytte arealerne som hidtil, herunder udøvelse af jagt.

Herudover *”tillægges Almenheden ret til at færdes til Fods og til at opholde sig paa Arealerne”*, men teltslagning, camping og bål-tænding er ikke tilladt, ligesom *”Løse Hunde maa ikke medtages.”* Fredningsnævnet kan dog indføre nærmere bestemmelser og ordensregler for færdsel på arealerne.

Kendelsen omtaler også den af daværende Hjørring Kommune ejede ca. 49 ha store fredskov⁸ (nu benævnt som "Rubjerg Plantage" og statsejet). Her kan evt. afdrevne arealer erstattes med nyplantning, mens der herudover ikke vil kunne finde nyplantning sted.

Endelig angives det i kendelsen at "*Paataleret har Fredningsnævnet for Hjørring Amtsraadsreds og Danmarks Naturfredningsforening, hver for sig eller i Forening.*"

Efter at den seneste kommunalreform trådte i kraft den 1. januar 2007 er der udpeget to fredningsnævn for Region Nordjylland (henholdsvis nord og sydøst). Rubjerg Knude fredningen er dækket af fredningsnævnet for Region Nordjylland, nord, der omfatter syv kommuner, herunder Hjørring Kommune.

I den indledende tekst til kendelsen fremgår det, at fredningssagen blev rejst på foranledning af en skriftlig henvendelse fra Danmarks Naturfredningsforening (DN). Det fremgår, at DN til støtte for sin henvendelse havde peget på, at området "*for en stor Del henligger i Naturtilstand uden nogen Art af skæmmende Bebyggelse...*". Endvidere pegede DN i sin henvendelse på, "*at Klitten, der her ikke kan dæmpes paa Grund af hyppige Skred, langt inde i Landet lader sit hvide Sand skinne frem i karakterfulde Formationer*", og at "*det vil være af overordentlig Værdi at kunne bevare dette Omraade i dets nuværende skønne Tilstand.*"

Fredningskendelsen følger herefter på flere punkter DN's anbefalinger med hensyn til indhold. Dette gælder således foreningens forslag til "*Opretholdelse af Status Quo*", herunder at yderligere beplantning ikke må finde sted, og opførelse af bygninger, skure, elmast mv. skal begrænses. Dog blev det fredede areal reduceret noget, idet en del af de arealer, der ligger øst og nord for Mårup kirke, udgik i forhold til DN's forslag.

Ingen bindinger vedrørende kystsikring og sandflugtsbekæmpelse:

I selve fredningskendelsens tekst for Rubjerg Knude området er der ikke angivet nogen retningslinjer, henvisninger eller omtale vedrørende kystnedbrydning og kystsikring, dannelsen af sandmiler og sandflugtsbekæmpelse. Der er ej heller nogen henvisning til naturens "dynamiske processer" fx med udgangspunkt i DN's påpegning i ansøgningen fra 1946 af de hyppige skred og det hvide sand der er synlig på lang afstand. Måske skyldes dette, at klintskrænten i 1940'erne lå ca. 100 meter længere mod vest. Kystnedbrydningen udgjorde derfor på daværende tidspunkt ikke nogen umiddelbar trussel mod fyret, Mårup kirke og de øvrige bygninger, der befandt sig i området.

I de efterfølgende år afsagde Overfredningsnævnet en række tillægskendelser (dispensationer). Flere af disse dispensationer drejede sig om at tillade en udvidelse og anvendelse af et allerede eksisterende skydebaneareal på området, idet denne tilladelse til at anvende skydebaneanlægget senere er blevet forlænget hvert femte år. De øvrige dispensationer har i hovedsagen drejet sig om opførelse af hegn og læskure mv. for kreaturer, etablering af informationstavler, P-plads og toiletfaciliteter til besøgende ved Rubjerg Knude fyr, trådhegn ved Mårup kirke, markeringspæle for stiforløb gennem Rubjerg Plantage, samt etablering af handicapsti mellem Strandfogedgården og Gl. Rubjerg Kirkegård.

I 2010 blev der, som allerede nævnt, godkendt en ny P-plads ved Fyrvejens udmunding i Rubjergvej, fordi det grundet sandflugten ikke længere var muligt at opretholde parkeringen ved selve fyret.

⁸ Fredskoven (Rubjerg Plantage) indgår derfor som en del af de arealer der omfattes af fredningskendelsen. Derimod er Rubjerg Plantage ikke omfattet af det i december 2011 afgrænsede Natura 2000 område.

Kommentar:

Der er i fredningskendelsens ordlyd intet juridisk belæg for at afvise en kystsikring og foranstaltninger til sanddæmpning ved Mårup kirke og Rubjerg Knude. Tværtom kunne det hævdes, at bevarelse af det fredede indlandsområdes tilstand ville kræve en kystsikring af hele kystlinjen ud for området.

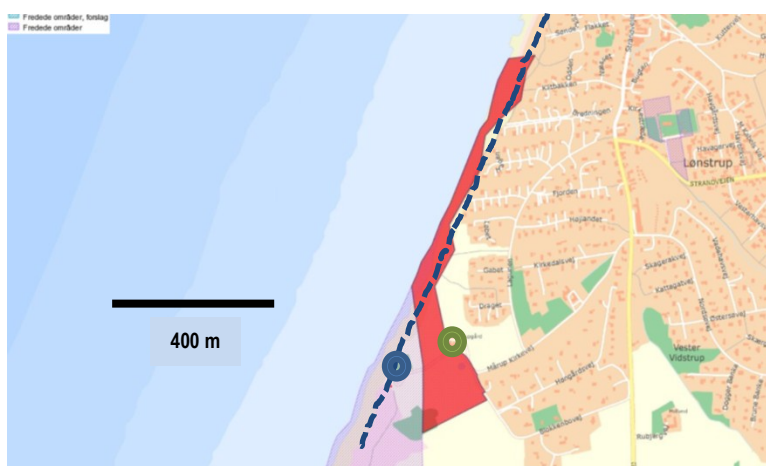
(eget foto april 2012)

Sandmilerne tildækker i hastigt tempo den fredede bevoksning med havtorn/klittorn.

Fredningskendelsens ordlyd giver heller ikke grundlag for at bekræfte den hyppigt anvendte fortolkning og misforståelse, at det er Lønstrup Klint som helhed der er fredet.

Fredningskendelse fra 1965 – nord og øst for Mårup kirke

Den 24. februar 1965 afsagde Overfredningsnævnet en kendelse for et område, der ligger i forlængelse af og nord for området omfattet af kendelsen fra 1948. Afgrænsningen af det fredede område er på figuren markeret med rødt. Det fredede område omfatter arealerne øst for Mårup kirke og en smal bræmme mellem klintskrænten og sommerhusbebyggelsen nord for Mårup kirke. Den stiplede blå linje markerer den omtrentlige beliggenhed af klintskrænten og kystlinjen i 2012. Den blå og grønne cirkel markerer beliggenheden af Mårup kirke tomt henholdsvis Mårupgård.

Udstrækning af området for fredningskendelsen i 1965

(kilde: Danmarks Miljøportal, 2012)

Fredningssagen var blevet rejst i 1961 af Danmarks Naturfredningsforening (DN) og Fredningsplanudvalget⁹ for Hjørring og Thisted amter. Den kendelse, som Fredningsnævnet (for Thisted og Hjørring amter) havde afsagt den 27. august 1962, lå til grund for Overfredningsnævnets

⁹ Fredningsplanudvalgene fungerede i 1960'erne og 1970'erne som særlige statslige udvalg på regionalt niveau. De havde repræsentanter fra kommunerne og fra forskellige interesseorganisationer herunder DN.

kendelse, men det oprindelige areal på ca. 83 ha blev reduceret betydeligt ved at flytte fredningsgrænsen en del mod vest, således at arealerne mod sydøst ned mod Rubjergvej udgik af fredningen. Begrundelsen for fredningen var at forhindre yderligere sommerhusbebyggelse umiddelbart op til det allerede fredede areal, navnlig omkring Mårup kirke. Den direkte anledning til at rejse fredningssagen var, som det fremgår af kendelsen, at der allerede på dette tidspunkt forelå nogle udstykningssager, hvor flere lodsejerne var i færd med eller havde modtaget en række forespørgsler om at sælge arealer tæt på Mårup kirke med henblik på sommerhusbebyggelse. Kendelsen kom således på rette tid men i sidste øjeblik.

Fredningsnævnet anførte i sin begrundelse for kendelsen, at *”Til beskyttelse af den særlige stemning ved kirken er det dog aldeles afgørende, at der ikke i landskaberne øst for denne foretages bebyggelse eller andre ændringer. Udstykninger her ville i meget høj grad forringe den allerede gennemførte fredning vest for kirken.”* Naturfredningsrådet¹⁰ anførte yderligere, at *”Den foreslåede fredning må tillægges stor landskabelig værdi, idet det særegne billede, som den nu enlige Mårup kirke tæt ved havet frembyder, i høj grad vil udviskes og ændres, såfremt der på landbrugsarealerne øst for kirken fremkommer en udstrakt sommerhusbebyggelse.”*¹¹

Hertil kom den fordel, at den nye fredning grænser op til og afrundede fredningen fra 1948. Fredningen i 1965 sikrede også forbindelsen til Lønstrup by langs klintens overkant, idet sommerhusgrundene på daværende tidspunkt ikke nåede helt ud til klinskrænten.

Selve fredningsbestemmelsen består i at:

”Arealerne skal bevares i deres nuværende tilstand og må ikke beplantes, planeres eller opgraves.”

Endvidere fremgår det af kendelsen, at arealerne ikke må yderligere bebygges, og at skure, boder og andre skæmmende indretninger ikke må opsættes, og der må ikke opsættes hegn, bortset fra nødvendige kreaturhegn. Som for fredningskendelsen fra 1948 må arealerne benyttes som hidtil til kreaturgræsning, hø-slet, jagt, og indsamling af bær og lignende. De dyrkede arealer må fortsat dyrkes, men nye arealer må ikke inddrages til dyrkning.

Der tillægges endvidere almenheden ret til færdsel og ophold på den del af det fredede område langs kysten, der er uopdyrket. Mårupgård er som markeret på figuren undtaget fra fredningen.

Det fremgår af kendelsen, at denne blev indanket af DN og Fredningsplanudvalget for Hjørring og Thisted amter med påstand om udvidelse af fredningen, bl.a. så den kunne gå helt ud til Rubjergvej. Overfredningsnævnet afviste denne anke med den hovedbegrundelse, at den sydlige del af den i fredningsnævnet foreslåede afgrænsning af området ikke i sig selv blev vurderet så fredningsværdig.

Overfredningsnævnet anførte derfor afslutningsvis i kendelsen, at:

”Fredningsinteresserne i denne sag samler sig herefter om en sikring af passende friarealer omkring Mårup kirke og om at sikre offentlig adgang langs skræntens overkant fra Lønstrup til de fredede arealer ved Rubjerg Knude.”

På grund af den fortsatte kystnedbrydning eksisterer den nordlige 7-800 m lange bræmme af fredningsområdet imidlertid ikke længere, idet de vestligst beliggende sommerhusgrunde (i 2012) når

¹⁰ Naturfredningsrådet var statens rådgivende ekspertorgan i spørgsmål om naturfredning fra 1917 til 1992, hvor det ophørte og blev erstattet af et Naturbeskyttelsesråd. Dette råd blev videreført i Naturrådet, som blev nedlagt i 2002.

¹¹ I efteråret 2008 blev Mårup kirke nedrevet på nær fundamenter og dele af ydervæggene, og de anførte begrundelser er ikke længere så aktuelle, efterhånden som de sidste rester af kirken og kirkegården forsvinder i havet.

helt ud til klintoverkanten. Flere af sommerhusene var sommeren 2012 truet af snarlig nedstyrtning eller nedrivning, og enkelte huse blev senere i 2012 fjernet.

1.4 Udtalelse fra Miljø- og Energiministeriet i 1997

Omtrent 50 år efter fredningskendelsen i 1948 stillede Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg i januar 1997 to spørgsmål (nr. 267 og 268) til den daværende miljø- og energiminister (Svend Auken) om fredningskendelsen for Rubjerg Knude området i forbindelse med Mårup kirke.

Spørgsmålene til ministeren

I det første spørgsmål blev ministeren bedt om at *”redegøre for, hvorvidt der foreligger en konkret fredning af Rubjerg Knude og Lønstrup Klint, der umuliggør en bevarelse af Mårup Kirke på dens nuværende beliggenhed.”*

I det andet spørgsmål blev ministeren bedt om at *”redegøre for sagsbehandlingsforløbet vedrørende bevarelse af Mårup Kirke, herunder hvorvidt, hvornår og med hvilken begrundelse der er taget beslutning om ikke at bevare Mårup Kirke på dens nuværende beliggenhed.”*

De to spørgsmål hang derfor tæt sammen og adresserede både fredningskendelsernes indhold, beslutningsforløbet og begrundelsen for en politisk udmelding om ikke at søge Mårup kirke bevaret (implicit gennem kystsikringsforanstaltninger selvom dette ikke nævnes i spørgsmålene).

Svarskrivelse til Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg

Ministeriets og ministerens svarskrivelse er dateret den 17. februar 1997. Der henvises i svarskrivelsen til at begge spørgsmål har været forelagt Skov- og Naturstyrelsen¹².

I svaret på spørgsmål 267 præsenteres først uddrag af fredningskendelsens ordlyd inklusive Danmarks Naturfredningsforenings begrundelser for fredningen. Det konstateres herefter korrekt at *”Fredningen forholder sig således ikke direkte til spørgsmålet om kystsikring”*, da der er tale om en såkaldt ”status quo”/tilstandsfredning. Men i svarskrivelsen konkluderes det alligevel, at:

”Det er derfor Skov- og Naturstyrelsens vurdering, at en kystsikring langs det fredede område vil være i strid med fredningens formål, og derfor vil kræve, at der gennemføres en ny fredningssag for området, idet der efter naturbeskyttelseslovens bestemmelser alene kan meddeles dispensation til ansøgninger, der ikke er i strid med en frednings formål.”

Det tilføjes, at *”Også en begrænset kystsikring ud for Mårup kirke vil efter styrelsens opfattelse være i strid med fredningens formål.”*

Det fremgår af svarskrivelsens formulerede begrundelser, at styrelsen havde udfoldet store anstrengelser med henblik på at presse en fortolkning ud af de to fredningskendelser fra 1948 og 1965, som understøtter denne konklusion, fx: det *”...beskrives i fredningens formål indirekte, at naturens processer bør forløbe uhindret”*; og *”Fredningen forholder sig således til, at det er af værdi, at naturens processer fortsætter”*. Det har her været nødvendigt for styrelsen at benytte sig af citatet fra DN's begrundelse for fredningen, som juridisk set ikke er en del af selve kendelsens indhold.

¹² Fra 1. januar 2011 blev Skov- og Naturstyrelsen sammenlagt med By- og Landskabsstyrelsen under den nyetablerede styrelse: Naturstyrelsen.

Svarskrivelsen nævner dog det forbehold, at *"Afgørelsen af, om en foranstaltning er i strid med en fredning, henhører under fredningsnævnet, hvis afgørelse kan påklages til Naturklagenævnet, der træffer den endelige afgørelse"*.

Det fremgår endvidere af svarskrivelsen, at Kystinspektoratet (der fra 2001 ændrede navn til "Kystdirektoratet") er blevet spurgt og har vurderet at en sådan kystsikring kun vil kunne holde 7-15 år, før supplerende foranstaltninger skal etableres, og at der kan forekomme *"utilsigtede bivirkninger på nabokysterne"*.

Men endelig slutter skrivelsens svar på spørgsmål 267 af med følgende måske mest væsentlige standpunkt og erklæring:

"Det skal i øvrigt tilføjes, at det efter Miljø- og Energiministeriets opfattelse – helt uanset spørgsmålet om fredning – vil være forkert at etablere kystsikring ud for Mårup Kirke, fordi Lønstrup Klint både i national og international sammenhæng er en enestående geologisk formation. En fortsat naturlig nedbrydning af klinten er derfor – ud fra en samlet afvejning af kulturhistoriske, landskabelige og geologiske værdier – den udvikling, der nationalt bør prioriteres højest. Der lægges i disse år stigende vægt på at bibeholde sådanne geologiske og landskabelige værdifulde kyster uden kystbeskyttelses anlæg, således at man fortsat i Danmark kan opleve kyststrækninger uden menneskelig påvirkning."

I besvarelsen af spørgsmål 268 vedrørende selve sagsforløbet bekræftes det ovenfor citerede standpunkt. Det angives i svarskrivelsen at Skov- og Naturstyrelsen har oplyst følgende, som ministeren henholder sig til: *"En bevarelse af Mårup kirken på den nuværende placering forudsætter, at der gennemføres en kystsikring af Lønstrup Klint såvel nord som syd for kirken"*. Deri havde Skov- og Naturstyrelsen naturligvis ret.

Geologiske særinteresser og det politiske beslutningsniveau

Herefter fortsætter miljøministerens svarskrivelse som følger:

"Det har hele tiden været ministeriets holdning, at man ikke har kunnet anbefale en sikring af kysten ud for Mårup Kirke, idet man finder, at dette vil være i strid med [det som] de nationale og internationale geologiske interesser i Lønstrup Klint repræsenterer og med ønsket om at opretholde den naturlige og dynamiske udvikling for den pågældende kyststrækning."

Der er altså tale om en holdning der råder i ministeriet, ikke om en beslutning truffet af Folketinget. Herudover bemærkes det i svarskrivelsen, at det er *"Skov- og Naturstyrelsens vurdering, at en kystsikring vil være i strid med fredningen og dens formål"*. Den valgte sproglige formulering tyder på, at den daværende minister godt var klar over, at styrelsens vurdering og fortolkning af fredningskendelsen nok ikke kunne holde til en nærmere juridisk afklaring og fortolkning.

Svarskrivelsens erklæring er imidlertid ganske klar i mælet: *"En fortsat naturlig nedbrydning af klinten er derfor ... den udvikling, der nationalt bør prioriteres højest"* af hensyn til de nationale og internationale geologiske interesser.

Kommentar:

Påstanden om, at man i Danmark fortsat kan opleve kyststrækninger uden menneskelig påvirkning, har intet hold i virkeligheden. Alle processer som følge af naturkræfterne foregår under påvirkning af menneskelige aktiviteter. Dette gælder således sandflugten,

der blev udløst af den rovdrift på kystnære skovarealer og beplantninger, som startede allerede tidligt i middelalderen, og som nåede et katastrofalt omfang i løbet af 1600-tallet. Selve kystnedbrydningen kan også være blevet forøget gennem fjernelse af skov, krat og anden vegetation i kystbræmmen. Hertil kommer de nyeste klimaændringer, som de fleste er enige om er under indflydelse fra den menneskeskabte del af drivhuseffekten, og som for vestkystens vedkommende indebærer kraftigere storme, højere vandstande og dermed hurtigere kystnedbrydning.

1.5 Efterspil om Fortolkning af Fredningskendelserne

I det efterfølgende tiår blev der stillet en række forespørgsler til miljøministeren af individuelle folketingsmedlemmer og af Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg vedrørende kystsikring ud for Mårup kirke. Nogle af disse er kort refereret og kommenteret i det følgende.

1998

Den 16. juni 1998 indgav et folketingsmedlem (Peter Duetoft) fra det daværende parti Centrum-Demokraterne (CD) en forespørgsel til miljø- og energiministeren (Svend Auken), med henvisning til et forslag til kystsikring der forelå fra Skagen Innovationscenter (SIC), og med opfordring til ministeren om at se positivt på ansøgningen om kystsikring ud for Mårup kirke for at redde kirken af historiske og kulturelle grunde. Dette begrundedes bl.a. med, at forslaget ikke indebar landskabelige indgreb men alene en dræning, og at fredningerne i 1948 og 1965 ikke omfatter selve kystlinjen.

Det skriftlige svar fra ministeren forelå den 30. juni 1998. Ministeren henholdt sig til Skov- og Naturstyrelsens udtalelse:

"Det er Skov- og Naturstyrelsens opfattelse, at uanset om kystsikringen består af synlige anlæg langs med kysten eller nedgravede dræn, vil det være i strid med fredningen, der har som formål at sikre det ejendommelige landskab, som et resultat af nedbrydningen".

1999

I juli 1999 indløb der yderligere to forespørgsler - henholdsvis fra et folketingsmedlem fra Fremskridtspartiet og Kristeligt Folkeparti - til miljø- og energiministeren (stadig Svend Auken) vedrørende ansøgningen om kystsikring ud for Mårup kirke. Det var umiddelbart før Kystinspektoratet i august samme år meddelte en midlertidig tilladelse til forsøget. Det er ikke klarlagt, hvad forløbet har været i perioden fra Fredningsnævnets udsættelse af en afgørelse i juni 1998 (jf. delafsnit 3.4), og til en midlertidig tilladelse blev meddelt i august 1999. Det fremgik imidlertid af begrundelsen for forespørgslerne, at både Skov- og Naturstyrelsen og Kystinspektoratet havde krævet at få de allerede etablerede trykdigningsrør (etableret før ansøgningen var formelt godkendt) fjernet igen. Spørgsmålene lød:

- 1) *"Er ministeren enig i Skov- og Naturstyrelsens og Kystinspektoratets beslutning om at kræve kystsikringsfirmaet Skagen Innovation Centers drænrør på kysten ved Mårup Kirke fjernet og i modsat fald, agter ministeren da at tage initiativ til at få beslutningen omgjort?"*
- 2) *"Vil ministeren redegøre for, hvorfor myndighederne er imod sikring af kysten ved Mårup kirke herunder imod den form for sikring af kysten med nedstikning af plastikrør i stranden, som måske virker?"*

Ministerens svar til de to spørgsmål var enslydende. Han henviste igen til at Skov- og Naturstyrelsens udtalelser, der indeholdt de samme argumenter som anført i februar 1997, og citerede følgende uddybende argumenter:

"Det er styrelsens opfattelse, at hele kystklinten ved Mårup Kirke i både national og international sammenhæng er en enestående geologisk formation. En forsat naturlig og dynamisk udvikling/nedbrydning uden menneskelig påvirkning må derfor - ud fra en samlet afvejning af kulturhistoriske, landskabelige og geologiske værdier - prioriteres højest. En kystbeskyttelse vil betyde, at klintskrænterne vil blive ændret til en fastlåst græsbevokset skråning, således at man ikke kan opleve de ubevoksede klintskrænter. Derfor vil det være forkert at etablere kystbeskyttelse ved Mårup Kirke".

"Ønsket om at sikre det ejendommelige landskab, som er et resultat af, at naturens processer forløber uhindret, er i øvrigt efter styrelsens opfattelse netop formålet med den fredning af området, der blev foretaget i 1948".

Ministeren afsluttede sit svar, med henvisning til trafikministerens tidligere besvarelse af et identisk spørgsmål, som følger: *"at der på visse vilkår kan gives en midlertidig tilladelse til at have rørene stående på kysten ved Mårup Kirke. Baggrunden herfor er, at Kystinspektoratet vurderer, at en sådan midlertidig placering af rørenes ikke vil forhindre en fortsat skrænterosion og således ikke vil medføre nogen ændring af de naturmæssige forhold i området"*.

Tilladelsen blev således givet under den forudsætning, at forsøget ikke ville få nogen virkning! Det var også begrundelsen for at afvise en yderligere ansøgning fra SIC nogle få år senere (i 2003), hvori indgik forslag til supplerende foranstaltninger til beskyttelse af klintfoden i form af en ralpude og evt. faskiner til opsamling af fygesand.

Den 2. august 1999 fulgte folketingsmedlemmet fra Kristeligt Folkeparti op med følgende spørgsmål til miljø- og energiministeren: *"Vil ministeren redegøre for, hvilken proces der kan ophæve eller ændre fredningen fra 1948 af området ved Mårup Kirke"*. Dette var med udgangspunkt i styrelsens fortolkning af fredningsbestemmelserne, og derfor en opfattelse af at disse var hovedbegrundelsen for myndighedernes fortsatte afvisning af kystsikring.

Ministerens svar henholdt sig igen til Skov- og Naturstyrelsens forslag til besvarelse, der først henviste formelt til de forskellige generelle bestemmelser i naturbeskyttelseslovens kapitel 6 og specielt § 50 (jf. delafsnit 2.2), og formulerede følgende konklusion:

"Dette indebærer, at en ophævelse eller ændring af ovennævnte fredning kun kan ske ved rejsning af en ny fredningssag, der skal behandles af fredningsnævnet og eventuelt Naturklagenævnet efter reglerne i naturbeskyttelseslovens kapitel 6".

Kommentar:

Skov- og Naturstyrelsen har til alle spørgsmålene gentaget sin fejlfortolkning af fredningskendelserne for området. Fejlfortolkningen har givetvis været bevidst, jf. beskrivelsen i delafsnit 1.3. Foreningen Mårup Kirkes Venner havde i øvrigt, i forbindelse med Fredningsnævnets besigtigelse i juni 1998, indhentet en uafhængig juridisk vurdering af fredningskendelserne, som klart bekræftede at disse kun vedrører fredning af indlandsområderne ovenfor klintskrænten.

Styrelsen har således spillet på og stimuleret de forespørgende folketingsmedlemmers misopfattelse, at det var selve fredningskendelserne, som var hovedbegrundelsen for myndighedernes afvisning af kystsikring.

Formelt set var styrelsens konklusion på den sidstnævnte forespørgsel den 2. august 1999 korrekt. Men den naturlige konsekvens ville være, at det er styrelsens egen fejlfortolkning af fredningskendelsen, som - for at blive lovliggjort - ville kræve at der blev rejst en ny fredningssag for Rubjerg Knude området.

2004

I 2004 besøgte daværende miljøminister (Hans Christian Schmidt) Mårup kirke og gav udtryk for en positiv holdning til kystsikringsforsøget. Det indebar som tidligere nævnt, at inventaret på hans initiativ blev genopstillet i kirken. Dette blev dog ikke fulgt op med et åbent opgør med Skov- og Naturstyrelsens forbud mod en effektiv kystsikring, der havde været gennemtruffet siden 1990'erne.

2007

I 2007 var Connie Hedegaard miljøminister. Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg havde stillet følgende spørgsmål: *"Mener miljøministeren, at en kulturskat som Mårup kirke skal forsvinde, fordi havet fjerner den i løbet af få år?"*

Ministerens svarskrivelse er dateret 30. september 2007. Skrivelsen indleder med at pege på, at *"Rubjerg Knude og Lønstrup Klint, hvor Mårup kirke ligger, er en enestående geologisk formation, både i national og international sammenhæng"*. Herefter hævdes det i skrivelsen, at *"Et af formålene med fredningen fra 1948 var at sikre, at de naturlige processer i forbindelse med kystnedbrydningen kan fortsætte"*. Skrivelsen fortsætter:

"Det har været ministeriets opfattelse helt tilbage fra 1988, da Skov- og Naturstyrelsen overtog kirken, at en fortsat naturligt og dynamisk udvikling/nedbrydning af kyststrækningen uden menneskelig påvirkning, ud fra en samlet afvejning af kulturhistoriske, landskabelige og geologiske værdier, bør prioriteres højest".

Efter nogle bemærkninger om tilladelsen til og virkningen af kystbeskyttelse med trykudligningsrør, anføres det bl.a. at nedbøren og grundvandet *"begge nedbryder klinten ovenfra"*, hvorfor *"kystbeskyttelsen ikke vil stoppe nedbrydningen af klinten ovenfra"*.

Ministerens afslutter sin svarskrivelse med:

"Det er derfor min holdning, at en sikring af kirken ikke er forenelig med hensynet til naturens frie udvikling og de internationale geologiske værdier".

Kommentar:

Der er megen genbrug hvad angår ordlyden af de ministerielle svarskrivelser i løbet af tiåret fra 1997 til 2007. Der gentages i svarskrivelsen fra 2007 den fuldt bevidste fejlfortolkning af fredningskendelsen fra 1948. Denne fortolkning hidrørte mest sandsynligt fra de daværende embedsmænd i Skov- og Naturstyrelsen, da ministeren næppe selv havde nærlæst fredningskendelsen. At ministeriet havde haft denne opfattelse helt tilbage fra 1988 er måske rigtigt, selvom opfattelsen først blev åbent formuleret på det politiske niveau i 1997 og samtidigt fremmet i regionplanen for Nordjylland fra 1997. Det er imidlertid ikke i overensstemmelse med Grundlovens princip om at adskille det politiske beslutningsniveau fra forvaltningen, at "ministeriets opfattelse" er et tungtvejende argument.

Det kunne også bemærkes, at der ikke - udover påvirkning af besøgendes færdsel - er sket nogen nævneværdig nedbrydning ovenfra af klinten (som følge af nedbør og grundvand) på delstrækningen ud for Mårup kirke.

Svaret fra 2007 illustrerer igen den lidt mærkværdige argumentation, som styrelsen benyttede overfor medlemmer af Folketinget, at kystsikringen vil nok ikke være effektiv mod en fortsat nedbrydning, men samtidig må den heller ikke få nogen virkning på kystnedbrydningen. Kystinspektoratets tilladelse i 1999 blev som tidligere nævnt netop givet under den forudsætning, at forsøget ikke vil have nogen reel virkning på klintens "naturlige" nedbrydning.

2. LOV- OG PLANGRUNDLAG FOR KYSTSIKRING

Dette hovedafsnit indeholder først en reference til de to love som er af særlig betydning i denne sammenhæng, dvs. lov om kystbeskyttelse og lov om naturbeskyttelse. Planlovens bestemmelser kan også have en indirekte indflydelse på kystsikringstiltag, men loven refereres ikke her, da den ikke vurderes at have en direkte betydning for rapportens emne. Herefter følger en gennemgang af de retningslinjer og målsætninger vedrørende kystsikring, som er indeholdt i regionplanerne og den seneste kommuneplan for Hjørring Kommune. Endvidere kommenteres Natura 2000-planen for Rubjerg Knude området. Endelig omtales den kystbeskyttelsesstrategi, som blev publiceret af Kystdirektoratet i 2011, samt EU initiativer til fremme af en integreret kystforvaltning.

2.1 Lov om Kystbeskyttelse

Den oprindelige lov om kystsikring blev vedtaget i 1988, som en afløser for de tidligere dige-love og lov om kystsikringsanlæg fra 1922. Der er herefter løbende indført en række ændringer eller tilføjelser til loven, herunder en ændring med virkning fra 1. januar 2007 om overdragelse af beføjelser fra amtsråd til kommunalbestyrelse.

I henhold til § 1 i lov om kystbeskyttelse (også benævnt ”kystbeskyttelsesloven”) er formålet med kystbeskyttelse ”at beskytte mennesker mod oversvømmelser samt ejendom mod oversvømmelser og nedbrydning fra havet, fjorde eller andre dele af søterritoriet”. Dette formål varetages ved en afvejning mellem en række hensyn, herunder kystsikringsbehov og økonomiske hensyn, teknisk og miljømæssig kvalitet af foranstaltningerne, kystlandets bevarelse og genopretning, naturens frie udfoldelse, samt rekreativ udnyttelse og sikring af den eksisterende adgang til kysten.

En ændring fra 2009 indførte en bestemmelse om at:

”Transportministeren fastsætter regler eller træffer bestemmelser med henblik på at gennemføre eller anvende internationale konventioner og EU-regler om forhold, der er omfattet af denne lov, ...”.

Udover den kortfattede indledning om kystbeskyttelsens formål, så er loven hovedsageligt en procedurelov. Ifølge loven har transportministeren og kommunalbestyrelsen de afgørende ord at skulle have sagt i beslutningsforløbet. Transportministeren repræsenterer således den overordnede politiske myndighed og fastsætter de generelle regler gældende for kystbeskyttelse.

En anmodning om etablering af kystbeskyttelse skal indgives skriftligt til kommunalbestyrelsen med begrundelse og en oversigt over ejendomme involveret. Kommunalbestyrelsen kan selv iværksætte eller pålægge fx et kystsikringslav at iværksætte forundersøgelser og skitseprojektering af kystsikringsforanstaltninger. Endvidere skal kommunalbestyrelsen indhente en udtalelse fra Kystdirektoratet om de foreslåede foranstaltninger, og fra de grundejere der kan blive pålagt bidragspligt. Dette kan ske i de tilfælde hvor disse grundejere, fx sommerhusejere, opnår beskyttelse eller i øvrigt opnår en fordel ved kystsikringen.

Kommunalbestyrelsen kan også i henhold til § 6 ”træffe beslutning om ekspropriation til gennemførelse af kystbeskyttelsesforanstaltninger”, ligesom den bestemmer hvorledes midlerne til en konkret kystbeskyttelse skal tilvejebringes. Kommunalbestyrelsen – i denne sammenhæng Hjørring Byråd – har derfor en nøgleposition i beslutningsforløbet.

Kystbeskyttelsesforanstaltninger, der udføres på strandbredder og andre kyststrækninger uden sammenhængende grønsvar eller landvegetation mv. kræver i henhold til § 16 en tilladelse fra transportministeren. Denne bestemmelse gælder dog ikke for havneanlæg og foranstaltninger til dæmpning af sandflugt. Af § 16 fremgår det også at *”På sandflugtsfredede¹³ arealer må arbejder .. kun udføres efter tilladelse fra miljøministeren”*. Denne bestemmelse har dog ikke, jf. delafsnittene 1.4 og 1.5, haft nogen reel indflydelse på beslutningerne om at afvise kystsikring bl.a. ud for Mårup kirke.

Transportministeren kan, jf. § 17, *”i kystbeskyttelsesøjemed udfærdige regler om begrænsning i færdsel på og brug af forstranden, strandbredder og kystbeskyttelsesanlæg”*.

Kommunalbestyrelsens afgørelser vedrørende kystbeskyttelse kan ifølge lovens § 18 påklages til transportministeren af en række interesseorganisationer, herunder Danmarks Naturfredningsforening.

Kommentarer til loven

Grunden til at kystbeskyttelse hører under Transportministeriet er dels, at havne og andre anlæg (fx fyrtårne mv.) beliggende langs kystlinjen har en vigtig funktion for servicering af søfart, dels at større offentlige anlægsarbejder per tradition har henhørt under dette ministerium (der oprindeligt hed ”Ministeriet for Offentlige Arbejder”).

De administrative opgaver i forbindelse med kystsikring ligger i Kystdirektoratet (der før 2001 hed ”Kystinspektoret”). Kystdirektoratet henhører under Transportministeriet. Det er således statens kyst- og havneenhed i Danmark og varetager bl.a. myndighedsopgaver indenfor kystbeskyttelse, herunder planlægning, anlæg og drift af kystbeskyttelsesanlæg. Kystdirektoratet igangsætter også mere generelle analyser og undersøgelser af kystbeskyttelse.

I øvrigt fremgår det af loven, at selv om miljøministerens tilladelse skal indhentes ved kystsikring hvor ”sandflugtsfredede” arealer er berørte, og at afgørelser kan påklages af bl.a. Danmarks Naturfredningsforening, så er dette med henblik på at sikre hensyntagen til naturinteresser. Den endelige afgørelse i kystsikringssager er politisk og ligger hos transportministeren.

Der indgår ikke i loven nogen tekst, der formulerer en klar samlet strategi (eller strategier) for kystbeskyttelse i Danmark. Ej heller peges der på et behov for koordinerende indsatser og initiativer fra myndighedernes side, når det gælder gennemførelse af foranstaltninger på længere, sammenhængende kyststrækninger.

2.2 Lov om Naturbeskyttelse

Den første version af lov om naturbeskyttelse trådte i kraft den 1. juli 1992. Lov om naturbeskyttelse (også benævnt ”naturbeskyttelsesloven”) udgør et meget omfattende lovkompleks. Den følgende omtale refererer til lovbekendtgørelse nr. 933 offentliggjort den 3. oktober 2009. Senere er tilkommet nogle mindre ændringer, bl.a. vedrørende forskrifter som implementerer enkelte EU direktiver.

Formålet med loven er præsenteret i § 1: *”Loven skal medvirke til at værne landets natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelse af dyre- og plantelivet.”*

¹³ Begrebet ”sandflugtsfredede arealer” optræder ikke i naturbeskyttelsesloven, der benytter betegnelsen ”klitfredede arealer”. Ifølge sammenhængen menes der givetvis klitfredede arealer, som kan være truet af sandflugt, og hvor anlægsarbejder kunne medføre forøget sandflugt. Der menes næppe arealer, hvor sandflugten ønskes bevaret, og hvor fx kystsikringsarbejder ville reducere eller forhindre vedvarende sandflugt.

Lovens §§ 33-51 (kapitel 6) vedrører emnet fredning. Af § 50 fremgår det at det fredningsnævn, der dækker det aktuelle geografiske område, kan meddele dispensation fra en fredningskendelse, forudsat visse betingelser er opfyldte.

Miljøministeren nedsætter ifølge § 61 et råd kaldet Naturforvaltningsudvalget, der rådgiver ministeren ”i sager af større betydning”. Medlemmerne af udvalget udpeges efter indstilling fra Finansministeriet, Fødevareministeriet, Kommunernes Landsforening, samt forskellige landsdækkende foreninger hvoriblandt er nævnt Danmarks Naturfredningsforening.

De beføjelser, der tidligere tilkom Naturfredningsrådet m.fl., jf. fodnote i delafsnit 1.3, tilkommer nu miljøministeren. Nogle af beføjelserne vedrørende andre forhold end fredningssager og fredninger er overført til kommunalbestyrelsen.

Loven erstattede fra 1992 de hidtidige love om naturfredning, sandflugt og naturforvaltning. Nogle af de vigtigste emner og beføjelser i loven af interesse for kystsikring vedrører derfor klitfredede arealer, sandflugt, og fredningsbestemmelser. Hertil kommer kystsikringsforanstaltninger i sammenhæng med naturbeskyttelse. Disse emner er kommenteret nærmere i det følgende.

Klitfredede arealer:

Ifølge § 8 må der generelt ”ikke foretages ændringer i tilstanden af klitfredede arealer”. Det fremhæves at ”Strandbredden langs Skagerrak og Vesterhavet” er klitfredede. Klitfredede arealer afgrænses ifølge § 69 af en ”strandbeskyttelseslinje” og en ”klitfredningslinje”. Klitfredningslinjen fastlægges til 300 meter fra strandbreddens inderste grænse, og strandbeskyttelseslinjen fastlægges til 300 meter fra begyndelsen af sammenhængende landvegetation. I sommerhusområder er afstanden i begge tilfælde kun 100 meter, og i tilfælde med eksisterende bebyggelse mv. kan den være endnu kortere. Arealer i byzone er helt undtaget fra bestemmelserne.

Indenfor klitfredede arealer skal hunde føres i snor fra 1. april til 30. september. Ridning er tilladt på den ikke-bevoksede strandbred fra 1. september til 31. maj. Endvidere er strandbredder og andre kyststrækninger åbne for færdsel til fods og kortvarigt ophold. Miljøministeren kan dog, ifølge § 27, forbyde offentlighedens adgang på klitfredede arealer, hvor der er fare for sandflugt.

Dæmpning af sandflugt:

Det anføres i § 2, at lovens beføjelser endvidere skal anvendes med sigte på at bekæmpe sandflugt. I §§ 52-54 er nærmere beskrevet nogle retningslinjer for sandflugtsbekæmpelse. Det fremgår af § 53, at miljøministeren træffer beslutning om og iværksætter de foranstaltninger, som er nødvendige for at dæmpe sandflugt på de klitfredede arealer og evt. andre arealer, der er nævnt i §§ 8-9. Det angives således, at ”foranstaltninger til dæmpning af sandflugt” ifølge §§ 8 og 11 ikke er omfattet af forbuddet mod ændringer af tilstanden i klitfredede arealer.

Fredningsprocedurer og retningslinjer:

Ifølge § 33 kan en fredningssag rejses af miljøministeren, kommunalbestyrelsen eller Danmarks Naturfredningsforening. En fredning kan gå ud på bevaring af den nuværende tilstand eller tilvejebringelse af en bestemt tilstand, der herefter skal bevares fx i form af et naturgenopretningsprojekt. Fredningens formål skal i henhold til § 38 koordineres med evt. internationale naturbeskyttelsesområder der indgår i fredningsarealet, eksempelvis et Natura 2000 område.

Fredningssager behandles og besluttet af det pågældende fredningsnævn, idet miljøministeren nedsætter to eller tre fredningsnævn for hver region. For Region Nordjylland er der, som nævnt i delafsnit 1.3, nedsat to fredningsnævn. Fredningsnævnet fastlægger, i de tilfælde hvor fredningen

gennemføres, den geografiske udstrækning og de nærmere fredningsbestemmelser for området. Fredningsnævnet tager, jf. § 50, også stilling til dispensationer fra en gennemført fredning.

Fredningsnævnets afgørelser vedrørende fredningssager og andre sager, hvor kommunalbestyrelsen ifølge loven træffer afgørelse, kan påklages til Naturklagenævnet¹⁴. Dette nævn er nedsat af miljøministeren efter retningslinjerne i §§ 79-84. Påklageberettiget er en række myndigheder, landsdækkende organisationer og foreninger, herunder Danmarks Naturfredningsforening. Naturklagenævnet har overtaget de beføjelser som det tidligere eksisterende Overfredningsnævn, der er omtalt i delafsnit 1.3, havde. Overfredningsnævnet blev nedlagt i 1990'erne, jf. § 104 i loven.

Naturklagenævnet (der fra 2010 indgår i Natur- og Miljøklagenævnet) kan i givet fald ændre fredningsnævnets afgørelse, herunder den geografiske udstrækning af fredningen.

Kystsikringsforanstaltninger:

Ifølge § 5 kan miljøministeren fastsætte regler om, at ændringer af tilstanden for strandenge og strandsumpe *”ikke skal gælde for diger, høfder, bølgebrydere og andre anlæg, som kræver tilladelse i henhold til lov om kystbeskyttelse”*. Forbuddet mod at foretage ændringer i klitfredede arealer og arealer indenfor strandbeskyttelseslinjen gælder ifølge §§ 8 og 11 heller ikke for disse kystsikringsanlæg.

Kommentarer til lovens bestemmelser

Det fremgår af loven, at miljøministeren har udvidede beføjelser i forhold til de love på området, der var gældende før 1990'erne. Endvidere er Danmarks Naturfredningsforening tildelt en særlig status især i forbindelse med fredninger.

Generelt tilsiger loven ikke nogen begrænsninger hvad angår kystsikring. Tværtimod er der i loven anvist beføjelser med særlig henblik på sandflugtsbekæmpelse, ligesom kystsikringsanlæg er undtaget fra forbuddene mod ændringer i eksempelvis klitfredede arealer og strandenge mv. **I princippet kunne denne undtagelse udnyttes som et væsentligt argument for kystsikring og dæmpning af sandflugt i Rubjerg Knude området.**

I den sammenhæng kan der optræde et potentielt modsætningsforhold mellem § 53, der omhandler foranstaltninger til sandflugtsbekæmpelse, og § 52 der anviser at kommuner, der ejer arealer i internationale naturbeskyttelsesområder, skal pleje disse i overensstemmelse med bestemmelser herom i Natura 2000-planen. Ifølge beskrivelsen i delafsnit 2.5 om Natura 2000-planen for Rubjerg Knude området skal de veludviklede og hurtigt voksende sandmiler således her sikres en ”vis dynamik”, og sanddæmpning bør derfor begrænses ifølge Natura 2000-planen. Denne retningslinje i Natura 2000-planen er i klar modstrid med naturbeskyttelseslovens anvisninger vedrørende sandflugtsbekæmpelse.

2.3 Om Kystsikring i Regionplaner for Nordjylland

Lov om kystbeskyttelse er som nævnt overvejende en procedurelov, der beskriver hvem der deltager i - og hvordan forløbet er - i beslutninger om kystbeskyttelsesforanstaltninger. Loven indeholder derfor ikke nogen overordnet målsætning og strategi for kystbeskyttelse i Danmark.

¹⁴ Gennem ”Lov om Natur- og Miljøklagenævnet”, der trådte i kraft i maj 2010 (Lov nr. 483 af 11/05/2010), blev Naturklagenævnet og Miljøklagenævnet sammenlagt til et såkaldt kombinationsklagenævn: Natur- og Miljøklagenævnet.

For Nordjyllands vedkommende indgår forskellige målsætninger i de regionplaner, der har haft virkning for Nordjyllands Amt (indtil 2009), og herefter i kommuneplanerne. Derfor gives i det følgende en kort omtale af de målsætninger og retningslinjer, som er præsenteret i regionsplaner for Nordjyllands Amt (til og med Regionplan 2005, der havde gyldighed for perioden 2005-2008) og i den seneste Kommuneplan 2009 for Hjørring Kommune.

Regionplan '97

I en række skriftlige oplæg fra Nordjyllands Amtskommune (februar 1979) til de daværende kommuner i amtet nævnes kystbeskyttelse intetsteds som et emne eller muligt virkemiddel. De efterfølgende regionplaner nævner heller ikke noget konkret om kystbeskyttelse. Dette emne optræder første gang i "Regionplan '97" (Nordjyllands Amt, november 1997), hvor der under afsnittet "Mål og strategier", står at:

"Kystsikring, der foretages for at hindre den naturlige nedbrydning af kysten, medfører blandt andet tilskridning og tilgroning af geologiske studie- og forskningsprofiler og kan skabe erosionsproblemer andre steder på kysten."

Det er næppe et tilfælde, at denne bemærkning optræder for første gang i regionplanen nogle få måneder efter Miljø- og Energiministeriets svarbrev i februar 1997 til Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg (jf. beskrivelsen i delafsnit 1.4). Dette svarbrev havde form af en afvisning af kystsikringsforanstaltninger ud for Mårup kirke med den begrundelse at "*naturens processer bør forløbe uhindret*". Tilsvarende ordvalg og formuleringer dukker op i regionplanen, såsom "den naturlige nedbrydning" af kysten eller klinten.

Regionplan 2001

Først i "Regionplan Nordjylland 2001" angives nogle mere detaljerede retningslinjer og bemærkninger vedrørende kystbeskyttelse. Disse optræder i kapitel 5.5 (Kystnærhedszonen) under retningslinjerne 5.5.6 (Opretholdelse af dynamiske kystprocesser) og 5.5.7 (Kystbeskyttelse i særlige tilfælde), og der henvises som lovgrundlag til kystbeskyttelseslovens § 1. I denne indledende paragraf til kystbeskyttelsesloven er som tidligere nævnt opremset en række hensyn, herunder "*naturens frie udfoldelse*".

Retningslinje 5.5.6 lyder:

"Det skal i videst muligt omfang tilstræbes at opretholde de naturgivne forhold i kystområderne og de lavvandede marine områder, så de dynamiske processer, f.eks. erosion, pålejring og periodiske oversvømmelser, kan forløbe uhindret, og væsentlige hensyn til sårbar flora og fauna respekteres."

I de efterfølgende kommentarer til retningslinjen peges der på, at "*Det er af afgørende betydning for bevarelsen af kystområdernes særlige dynamik, ... at kystprocesserne har mulighed for at udfolde sig frit.*" Det bemærkes også at disse forandringsprocesser vil øges i fremtiden grundet globale klimaændringer. Det nævnes afslutningsvist at bestemmelsen ("retningslinjen") ikke omfatter beskyttelse af bestående bebyggelse og anlæg. Disse omfattes af Retningslinje 5.5.7, der lyder:

"Kystbeskyttelse kan kun i særlige tilfælde foretages, såfremt et kystbeskyttelses anlæg tjener til at beskytte eksisterende helårsbebyggelse og infrastrukturanlæg. Afprøvning af nye kystbeskyttelsesmetoder kan ved konkret vurdering i Amtsrådet anbefales etableret i områder der er omfattet af retningslinie 5.5.7."

Kommentar:

I regionplanens efterfølgende kommentarer indsnævres ”helårsbebyggelse” til ”helårsbeboelse”. Endvidere konstateres det, at indsatsen til løbende vedligeholdelse og udbygning normalt vil skulle øges med tiden, i takt med at der sker en tilbagerykning af omkringliggende, ubeskyttede kyststrækninger. Dette forekommer noget i modstrid med den efterfølgende Regionplan 2005 hvori det nævnes, at beslutninger bør træffes med baggrund i helhedsløsninger for sammenhængende kyststrækninger.

Regionplan 2005

”Regionplan 2005” er den sidst gældende regionplan, inden kommunalreformen trådte i kraft og regionplanernes rolle blev overtaget af kommuneplaner fra 2009. Den fastholder ordlyden for de retningslinjer og kommentarer, der blev præsenteret i Regionplan 2001, men med tilføjelse af noget uddybende tekst. Blandt amtsrådets mål nævnes bl.a. at *”fjerne eller renovere eksisterende kystbeskyttelses anlæg, der er uvirksomme, skæmmende eller på anden måde til gene for kyst- og bagland”*, samt at *”virke for at de naturgivne processer i kystområderne og de lavvandede områder kan forløbe uhindret”*. Det nævnes også – svarende til ordlyden i Regionplan 2001 - at *”Kystbeskyttelse kan dog vise sig nødvendig i særlige tilfælde og kun i forbindelse med beskyttelse af eksisterende helårsbebyggelse eller større infrastrukturanlæg. Der kan foregå afprøvning af nye kystbeskyttelsesmetoder”*. Det omtales endvidere vedrørende en række militærbunkers fra 2. verdenskrig, at *”amtet vil i 2005 nedsætte en arbejdsgruppe til opstilling af hvilke bunkers, der skal fjernes, og hvilke der skal bibeholdes af historiske hensyn”*. Status for og evt. resultater af dette arbejde kendes ikke.

Regionplan 2005 indeholder tre retningslinjer af relevans for kystsikring: retningslinje 5.5.6 (Opretholdelse af dynamiske kystprocesser), retningslinje 5.5.8 (Kystbeskyttelse i særlige tilfælde), og retningslinje 5.5.9 (Eksisterende kystbeskyttelses anlæg). Retningslinjerne 5.5.6 og 5.5.8 har den samme ordlyd som retningslinjerne 5.5.6 henholdsvis 5.5.7 i Regionplan 2001, mens retningslinje 5.5.9 ikke var fremhævet i Regionplan 2001. Der er endvidere tilføjet nogle yderligere kommentarer, såsom for retningslinje 5.5.6 at der ikke må foretages aktiviteter som fremmer kysterosion, og at der på erosionskyster uden eksisterende kystbeskyttelses anlæg ikke vil kunne etableres kystbeskyttelse med faste konstruktioner. Det uddybes dog ikke hvad der forstås ved ”faste konstruktioner”.

For retningslinje 5.5.8 er tilføjet, at beslutninger om kystbeskyttelse skal *”træffes med baggrund i helhedsløsninger for sammenhængende kyststrækninger og på baggrund af bedømmelser af den langsigtede udvikling på den konkrete kyststrækning”*.

For retningslinje 5.5.9 (eksisterende kystbeskyttelses anlæg) er angivet, at på kyststrækninger med erosion, primært foran sommerhuse og områder med store rekreative interesser, skal de eksisterende kystbeskyttelses anlæg revurderes ud fra en samlet plan. I kommentarerne til retningslinje 5.5.9 fremgår det endvidere, at den stigende udnyttelse af de nordjyske kyster har *”øget ønsket om på langt sigt at stabilisere kyststrækningen frem for i højere grad at overlade kysterne til naturkræfterne og til det dynamiske landskab... for at bevare den aktuelle kystform og udstrækning”*. Det anføres ikke, at der herved ville følge et behov for kystsikring.

Der henvises også for retningslinje 5.5.9 til en undersøgelse gennemført af Nordjyllands Amt i 2004, der gav som resultat at en fjernelse af de eksisterende kystbeskyttelses anlæg ud for og nord for Lønstrup vil bevirke *”at kystskrænten ved Lønstrup by vil rykke ca. 200 meter tilbage, og at*

strækningen syd for Løkken mole vil rykke ca. 100 meter tilbage i løbet af 20 år. Til gengæld ville kysten rykke ca. 100 meter frem nord for Løkken og Lønstrup i løbet af denne periode”¹⁵.

Det nævnes under alle tre retningslinjer, at ”Kystbeskyttelse kan dog foretages, hvis en grundejer opnår tilladelse fra Kystdirektoratet i henhold til § 16 i kystbeskyttelsesloven”.

Det understreges endvidere i Regionplan 2005, at amtet finder det vigtigt ”at søge at finde en løsning, der både sikrer Lønstrup og samtidig de store rekreative og naturmæssige værdier nord for Lønstrup”. Det omtales i den sammenhæng at amtet vil nedsætte en arbejdsgruppe for strækningen ”Lønstrup til Skallerup Klit for at undersøge, hvordan Lønstrup by sikres, samtidig med at kysterosionen nord for de eksisterende kystbeskyttelses anlæg mindskes, og strandbredden genskabes/øges – af hensyn til de markante rekreative og turistmæssige interesser i området”. Status for og resultat af dette arbejde kendes ikke.

Kommentar:

Der omtales i regionplanen intet om hverken Rubjerg Knude eller strækningen af klinten syd for Lønstrup. Det forekommer i denne sammenhæng som en selvmodsigelse, at der argumenteres for kystsikring af hensyn til de rekreative interesser nord for Lønstrup, mens de rekreative interesser syd for Lønstrup hævdes at blive bedst varetaget ved at undlade nogen form for kystsikring.

2.4 Kommuneplan 2009 for Hjørring Kommune

Efter kommunalreformens gennemførelse med virkning fra 1. januar 2007 overgik amternes rolle i lov om kystbeskyttelse til de nye kommuner. Hjørring Kommune omfatter vestkyststrækningen fra Tversted Klitplantage i nordøst – hvor den grænser op til Frederikshavn Kommune - til syd for Løkken - hvor Jammerbugt Kommune starter. Kommuneplan 2009 for Hjørring Kommune viderefører generelt den linje, som retningslinjer og kommentarer i regionplanerne fastlagde, men kommuneplanen **er mere skarp i sin afvisning af kystsikring**.

Kommuneplanens retningslinjer for ”Landskabet”

Under retningslinje 2.1.3 (”Særligt værdifulde geologiske områder”) oplyses det, at Lønstrup Klint er udpeget som ”GeoSite” dvs. som en geologisk lokalitet af international videnskabelig betydning (jf. også omtalen af GeoSites i delafsnit 1.1). Der anføres endvidere, at:

”Klintprofilen i både Lønstrup og Hirtshals klint viser de forskellige aflejringer i Nordjylland. Den naturlige kysterosion holder profilerne åbne. Denne tilstand skal opretholdes.”

Der er således tale om en distancering fra den lidt mere pragmatiske tilgang til kystsikring, som blev antydnet i Regionplan 2005.

Kommuneplanens retningslinjer for ”Naturen”

Under retningslinje 2.3.2 (”Internationale naturbeskyttelsesområder”) og retningslinje 2.3.3 (”Særligt værdifulde naturområder”) er markeret Natura 2000 området ved Rubjerg Knude.

¹⁵ Til konklusionerne vedrørende omtalte undersøgelse bør bemærkes, at det rigtigt nok forekommer sandsynligt, at erosionen af kyststrækningerne nord for Lønstrup vil aftage, men næppe at der vil ske en større fremrykning af kysten nord for Løkken.

Kommuneplanens kapitel om ”Kysten”

Et af de fem mål som nævnes i kapitlet om kysten under afsnittet ”Mål for kysten” er:

”at virke for at de naturgivne processer i kystområderne kan forløbe uhindret undtaget kystsikringen af Lønstrup by”.

Afsnittet om ”Strategi for kysten” indeholder følgende tekst om kystbeskyttelse:

”Med udgangspunkt i Byrådets mål for kysten skal der arbejdes for, at naturen skal have plads til at råde langs kysterne, således at de naturgivne forhold i kystområderne så vidt muligt kan opretholdes for dermed at sikre et varieret kystlandskab og en varieret flora og fauna. Det betyder, at kommunen som udgangspunkt vil modsætte sig etablering af nye faste kystbeskyttelsesanstalt ud over hvad der vurderes nødvendigt af hensyn til beskyttelse af kystfremspringet ved Lønstrup by.”

Kommuneplanens retningslinjer for ”Kysten”

Her indgår retningslinje 2.4.5 ”Opretholdelse af dynamiske kystprocesser og kystbeskyttelse”. Det følgende er et uddrag af teksten:

”Der må ikke fjernes kystmateriale, der tjener til den naturlige beskyttelse af strandene, og der må ikke foretages aktiviteter, der fremmer kysterosion. Det eksisterende kystbeskyttelsesanstalt på strækningen fra Lønstrup til Skallerup kan opretholdes for at sikre de landværts beliggende helårsbeboelser og infrastrukturanstalt. På erosionskyster uden eksisterende kystbeskyttelsesanstalt vil der ikke kunne etableres kystbeskyttelse med faste konstruktioner. Kystbeskyttelsesanstalt kan på visse kyststrækninger dog foretages, hvis en grundejer opnår tilladelse fra Kystdirektoratet i henhold til § 16 i Kystbeskyttelsesloven.”

Der er tilføjet som supplerende tekst (herunder en delvis gentagelse af teksten anført under ”Strategi for kysten”):

”Formålet med bestemmelsen er i videst muligt omfang at opretholde de naturgivne forhold i kystområderne, så de dynamiske processer, f.eks. erosion og pålejring kan forløbe uhindret, og væsentlige hensyn til sårbar flora og fauna respekteres. Kommunens kyststrækninger er dynamiske og meget varierede. Formen og foranderligheden er primært en følge af landskabet samt vind- og bølgepåvirkninger. Det er derfor naturligt og påregneligt, at kystlinien fortsat ændrer sig. Det er af afgørende betydning for bevarelsen af kystområdernes særlige dynamik, geologi, landskabsværdier samt plante- og dyresamfund, at kystprocesserne har mulighed for at udfolde sig frit. Det må forventes, at globale klimaændringer bevirker langtidsændringer af vindretninger, hyppigere storme og hævet havvandspejl, hvorfor forandringsprocesserne i fremtiden vil øges. Kystbeskyttelsen ved Lønstrup er etableret for at modvirke erosion på kysten. Erosionstruslen vil fortsat bestå, og en virksom kystbeskyttelse vil derfor løbende skulle vedligeholdes.”

Kommentarer til Kommuneplan 2009 for Hjørring Kommune

I kommuneplanen videreføres i skærpet version argumenterne og intentionerne i Regionplan 2005 om som hovedregel at modsætte sig yderligere kystsikring. Til gengæld indeholder kommuneplanen ikke de overvejelser om at fremme ”helhedsløsninger for sammenhængende kyststrækninger og på baggrund af bedømmelser af den langsigtede udvikling på den konkrete kyststrækning”, som indgik i Regionplan 2005. **Der tages således ikke stilling til, om det på sigt er realistisk at opretholde**

kystbeskyttelsen af Lønstrup by, hvis der ikke må ske kystsikring af de tilstødende kyststrækninger.

Kommuneplanen kommenterer heller ikke et *"øget ønsket om på langt sigt at stabilisere kyststrækningen"*, og der sker ikke en opfølgning på den i Regionplan 2005 omtalte undersøgelse af *"hvordan Lønstrup by sikres, samtidig med at kysterosionen nord for de eksisterende kystbeskyttelses anlæg mindskes, og strandbredden genskabes/øges"*.

Kommuneplanen er mere konkret end de forudgående regionplaner i sin afgrænsning kystsikringsforanstaltninger til kun at omfatte helårsbeboelse (i Regionplan 2005 anvendes betegnelsen "helårsbebyggelse") og væsentlige infrastrukturanlæg. Geografisk set accepterer kommuneplanen kun en vedligeholdelse af de eksisterende kystsikringsanlæg ud for Lønstrup by og på kyststrækningen mellem Lønstrup og Skallerup Klit.

Der argumenteres således for, at kystbeskyttelsen nord for Lønstrup kun opretholdes for at sikre de landværts beliggende helårsbeboelser og infrastrukturanlæg. Henvisning til "helårsbeboelser" er lidt overraskende, da størstedelen af bebyggelsen her er sommerhuse og andre fritidsanlæg. Det er således uklart om begrebet "helårsbeboelse" i denne sammenhæng også omfatter sommerhusbebyggelsen langs kysten fra Lønstrup til Skallerup Klit. Betegnelsen "helårsbeboelse" kan være udsat for fortolkning, med henvisning til pensionisters ret til at benytte deres sommerhus som helårsbeboelse.

Modsat teksten i kommuneplanen kunne det hævdes, at *"hvad der vurderes nødvendigt af hensyn til beskyttelse af kystfrespringet ved Lønstrup by"* vil omfatte en kystsikringsløsning for hele Lønstrup Klint strækningen.

2.5 Natura 2000-Plan for Rubjerg Knude Området

Natura 2000-planen, der omfatter Rubjerg Knude og dele af Lønstrup Klint, er benævnt "Natura 2000-område nr. 7". Udstrækningen og afgrænsningen af dette Natura 2000 område fremgår af den følgende figur. Den stiplede blå linje er tilføjet i denne rapport for at markere den omtrentlige beliggenhed af klintoverkanten i 2012.

Afgrænsning af Natura 2000 området
(kilde: Naturstyrelsen dec. 2011)

Planen er dateret 1. december 2011, og blev publiceret i endelig udgave af Naturstyrelsen i december 2011 med forord af miljøministeren (Ida Auken). Det fremgår, at:

”Natura 2000-planen skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. Området og truslerne mod de udpegede naturtyper og arter beskrives, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne. Der foretages en strategisk miljøvurdering af planen.”

Planen for Rubjerg Knude og dele af Lønstrup Klint er én af de i alt 246 planer, der omfatter alle såkaldte Natura 2000 områder i Danmark - det vil sige særlig natur, der udgør habitat- og fuglebeskyttelsesområder i henhold til EU retningslinjer. Ifølge oplysninger på Naturstyrelsens hjemmeside har Natura 2000-planerne det overordnede formål at sætte en stopper for tilbagegangen i den danske natur. Planerne giver ifølge Naturstyrelsen opskriften på, hvordan naturen kan blive bedre i det enkelte område frem til 2015. Overordnet set vil disse planer, der samlet dækker et område i Danmark svarende til Fyn med omliggende øer, stoppe tilgroning af 130.000 ha, udtørring af ca. 16.000 ha og opsplitning af 20.000 ha skov.

De berørte kommuner skal inden udgangen af 2012 udarbejde en ”handleplan” for, hvordan Natura 2000-planen vil blive realiseret inden for kommunens geografiske område på land og for kystnære områder. Kommunen skal efterfølgende sikre, at handleplanen gennemføres, idet Natura 2000-planerne kræves gennemført i perioden frem til 2015.

Det fremgår at Rubjerg Plantage (tidligere Hjørring Kommunes Klitplantage) og det ca. 2 km lange ubebyggede kystbælte langs Lønstrup Klint nord for Nørre Lyngby ikke indgår i Natura 2000 området. Hjørring Kommune havde ellers under den forudgående idéfase fremsendt et høringssvar, hvor der blev efterlyst en afgrænsning med vægt på naturvidenskabelige kriterier. Der blev her foreslået en udvidelse af området med Rubjerg Plantage, som kunne have resulteret i et mere harmonisk og sammenhængende område. Dog har Naturstyrelsen ansvaret for at udarbejde og gennemføre handleplaner for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer, og Rubjerg Plantage er både udpeget til fredskov og indgår som tidligere beskrevet i fredningskendelsen fra 1948.

Hjørring kommune pegede endvidere på muligheden for at udvide området mod syd helt ned til Løkken. Men heller ikke dette ønske blev imødekommet af Naturstyrelsen.

Kystbæltet mellem sommerhusområdet ved Ulstrup lige nord for Nørre Lyngby og Natura 2000 områdets sydlige begrænsning er i henhold til Kommuneplan 2009 for Hjørring Kommune udpeget som ”særligt bevaringsværdigt landskab”. Endvidere er kyststrækningen mellem Lønstrup og Løkken i Kommuneplan 2009 kategoriseret som ”Område A – Særligt værdifuldt kystlandskab”. Hele kyststrækningen mellem Hirtshals og Løkken – herunder Lønstrup Klint – er betegnet som ”særligt værdifuldt geologisk område”.

Kommentarer til Natura 2000-planen

Det overordnede formål med den i december 2011 offentliggjorte Natura 2000-plan for Rubjerg Knude området fremtræder generelt efterstræbelsesværdig, men ”djævelen gemmer sig i detaljerne”:

Ifølge Naturstyrelsens beskrivelse af planen for Natura 2000 området fremgår det således, at sandmilerne omkring Rubjerg Knude udnævnes som én stor vandrekliet med sjældne og ”veludviklede vandremiler og kystklinter i fri dynamik”. En af de konkrete målsætninger er derfor, at ”Vandremilen sikres en vis dynamik.”

Endvidere fremgår det af en af de hovedretningslinjer, der indgår i Natura 2000-planen, at:

”Den naturlige dynamik og klitudvikling sikres. Kystbeskyttelse bør ikke finde sted og sanddæmpning bør begrænses til et niveau, der både sikrer en vis dynamik og samtidig sikrer bevarelsen af havtornklit, grå/grønne klitter og kalkoverdrev.”

Dette indebærer at de mest bevaringsværdige naturområder ved Rubjerg Knude indenfor de næste få årtier vil blive nedbrudt af havet eller dækket af stærkt voksende sandmiler, der flytter sig i østlig retning. I sit høringssvar til planen pegede Hjørring Kommune også på, at hvis sandflugtsdæmpningen ophører, vil sand lægge sig på markerne længere inde i landet, hvorfor der kan forventes konflikter med lodsejere.

Beskrivelsen af Natura 2000-planen ignorerer endvidere det forhold, at den hastige vækst og spredning af sandmilerne øst for og syd for Rubjerg Knude er en dynamik, der er stærkt påvirket af menneskehånd, fx først en aktiv sandflugtsdæmpning indtil 1990’erne, efterfulgt af et næsten totalt stop for denne sanddæmpning (jf. Rasmussen, 2005).

Sandmiler i vækst og på vandring mod øst
(egne fotos september 2009)

Det på oversigtskortet ovenfor markerede område vil derudover blive delt i to, når den resterende del af den smalle bræmme mellem Rubjerg Plantage og kysten i løbet af en begrænset årrække vil være opslugt helt af havet som følge af *”den frie og naturlige dynamik”*. Det fremgår af oversigtskortet, at den nordligste 7-800 meter lange bræmme af området mellem Mårup kirketomt og Lønstrup allerede er væk (jf. beskrivelsen i delafsnit 1.3).

Natura 2000-planen fastholder derfor den fejlagtige fortolkning af fredningskendelsen for Rubjerg Knude området og omkring Mårup kirke, som går ud på at der ikke må foretages kystsikring, med den begrundelse at en sådan foranstaltning vil ændre på områdets tilstand. Dette anskueliggøres også af beskrivelsen i det følgende delafsnit 3.4 om Mårup kirke forløbet.

2.6 En National Kystbeskyttelsesstrategi?

Kystdirektoratet udsendte i efteråret 2011 rapporten *”Kystbeskyttelsesstrategi – en strategisk indsats for smukkere kyster”*. Dette er det første indspil til en egentlig langsigtet kystsikringsstrategi for de danske kyster. Rapporten reflekterer en bredere indgangsvinkel end de målsætninger og retningslinjer for kysterne, som blev opstillet i regionplanerne for Nordjylland og senest i Kommuneplan 2009 for Hjørring Kommune.

I forordet til rapporten forklares det, at *"En national kystbeskyttelsesstrategi... stiler mod en koordineret, langsigtet og overordnet tilgang til forvaltning af kysterne i Danmark generelt og til kystbeskyttelse i særdeleshed."* Yderligere fremhæves det, at *"En strategi for kystbeskyttelse vil være med til at skabe en mere koordineret udvikling på kysterne, som er nødvendig for at sikre en bæredygtig anvendelse af kysterne i fremtiden."*

I rapportens indledning peges der på den jyske vestkyst som et eksempel, hvor kystbeskyttelse er nødvendig. De fremhæves endvidere (på s. 11 i rapporten) at *"Det er i Danmark nødvendigt at beskytte menneskeskabte værdier mod havets nedbrydende virkning."*

Senere i rapporten opstilles der en række principper og retningslinjer for kystbeskyttelse, som givetvis har været inspireret af de EU initiativer, som er omtalt i det efterfølgende delafsnit 2.7. Nogle af disse principper, som er værd at fremhæve, er at:

- *kystbeskyttelse udføres almindeligvis mest hensigtsmæssigt over en større kyststrækning;*
- *kystbeskyttelse skal udføres, så den belaster kysten mindst muligt, og gevinsten skal ud fra en helhedsbetragtning overstige omkostninger i bred betydning;*
- *der skal sikres en balance mellem beskyttelse af menneskeskabte værdier og bevarelse af natur- og landskabsmæssige værdier.*

Der nævnes følgende retningslinjer for valg af løsninger på kystbeskyttelse:

- kystbeskyttelsen skal foretages i rette tid;
- løsningerne skal være helhedsorienterede (herunder tage hensyn til forskellige interesser), være teknisk optimerede og langsigtede;
- der bør foretrækkes "bløde" fremfor "hårde" løsninger, med henblik på en naturlig indpasning i landskabet;
- voldsomme indgreb i naturen, der er ude af proportioner med det omgivende landskab, skal undgås;
- oprydning bør indgå som et væsentligt element, ved udførelse af en ny kystsikring eller forbedring af en eksisterende kystsikring.

Imidlertid fremfører rapporten også, at:

"Den gode kystbeskyttelse udføres kun, hvor den er nødvendig, dvs. hvor der er risiko for menneskeliv eller beskadigelse af bebyggelse og infrastruktur som følge af havets nedbrydende virkning."

Det påpeges således i rapporten, at strategien indebærer gennemførelse af nødvendig kystbeskyttelse, men også *"... at beslutningen tages under afvejning af økonomiske, rekreative og naturmæssige hensyn."* Denne afgrænsende definition af hvad der er "nødvendigt" understreges yderligere af rapportens hensigtserklæring om, at:

"Det er således som hovedregel ikke hensigten, at åben landbrugsjord, skove eller ubebyggede grunde skal beskyttes mod havets nedbrydning."

Strategien fik støtte gennem et indlæg af en repræsentant fra Hjørring Kommune på en konference arrangeret af Kystdirektoratet i september 2011. Her blev kommunens kystpolitik præsenteret med det udgangspunkt, at naturen skal have plads til at råde langs kysterne, hvilket ifølge indlægget indebærer:

- at der kun gennemføres hvad der er nødvendigt af hensyn til beskyttelse af kystfremspringet ved Lønstrup by,

- at sandfodring gennemføres med henblik på at beskytte de faste kystbeskyttelses anlæg ved Lønstrup by,
- at læside erosion - fra lovligt etablerede faste kystbeskyttelses anlæg - skal reduceres i videst muligt omfang.

Kommentarer til Kystdirektoratets kystbeskyttelsesstrategi

Vedrørende princippet om, at gevinsten ved kystsikring skal overstige omkostningerne i bred betydning, kan der peges på et behov for gennemførelse af samfundsøkonomiske og overordnede miljømæssige analyser for sammenhængende kyststrækninger. Disse analyser bør inddrage et forholdsvis langt tidsperspektiv.

I sammenhæng med forbedring af eksisterende kystsikring nævner rapporten, at oprydning bør indgå som et væsentligt element. Her kunne en oprydning blandt bunkersanlæggene nord for Løkken give et tiltrængt bidrag til ”smukkere kyster”.

Det kan bemærkes, at selvom rapportens målsætning er bredere end Hjørring Kommunes afgrænsning til infrastruktur og helårsbeboelse, så omfatter den ikke beskyttelse af naturgivne resurser, fx landskabelige og miljømæssige resurser i form af fredede naturområder i kystnærhedszonen, og økonomiske resurser i form af rekreative arealer, landbrugsjord og råstoffer. Rapporten anviser således, at det ”som hovedregel” ikke er hensigten at beskytte landbrugsjord og ”ubebyggede grunde” mod havets nedbrydning.

Disse formuleringer i rapporten indebærer imidlertid en stærkt begrænsende målsætning, som kunne komme i modstrid med gennemførelse af en bæredygtig helhedsløsning for Lønstrup Klint. Her er den naturmæssige og rekreative kvalitet netop, at store dele af det nære indland langs kyststrækningen – især mellem Rubjerg Knude og Nørre Lyngby, og mellem Nørre Lyngby og Furreby - er friholdt for sommerhusbebyggelser og andre dominerende kystnære bygningsanlæg. **Denne kvalitet vil så få som konsekvens, at der ikke må kystsikres.**

Med hensyn til princippet om bevarelse af væsentlige natur- og landskabsmæssige værdier, mangler rapporten derfor en målsætning herom. Ved Rubjerg Knude kunne der argumenteres for en beskyttelse af fx Grønne Rende og andre enestående landskabselementer. Disse naturværdier er under hurtig afvikling, så længe den nuværende kystnedbrydningsproces og væksten af sandmiler finder sted.

Det vil få store negative samfundsmæssige konsekvenser på sigt, hvis muligheden udelukkes for at kystsikre ud for andre aktiviteter og arealer end bebyggelse og infrastruktur, såsom ”åben landbrugsjord, skove eller ubebyggede grunde”. Kystnedbrydningen ved Rubjerg Knude indebærer varigt tab af landareal, og yderligere ødelæggelse af naturområder og dyrkningsarealer gennem sandflugt. Endvidere vil den velbesøgte turistattraktion ved fyret og Mårup kirketomt være forsvundet i løbet af ganske få år.

Rapportens kystbeskyttelsesstrategi indeholder således en indbygget modsætning. Der er behov for at revidere den formulerede strategi, så den muliggør en mere fleksibel holdning i konkrete tilfælde som eksempelvis Lønstrup Klint. Dette kunne ske i form af et opgør med den af Naturstyrelsen formulerede og rigide målsætning om at fastholde princippet om ”den frie dynamik”, et princip som vil blokere for alle fremtidige kystsikringstiltag.

2.7 EU Initiativer til Integreret Kystforvaltning

I 2002 vedtog EU Parlamentet og Ministerrådet en anbefaling ("Recommendation" 2002/413/EC) vedrørende fremme af en integreret kystforvaltning i de af EU's medlemsstater, der også er kyststater. Titlen på dette initiativ er "Integrated Coastal Zone Management", forkortet ICZM. Anbefalingen konstaterer indledningsvist, at kystzonen er af "*stor miljømæssig, økonomisk, social, kulturel og rekreativ vigtighed for Europa*". Der peges på, at kystzonerne indeholder en enestående biologisk mangfoldighed af flora og fauna, samt at kysten er yderligere truet af de klimatiske ændringer. Disse optræder især i form af hævet vandstand, øget frekvens af og kraftigere storme, hvilket resulterer i hurtigere kystnedbrydning og flere oversvømmelser.

Anbefalingen efterlyser på den baggrund, at der fremmes en bæredygtig forvaltning af de naturresurser, som udgøres af både søsiden og landsiden i kystzonen. Dette indebærer en øget opmærksomhed på den trussel som klimaændringerne påfører kystzonen, behov for beskyttelse af lokale kystsamfund og deres kulturelle arv, fremme af økonomiske og beskæftigelsesmæssige muligheder for de lokale samfund, samt at offentlighedens adgang til kysten sikres bl.a. med rekreativt sigte.

Anbefalingen foreslår nogle principper for ICZM. Disse var på daværende tidspunkt (2002) meget generelt formulerede. Der peges bl.a. på at kystforvaltningen skal tage udgangspunkt i:

- et bredt perspektiv både sektorvis og geografisk, herunder hensyntagen til såvel naturgivne som menneskeskabte vilkår og deres indbyrdes sammenhæng;
- et langsigtet tidsperspektiv som også tilgodeser fremtidige generationer;
- tilpasning til og fleksibilitet overfor de lokale forhold;
- fremme af bæredygtighed¹⁶ for menneskeskabte aktiviteter i kystzonen, således at disse bliver både mere miljøvenlige, sikrer social ansvarlighed og er økonomisk sunde på langt sigt;
- aktiv inddragelse af alle relevante interessegrupper i beslutningsforløbet;
- inddragelse af og koordinering med relevante administrative enheder både på det nationale, det regionale og det lokale niveau.

Endelig efterlyser anbefalingen, at der udarbejdes en national strategi (eller evt. flere strategier) med henblik på gennemførelse af principperne for ICZM. Som et led i en sådan strategi nævnes bl.a. muligheden for at udpege kystzonen som et særligt offentligt "domæne", der skal sikre offentlighedens adgang med henblik på rekreative aktiviteter. Der argumenteres også for, at det er nødvendigt med et hensigtsmæssigt system til at overvåge kystzonen og formidle information til offentligheden.

Strategisk miljøvurdering og ICZM

I 2001 trådte det såkaldte SEA-direktiv (Directive 2001/42/EC) i kraft. SEA står for strategisk miljøvurdering ("Strategic Environmental Assessment"). SEA-direktivet tilbyder muligheden for at inddrage problemstillinger vedrørende kysterosion i strategiske miljøvurderinger, herunder i forbindelse med overordnet planlægning for et større område. Eksempelvis kræves der også, som nævnt i delafsnit 2.5, at der gennemføres en strategisk miljøvurdering af Natura 2000-planerne. Det drejer sig derfor ikke kun om miljøvurdering af afgrænsede projekter såsom eksempelvis konkrete havneudvidelser og kystnære bebyggelsesprojekter.

¹⁶ Det bæredygtighedsbegreb, der arbejdes med her, indeholder tre "dimensioner", dvs. både en økologisk (naturmiljøet), en social og en økonomisk dimension. I andre sammenhænge fokuseres der ofte udelukkende på miljø siden, når der tales om begrebet "bæredygtighed".

Som en opfølgning på direktivet forelå der i november 2004 en endelig rapport som resultat af et projekt ("EUrosion" project) - igangsat af EU Kommissionens Generaldirektorat for Miljø (DGENV) – med titlen: "Development of a Guidance Document on Strategic Environmental Assessment (SEA) and Coastal Erosion". Det generelle formål med projektet var at fremme inddragelse og analyse af konsekvenser for kystnedbrydning/erosion i konkrete miljøvurderinger såvel som i overordnede planer, politikker og programmer.

Det følgende foto fra Lønstrup Klint er præsenteret i rapporten som en hovedillustration af kysterosionens konsekvenser.

Kysterosion ved Nørre Lyngby 2002

(kilde: EC/DGENV Final Report November 2004; copyright ATKINS)

Huset i baggrunden på billedet blev, jf. delafsnit 4.1, nedrevet ca. syv år senere, da kysterosionen også var nået ind til kanten af dette hus.

Rapporten beskriver bl.a., hvilke forhold der bør tages med om kysterosion (herunder sedimenttransport) i en strategisk miljøvurdering. Det anbefales også at formulere alternativer med henblik på strategisk miljøvurdering. Det konstateres i rapporten at:

"kysterosion kan næsten aldrig forklares med én enkelt årsag, hvad enten den er naturgiven eller menneskeskabt, men skal forklares ved en kombination eller akkumulering af forskellige faktorer som sammen skaber betingelserne for at erosion finder sted"
(oversat citat fra ATKINS' konsulentrapport, 2004).

Gennemførelse af ICZM

I et nyhedsbrev (februar 2010) fra Generaldirektoratet for Miljø konstateres det, at den voksende menneskeskabte indflydelse på og virkninger af klimaændringerne gør kyststrækningerne mere udsatte for nedbrydning og oversvømmelser. Der argumenteres også for en mere aktiv inddragelse af interesseparter, for at sikre et mere retfærdigt beslutningsforløb med henblik på kystsikring. Der peges endvidere på et behov for innovative løsninger, og på at GIS (geografiske informationssystemer) tilbyder muligheder for ICZM. Med henvisning til erfaringer fra Holland konkluderer nyhedsbrevet, at det er muligt at udforme langsigtede kystsikringsstrategier. Disse kan tilpasses en række af potentielle virkninger af klimaændringen, hvis de forebyggende løsninger dækker og omfatter en længere kyststrækning fremfor mindre geografiske strækninger. I Holland (Nederlandene) består vedligeholdelsen hovedsageligt af en sandfodring af klitterne. Hvis der yderligere skabes sandklitter foran de eksisterende klitter for at beskytte indlandet, vil det også udvide arealerne for naturudfoldelse og rekreative aktiviteter.

OURCOAST projektet:

For at konkretisere ICZM initiativets problemstillinger igangsatte EU Kommissionen i 2009 – på foranledning af Generaldirektoratet for Miljø - et treårigt udredningsprojekt benævnt "OURCOAST".

Projektet havde til formål at samle og informere om casestudies og praktiske eksempler på kystforvaltning i Europa, herunder at etablere en informationsbase for ICZM erfaringer. I denne sammenhæng afholdt EU Kommissionen en offentlig høring den 30. maj 2011 om emnet, med det formål at drøfte fremtidige EU initiativer indenfor integreret kystforvaltning.

Nogle delrapporter for "OURCOAST" projektet forelå i 2011, dækkende emner som samfundsøkonomiske fordele ved ICZM praksis forskellige steder i Europa ("Socio-economic benefits from ICZM practices around Europe"), og en vejledning til gennemførelse af ICZM ("Guidance based on collected ICZM cases").

I den førstnævnte delrapport indgår den jyske vestkyst (syd for Thyborøn, hvor kystlinjen mest består af sandstrande foran klitrækker) som et af de præsenterede casestudies. Det beskrives her, at man gennem skift til en kombination af nye hårde og især bløde kystsikringsforanstaltninger har opnået en situation, hvor kysterosion ikke længere er et problem. Tidligere var bl.a. høfder den foretrukne løsning. I perioden 1987-99 blev der gennemført et omfattende kystsikringsprogram bestående af sandfodring kombineret med adskilte bølgebrydere. Der blev også etableret støttemure af sandsække foran klitterne på delstrækninger, hvor sandfodring i første omgang ikke var virkningsfuld grundet en manglende forstrand. Fra 1998 skønnes det at den gennemsnitlige årlige kystnedbrydning er reduceret til 0,1 m mod tidligere 2-4 m per år.

I delrapporten om ICZM vejledning lægges vægten på at beskrive ICZM som en forvaltningsproces ("management process"). Med sigte på at fremme en bæredygtig udvikling (miljømæssigt, socialt/kulturelt, og økonomisk) skal der sikres koordinering af alle relevante forhold, herunder politikker, sektorer, udviklingsmålsætninger, og interesseparter.

Den endelige rapport blev publiceret i 2012 med titlen "OURCOAST – outcomes and lessons learned". Rapporten resumerer retningslinjerne for gennemførelse af en integreret kystforvaltning (ICZM). Der peges på at "god regeringsførelse", herunder en effektiv koordinering fra den nationale regerings side, er en vigtig forudsætning i denne sammenhæng, og at der er behov for yderligere udveksling af erfaringer. Rapporten indeholder herefter en række overvejelser med henblik på at fremme gennemførelsen af ICZM. Der anbefales en såkaldt "programmatisk" tilgang, som skal se på helheder frem for på enkeltprojekter isoleret set. Dette kræver anvendelse af de principper, som er nævnt ovenfor, herunder en tilgang på tværs af de enkelte sektorer, inddragelse af lokale interesser og balancering af modstridende interesser, samt et langsigtet tidsperspektiv.

Denne tilgang illustreres ved hjælp af nogle udvalgte casestudies fra forskellige lande, hvor Danmark dog ikke er repræsenteret. Der anbefales en informations- og erfaringsudveksling gennem etablering af kystinformationssystemer ("Coastal Information Systems", CIS), der skal indeholde databaser og information af potentiel vigtighed for kystforvaltning. En visualisering af kystændringerne, bl.a. ved brug af GIS, kan fremme inddragelse af lokale interesser. Der henvises her til, at der allerede er oprettet enkelte sådanne informationssystemer fx i Belgien, og at Skotland har udviklet nye måder til at overvåge og kortlægge kystændringer.

Rapporten konkluderer, at ICZM er en planlægnings- og koordineringsproces, hvor beslutninger tages med henblik på at gennemføre en bæredygtig anvendelse, udvikling og beskyttelse af kyster, havarealer og resurser. Rapporten understreger, at det er vigtigt at alle tre dimensioner af bæredygtighed tilgodeses i dette forløb. En forudsætning er også, at planlægningserfaringer og løsninger på kystsikring og kystforvaltning udveksles mellem landene i en åben debat.

3. NATURSYNETS AKTØRER

I dette hovedafsnit ses der på de aktører, der står bag det rådende natursyn. Herunder omtales de forskellige argumenter imod at foretage kystsikring ud for Lønstrup Klint. Miljøministeriet/Naturstyrelsen og Danmarks Naturfredningsforening er – som det fremgår af de foregående afsnit - de vigtigste aktører, når det gælder modstanden mod kystsikring. Hertil kommer de geologiske forskningsinstitutioner, der samarbejder indenfor det i 2008 oprettede ”Geocenter Danmark”.

Aktørernes roller omtales derfor kort. Der afsluttes med en beskrivelse af forløbet omkring Mårup kirke, hvor lokale interesser for Mårup kirkes bevarelse tørnede sammen med natursynets magtfulde aktører.

3.1 Naturstyrelsen og Miljøministeriet

Som allerede nævnt blev Skov- og Naturstyrelsen fra 1. januar 2011 sammenlagt med By- og Landskabsstyrelsen til den nyetablerede Naturstyrelsen under Miljøministeriet.

Skov- og Naturstyrelsens vurderinger og interessevaretagelse forud for 2011 er derfor særdeles relevante i denne sammenhæng. Skov- og Naturstyrelsen citeres således allerede ved tidligere lejligheder (Aarhus Universitet, 2000) for at have udtalt, at hensigten med fredningen ved Rubjerg Knude er at bevare naturens frie spil. Denne fortolkning er imidlertid, som det bl.a. fremgår af beskrivelsen i delafsnit 1.3, i klar modstrid med ordlyden af fredningskendelsen fra 1948.

Miljøministeren er den politisk hovedansvarlige for emner der henhører under naturbeskyttelsesloven. Naturstyrelsen skal derfor ideelt set varetage de forvaltningsmæssige og udredningsmæssige opgaver i denne sammenhæng, herunder vedrørende fredningssager. Men, som det fremgår, har styrelsen også øvet aktiv indflydelse på den generelle politikformulering vedrørende kystbeskyttelse og på konkrete beslutninger vedrørende kystsikringssager i tilknytning til Lønstrup Klint.

Lov om kystbeskyttelse angiver imidlertid ikke nogle beføjelser for Miljøministeriet eller Naturstyrelsen. Kystdirektoratet, der henhører under Transportministeriet, har til formål at administrere kystbeskyttelsesloven. Kystdirektoratet repræsenterer derfor et mere praktisk og pragmatisk syn på kystsikring i almindelighed.

Kommentarer og vurdering

Som beskrevet i delafsnit 1.4, var det Skov- og Naturstyrelsen og den daværende miljøminister (Svend Auken), der sammen i 1997 udfærdigede en svarskrivelse til Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg. Hovedkonklusionen i denne svarskrivelse om at sikre en fortsat nedbrydning af Lønstrup Klint har siden haft status som en form for et ”dekret” eller en ministeriel ”instruks”, der i praksis har vist sig at have en overordnet gyldighed på tværs af lovgivning og fredningsbestemmelser.

Da hovedkonklusionens anvisning endvidere optræder for første gang i Regionplan 1997 for Nordjylland (jf. delafsnit 2.3), er det sandsynligt at Skov- og Naturstyrelsen også her har været meget aktiv med henblik på at få den indarbejdet i regionplanen. Dette er fulgt op med uddybende anvisninger i de efterfølgende regionplaner (2001 og 2005) for Nordjyllands Amt, og i en yderligere skærpet form i Kommuneplan 2009 for Hjørring Kommune.

Det fremgår af delafsnittene 1.5 og 2.5, at dette ”dekret” er blevet effektivt håndhævet i det følgende årti. I 2007 skete dette i forbindelse med en svarskrivelse fra miljøministeren (Connie Hedegaard) på en forespørgsel fra Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg om Mårup kirke. ”Dekretet” eller ”instruksen” er også indarbejdet i den Natura 2000-plan for Rubjerg Knude området, som miljøministeren (Ida Auken) præsenterede i december 2011.

3.2 Geocenter Danmark

Den 1. juni 2008 trådte en statut trådte i kraft, der udpeger Geocenter Danmark som et nationalt center for geovidenskabelig forskning, uddannelse, rådgivning og formidling mv. Centeret er et formaliseret samarbejde mellem følgende fire selvstændige statsinstitutioner, der allerede havde etableret et vist samarbejde inden centeret blev dannet:

- GEUS, De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland;
- Institut for Geoscience ved Aarhus Universitet;
- Institut for Geografi og Geologi ved Københavns Universitet;
- Geologisk Museum ved Københavns Universitet.

GEUS vil, som den vigtigste institution i kystsikringssammenhæng, blive beskrevet i det følgende, mens der kun gives en meget kort omtale af de øvrige institutioner.

GEUS

Institutionen GEUS fik, jf. fodnote i delafsnit 1.1, sit nuværende navn i 1995, som en afløser for det daværende Danmarks Geologiske Undersøgelser (DGU). Navneændringen var et udtryk for en udvidelse af fokus til også at indbefatte de store geologiske og råstofmæssige interesser i Grønland.

Institutionen GEUS henhørte under Miljøministeriet eller Miljø- og Energiministeriet, indtil den fra 2008 blev overført til det nydannede Klima- og Energiministerium. I 2012 henhører GEUS under Klima-, Energi- og Bygningsministeriet. De ministerielle skift kan være begrundet i, at GEUS har særlig fokus på en række opgaver inden for energi- og råstofudvinding. Derfor har GEUS en naturlig tilknytning til det statslige ”resortområde” energi, som de senere år har ført en omflakkende ministeriel tilknytning.

GEUS har status som en statsvirksomhed og indgår derfor fireårige resultatkontrakter med ”moderministeriet”. Den seneste resultatkontrakt dækker årene 2012-2015 og blev indgået i februar 2012 med Klima-, Energi- og Bygningsministeriet. Kontrakten for perioden 2004-2007 blev indgået med Miljøministeriet, og for 2008-2011 med Klima- og Energiministeriet.

De øvrige institutioner i Geocenter Danmark

Institut for Geoscience ved Aarhus Universitet blev dannet tilbage i 1961. I forbindelse med en omfattende omorganisering af hele Aarhus Universitets fakultets- og institutstruktur, skiftede instituttet i 2011 navn fra Geologisk Institut til det mere ”anglo-danish” klingende: Institut for Geoscience. Institutet har ansat en lang række forskere med stort internationalt engagement, men har ikke nogen igangværende forskning om Lønstrup Klint (siden artiklen om Rubjerg Knude fra 2005, jf. omtalen i delafsnit 1.2).

Det nuværende **Institut for Geografi og Geologi** ved Københavns Universitet blev dannet i 2007 ved en fusionering af Geologisk Institut og Institut for Geografi, begge under Københavns Universitet. Instituttet henhører under det naturvidenskabelige fakultet ved Københavns Universitet.

Geologisk Museum ved Københavns Universitet indgår også som en del af Statens Naturhistoriske Museum.

Samlet vurdering af institutionerne under Geocenter Danmark

GEUS kan grundet sin størrelse, sit omfang og sine internationale kontakter optræde med en særlig styrke, hvad angår politisk indflydelse.

Umiddelbart forekommer det ikke indlysende, at GEUS skulle have nogen særlig interesse i at agere som aktør i modstanden mod kystsikring, når man tager institutionens omfangsrige opgaveprioritering i betragtning. Forskning og konsulentvirksomhed er i stort omfang rettet mod udforskningen af råstof- og energiresurser i Danmark, Grønland og i forbindelse med polarsoklen.

Men GEUS repræsenterer også nogle geologiske faginteresser, herunder bidrag til universitetsuddannelserne, som kan have haft og stadig har indflydelse på den politiske beslutning om at afvise kystsikring. Dette er med henblik på at bevare de "frie kystprofiler" eller lagdelingen i Lønstrup Klint for geologiske ekskursioner i marken. Det er GEUS som varetager den vigtige nationale funktion med at udpege og beskrive Geosites i Danmark, jf. omtalen i delafsnit 1.1. Det er således GEUS, som har forfattet indholdet i "Geosite" nr. GS 4-2 der omfatter Lønstrup Klint.

Stærke indicier for dette engagement er selve ordlyden i det ministerielle "dekret" fra 1997, og ikke mindst den opfølgning der er sket bl.a. gennem udpegning af Lønstrup Klint som GeoSite og gennem indholdet i Natura 2000-planen for Rubjerg Knude området.

Da der ikke er involveret nogle væsentlige råstofinteresser i Lønstrup Klint, er det derfor opretholdelsen af det rådende natursyn, hvad angår kystsikring af Lønstrup Klint, der er fremherskende. Dette er i god samklang med de øvrige institutioner under Geocenter Danmark.

Lønstrup Klint udnyttes som hyppigt ekskursionsmål for bl.a. geologistuderende fra Institut for Geoscience ved Aarhus Universitet. Instituttet kan derfor have en umiddelbar interesse i at bibeholde kystnedbrydningen med dette formål. Institutterne ved Københavns Universitet har en tilsvarende interesse. Geologisk Museum kan således have en klar interesse i at bevare Lønstrup Klint som ekskursionsmål, og som en form for frilandsmuseum.

Den manglende kystsikring vil imidlertid indebære, at de geologisk mest interessante dele af klinten på sigt forsvinder i havet.

3.3 Danmarks Naturfredningsforening

Forgængerer for Danmarks Naturfredningsforening (DN), kaldet "Foreningen for naturfredning", blev stiftet allerede i 1911. I 1925 blev denne forening landsdækkende og skiftede navn til "Danmarks Naturfredningsforening".

Af formålsparagraffen for DN fremgår det, at *"Foreningens overordnede og langsigtede mål er, at Danmark bliver et bæredygtigt samfund med et smukt og varieret landskab, en rig og mangfoldig natur og et rent og sundt miljø."*

DN arbejder ifølge vedtægterne bl.a. indenfor områderne naturbeskyttelse og miljøbeskyttelse:

Naturbeskyttelse: Foreningen arbejder for at sikre den biologiske mangfoldighed og de landskabelige værdier. Gennem bl.a. fredninger og påvirkning af lovgivningen arbejder foreningen for at bevare, pleje og genoprette levesteder for dyr og planter og for at sikre landskaber, geologiske dannelser, kulturhistoriske spor samt områder, der på grund af deres beliggenhed kan have rekreativ interesse.

Miljøbeskyttelse: Foreningen arbejder for, at produktion, forbrug, transport, affaldshåndtering og andre menneskelige aktiviteter foregår på en måde, der skader naturen og miljøet så lidt som muligt. Foreningen arbejder for at sikre naturen og befolkningen mod forurening af vand, jord og luft, herunder lys- og støjforurening.

Emnerne kystbeskyttelse og kystsikring er således ikke nævnt i DN's formålsparagraf og målsætninger. Påpejning af, at formålet med naturbeskyttelse er *"at sikre landskaber, geologiske dannelser, kulturhistoriske spor samt områder, der på grund af deres beliggenhed kan have rekreativ interesse"*, kunne endog fortolkes som et særligt behov for at kystsikre ud for disse områder.

Ifølge DN's hjemmeside er DN den eneste private forening, nationalt og internationalt, der har ret til at rejse fredningssager. Denne rettighed fremgår af naturbeskyttelseslovens § 33, stk. 3. DN kan således foreslå fredningssager, men det er det berørte fredningsnævn, der afgør om området skal fredes. I den sammenhæng kan DN og andre interessenter påklage fredningsnævnets afgørelse til Naturklagenævnet. I henhold til § 61 er DN også sammen med en række andre organisationer repræsenteret i det af miljøministeren nedsatte Naturforvaltningsudvalg, der fungerer som rådgivende for ministeren i større sager vedrørende naturforvaltning.

Det fremgår i øvrigt af kystbeskyttelsesloven (§ 18, stk. 2), at DN er en af de organisationer og foreninger som kan påklage kommunalbestyrelsernes afgørelser vedrørende kystsikring.

Det er dokumenteret i nærværende rapport, at Danmarks Naturfredningsforenings Hjørring Afdeling (DN Hjørring) har spillet en meget aktiv og effektiv rolle i modstanden mod kystsikringsindgreb ud for Lønstrup Klint. DN Hjørring havde i 2011 ca. 1500 medlemmer ud af et samlet medlemstal på ca. 140.000 for hele Danmark.

Allerede i 1999 citeres formanden for DN Hjørring for følgende udtalelse i et interview: *"Lønstrup Klint skal ikke kystsikres, fordi klinten er 'et af de eneste områder i Danmark, hvor man kan fornemme naturens råden uden indblanding fra mennesket'"* (Aarhus Universitet, 2000). DN hævder således det synspunkt, at kystnedbrydningen betragtes som en naturgiven proces, hvor naturen sikres ved *"at de dynamiske kystprocesser kan udfolde sig frit"*, som det hedder i et åbent brev den 9. december 2009 fra DN til "Plan- og Miljøudvalget i Hjørring" (udvalget indgik fra 2010 i Hjørring Kommunes Teknik- og Miljøudvalg).

I princippet er DN's styrke, at den er uafhængig af det i Grundloven nedfæstede parlamentariske system og beslutningsforløb. Men afgørelserne i konkrete kystsikringssager, og fastlæggelse af indholdet i tilhørende plandokumenter som eksempelvis kommuneplan og Natura 2000-plan, peger på et tæt samspil og en koordinering i forhold til Miljøministeriet, Naturstyrelsen og GEUS.

Det Grønne Råd for Hjørring Kommune:

I denne sammenhæng skal også kort omtales Det Grønne Råd for Hjørring Kommune, som siden 2010 har haft formandssammenfald med DN Hjørring. Det fremgår af Hjørring Kommunes hjemmeside at: *"Det Grønne Råd i Hjørring Kommune er bredt sammensat af en række organisationer med interesse i benyttelse og beskyttelse af naturen. Det Grønne Råd er rådgivende i forhold til byråd og forvaltning om natur, miljø, friluftsliv og turisme."*

Det Grønne Råd holder ordinært møde to gange om året, og emnet kystsikring kunne også være relevant at drøfte i dette forum. Emnet har dog ikke været inddraget i rådets drøftelser i årene 2010-2012.

3.4 Mårup Kirke Forløbet

I mange år kørte debatten om sikring af Mårup Kirke mod nedstyrtning, men på trods af flere års bestræbelser fra initiativgruppen ”Mårup Kirkes Venner”, blev afgørelsen alligevel: ingen kystsikring. Der var her tale om en politisk vedtagelse som jo egentlig var fastlagt på forhånd, jf. Miljø- og Energiministeriets svarskrivelse til Folketingets Plan- og Miljøudvalg allerede i 1997. En klar politisk udmelding kunne fra starten have sparet de engagerede mennesker i initiativgruppen for mange års besvær og frustrationer.

En kortfattet historik

I det følgende gives en kronologisk oversigt over nogle hovedbegivenheder i forbindelse med Mårup kirke.

Omkring midten af 1200-tallet:

Mårup kirke opføres. Det skønnes at kirken på daværende tidspunkt lå ca. 2 km indenfor kysten.

1793: Det angives (kilde: Weekendavisen 10.-16. august 2007), at der var 450 m fra kirke til kyst.

1928: Regelmæssig gudstjeneste ophører, idet Mårup kirke afløses som sognekirke af den nye Lønstrup kirke.

1948: Fredningskendelse for Rubjerg Knude området, som også omfatter selve kirkegrunden og kirkegårdsarealet, men ikke de tilstødende arealer nord og øst for kirken.

1952: Mårup kirke overføres fra Kirkeministeriet til Nationalmuseet (under Kulturministeriet).

1961: Sidste kirkebegravelse med kiste på Mårup kirkegård.

1965: Fredningskendelse for områder nord og øst for kirken, med det formål at undgå sommerhusbebyggelse tæt på kirken. Fredningen fremstår som en mindre udvidelse af det område, der er omfattet af fredningskendelsen fra 1948.

1980'erne: Debat om, hvorvidt kirken skal flyttes og evt. genopføres på Frilandsmuseet. Debatten blev især udløst af, at der på kun tre år i 1980'erne skete ca. 25 m nedbrydning af klinten ud for kirken.

1988-89: Ansvar for kirken overflyttes fra Nationalmuseet til Skov- og Naturstyrelsen (under Miljøministeriet).

1992: Der forsvinder yderligere 12-14 m af klinten på ét døgn.

1993: Foreningen ”Mårup Kirkes Venner” stiftes og indsamler i de følgende år en lang række underskrifter til støtte for kirkens bevarelse.

1994: Sidste urnenedsættelse på Mårup kirkegård.

1995: Der dannes en formel kontaktgruppe vedrørende Mårup kirke. Gruppen bestod bl.a. af repræsentanter fra Skov- og Naturstyrelsen, Danmarks Naturfredningsforening, Lønstrup Turistforening og Vendsyssels Historiske Museum.

1997: Miljøministerens svarskrivelse i februar 1997 til Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg, hvori der for første gang sker en éntydig formulering af princippet om at sikre den fortsatte nedbrydning af Lønstrup Klint, jf. beskrivelsen i delafsnittene 1.4 og 1.5. Dette princip indebærer en reel afvisning af nogen form for kystsikring ud for Mårup kirke.

- 1993-98: Havet fjerner ca. 4,6 m om året i gennemsnit ud for Mårup kirke ifølge Skov- og Naturstyrelsens målinger.
- 1998: Nationalmuseet fjerner kirkens inventar. Årlige påskegudstjenester i kirken starter i protest herimod.
Skagen Innovationscenter (SIC) v/Poul Jakobsen indsender en ansøgning til Fredningsnævnet for Nordjyllands Amt – med henvisning til kystbeskyttelseslovens § 16. Ansøgningen vedrører gennemførelse af forsøg med nedboring af et antal trykudligningsrør på en strækning af forstranden nedenfor klintskrænten ved Mårup kirke.
Fredningsnævnet foretager en besigtigelse og forhandling på stedet den 18. juni. Nævnet vedtog herefter at udsætte endelig stillingtagen til SIC-ansøgningen for at afvente en udtalelse fra Kystinspektoratet¹⁷.
- 1998-99: SIC påbegynder nedsætning af trykudligningsrør i forstranden ud for kirken i overensstemmelse med den indsendte ansøgning og forventet efterfølgende tilladelse.
- 1999: Trafikministeriet meddeler i første omgang et afslag den 19. april. Kystinspektoratet meddeler den 21. august en midlertidig tilladelse til forsøget – på initiativ af den daværende trafikminister (Sonja Mikkelsen). Tilladelsen skulle gælde til april 2000, og på vilkår af fredningsnævnets dispensation.
- 2000: Kystinspektoratet meddeler den 27. juni en forlængelse af tilladelsen til forsøget for et tidsrum af tre år - afventende fredningsnævnets dispensation.
SIC indsender den 2. oktober en uddybende ansøgning omfattende rør placeret i rækker vinkelret på kysten og på en strækning fra ca. 500 m syd for til ca. 500 m nord for kirken.
Fredningsnævnet meddeler herefter (29. november) en forlængelse af den tidligere tilladelse (dispensation fra fredningskendelserne af 1948 og 1965) for et tidspunkt af tre år, men på vilkår af at rørene fjernes af SIC ved periodens udløb.
- 2002: SIC ansøger i august om tilladelse til en permanent etablering af trykudligningsanlæg på forstranden. Fredningsnævnet meddeler tilbage at behandlingen af ansøgningen vil blive udskudt til efteråret 2003, idet SIC anmodes om til den tid at fremlægge resultaterne for den resterende del af forsøgsperioden.
- 2003: Kystdirektoratet udtaler i april, at trykudligningsrørene ikke virker (kilde: Hvarregaard Andersen, 2007), og tilladelse til permanent etablering afvises derfor.
SIC ansøger i november om en forlængelse af dispensationen fra 29. november 2000 om anbringelse af trykudligningsrør, og ansøger yderligere om tilladelse til at udlægge ral på stranden ved klintfoden.
- 2004: Fredningsnævnet svarer på SIC's ansøgning efter besigtigelse og forhandling den 10. marts, og meddeler i skrivelse af 17. marts dispensation til en fortsættelse af forsøget med trykudligningsrørene i en yderligere periode på tre år frem til foråret 2007. Derimod afvises tilladelse til udlægning af ral.
Besøg af miljøministeren (Hans Christian Schmidt), der med baggrund i en væsentlig reduktion af kystnedbrydningen siden trykudligningsrørene blev nedsat, tager initiativ til at inventaret bliver genopstillet i kirken. Det iagttages at der nu er ca. 23 m fra kirken til klintens overkant.
- 2005: Trykudligningsrørene fjernes igen af Hjørring Kommunes tekniske forvaltning, foranlediget af en anmodning fra Kystdirektoratet.
- 2006: I december sker der et yderligere stort skred ud for Mårup kirke.
- 2007: Besøg af Folketingets trafikudvalg, og debat om virkningen af trykudligningsrørene.

¹⁷ Kystinspektoratet (under Trafikministeriet) skiftede per 1. januar 2001 navn til "Kystdirektoratet". Trafikministeriet ændrede senere navn til Transport- og Energiministeriet (fra 2005) og til Transportministeriet (fra 2008).

Der var nu ca. 9 m fra kirken til klintens overkant. SIC indsender i juli måned til Fredningsnævnet for Nordjyllands Amt et fornyet og mere omfattende projektforslag til kystsikring ud for Mårup kirke.

Der blev søgt etableret et samarbejde – vedrørende en samlet løsning for kystsikring fra Lønstrup og forbi Mårup kirke - mellem grundejerforeningerne Strandfogedgården og Mårup Strand (sommerhusområderne syd for Lønstrup) samt Mårup Kirkes Venner.

Den 30. september afviser miljøministeren (Connie Hedegaard), foranlediget af spørgsmål fra Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg, at kystsikre.

2008: I januar-februar meddeler Kystdirektoratet sit afslag på SIC's ansøgning (kilde: Jyllandsposten 22. februar 2008).

I september gennemføres nedtagningen af selve kirken, hvorefter kun de ca. 2 m høje ydermure står tilbage. I de seneste 10-15 år indtil kirkens nedrivning skønnes det, at der har været ca. 300.000 besøgende årligt til stedet.

Poul Jakobsen (SIC) peger på, at trykudligningsrørene havde vist deres virkning i form af en begrænsning af havets ødelæggelse af kysten, og indklager sagen for Ombudsmanden.

Nedtagning af kirken
(egne foto september 2008)

2009-12: Efter at kirken er blevet nedtaget, har der ikke været taget yderligere initiativer i sagen. Ydermurene stod der stadig sommeren 2012, men kystskrænten var nået helt ind til det vestlige hjørne af den tidligere kirkebygning.

Kirketomten er stadig et besøg værd
(eget foto september 2008)

I Fredningsnævnet for Nordjyllands Amts besigtigelse og forhandling ved Mårup kirke den 18. juni 1998 deltog repræsentanter fra Amtsrådet, Hjørring Byråd, Hjørring Kommunes forvaltning, Nordjyllands Amts landskabskontor, DN København og DN's Hjørring Afdeling, Skov- og Naturstyrelsen, Kystinspektariatet, og SIC (v/Poul Jakobsen). Endvidere deltog som observatører en journalist fra Vendsyssel Tidende og en repræsentant fra foreningen Mårup Kirkes Venner. Ifølge fredningsnævnets referat fra besigtigelsen redegjorde Poul Jakobsen for forsøget (stabiliseringsforsøg ved Mårup kirke) og pegede på, at forventningen var, at forsøget vil vise en væsentlig forøgelse af forstrandens bredde.

Som forventet udtrykte nævnets medlemmer fra DN, Skov- og Naturstyrelsens og amtets landskabskontor en stærk modstand mod forsøget. Skov- og Naturstyrelsen hævdede yderligere, at forsøget vil være i modstrid med fredningskendelserne for området. Landskabskontorets medlem bemærkede ”at man ikke skal gribe ind i naturens gang for at standse nedbrydningen af stranden”. DN tilføjede, ”at der ikke bør ske indgreb i havets og vindens dynamik..”. Der forelå ingen klare tilkendegivelser fra de øvrige medlemmer af nævnet. Nævnet besluttede herefter, at endelig stillingtagen til ansøgningen skulle afvente en teknisk vurdering fra Kystinspektoratet, med henvisning til kystbeskyttelseslovens § 16 (jf. stk. 1 punkt 2 i henhold til hvilken transportministerens tilladelse kræves, hvis der ”graves, bores, pumpes, suges eller foretages nogen form for terrænændring”).

Kommentar til forløbet:

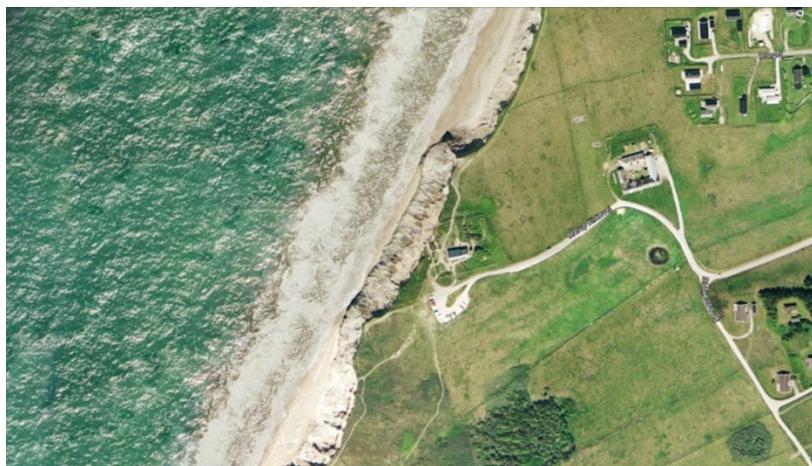
Det fremgår af ovennævnte kronologiske oversigt og beskrivelse, at princippet om uhindret nedbrydning af klinten blev fremlagt skriftligt fra central politisk og forvaltningsmæssig hold allerede i februar 1997, og fulgt op i regionsplanen for samme år. Der har således været tale om et ”spil for galleriet” overfor tilhængerne af en kystsikring ud for kirken, herunder overfor Mårup Kirkes Venner. Der har ikke været spillet med åbne kort. Dette skal også ses i den sammenhæng, at både Skov- og Naturstyrelsen og DN indgik i den kontakt gruppe, som blev etableret allerede i 1995.

De anbefalinger om fremme af en integreret kystforvaltning i EU's medlemslande, som er beskrevet i delafsnit 1.7, herunder effektiv inddragelse af lokale interessepartier, har ikke haft nogen mærkbar indflydelse på dansk kystforvaltning når det gælder Lønstrup Klint.

Uenighed om trykudligningsrørenes effekt

Ifølge notat fra SIC (dateret 30. august 2007) blev der i perioden 1993-98 fjernet 4,6 m af klinten årligt i gennemsnit ud for Mårup kirke, mens der i hele perioden 1999-2005 kun blev fjernet få metre. I maj 2005 blev afstanden fra kirken til klintens overkant målt til 20-21 m. Bredden af klinskrænten blev målt til 37 m, og bredden af forstranden til 20-40 m (afhængig af vejr-situation og vandstand).

Efter at rørene blev fjernet igen i 2005, blev forstranden bortroderet i løbet af få måneder. SIC peger på at den positive virkning skyldes trykudligningsmodulerne. Derimod hævder eksperter, der er skeptiske overfor SICs kystsikringsmetode, at de forskellige fænomener kan skyldes andre forhold, og at trykudligningsrørene ikke har haft nogen påviselig eller dokumenteret virkning i det konkrete tilfælde.

Luftfoto fra ca. 2005 af klinten: Virkede drænrørene?
(copyright: Google Earth)

SIC havde også foreslået at supplere med ralfodring og faskiner ved klintfoden ud for Mårup kirke, da faskinerne kan opfange sand, der transporteres af blæsten (sandfygning) på forstranden. Etablering af faskinerne skulle i givet fald følges op med plantning af hjælme.

Kommentar:

Grundet de periodisk optrædende stormfloder især i efterårs- og vinterperioden, forekommer det nødvendigt også at anlægge en barriere til beskyttelse af klintfoden – fx i form af puder bestående af ral (hvor dette vurderes tilstrækkeligt), eller en stærkere barriere af granitblokke eller betonblokke. Denne beskyttelse af klintfoden skal anlægges i en størrelse og udformning afhængig af forholdene på stedet, herunder vind- og strømforhold.

Det kan også være nødvendigt at supplere med ikke særligt omkostningstunge foranstaltninger for at undgå erosion som følge af udsivning af væsentlige mængder overfladevand og grundvand i selve klinskrænten. Den sidstnævnte erosion har dog ikke været en væsentligt medvirkende årsag til kystnedbrydningen på den korte strækning ud for Mårup kirke.

De senere års ansøgninger om kystsikring ud for Mårup kirke

SIC fremsendte, som det fremgår af den kronologiske oversigt, den 2. oktober 2000 en fornyet ansøgning, hvori placering og omfang af trykudligningsrørene blev specificeret. Fredningsnævnet for Nordjyllands Amt anførte i sin svarskrivelse af 29. november 2000, at *”Skov- og Naturstyrelsen har henvist til, at foranstaltninger, der hindrer den naturlige nedbrydning af kysten, anses for at stride mod fredningerne”*, men at styrelsen dog ikke vil modsætte sig en dispensation for en treårig periode.

Det oplyses også, at DN og Nordjyllands Amt havde indstillet til et afslag på ansøgningen, mens Hjørring Kommune ikke havde indvendinger mod et treårigt forsøg. I svarskrivelsen bemærker fredningsnævnet – interessant nok – at *”en opretholdelse af den naturlige nedbrydning af klinten ikke er anført”* i fredningskendelsen fra 1965, og i en lidt kryptisk formulering vedrørende fredningskendelsen fra 1948 *”at denne frednings interesseområde er landskabet, herunder kysten i nærheden af Rubjerg knude”*. Med den baggrund, og da de omhandlede rør vil være mindre iøjnefaldende, *”finder nævnet ikke, at det ansøgte vil stride så afgørende mod fredningernes formål, at det vil udelukke en dispensation for en treårig periode”*. Det er et yderligere vilkår, at rørene fjernes af SIC ved periodens udløb. Denne afgørelse blev – ikke overraskende - påklaget af DN til Naturklagenævnet, som imidlertid ikke afviste fredningsnævnets afgørelse.

2002 og 2004:

SIC ansøgte i brev af 12. august 2002 om tilladelse til en permanent etablering af trykudligningsrørene, jf. den kronologiske oversigt ovenfor. Fredningsnævnets behandling af ansøgningen blev som nævnt udskudt til efteråret 2003 (jf. nævnets skrivelse af 21. august 2002). Det fremgår af en efterfølgende skrivelse fra fredningsnævnet (dateret 17. marts 2004) til SIC, at SIC i brev af 29. november 2003 havde ansøgt om en yderligere forlængelse af den treårige forsøgsperiode, som der blev givet dispensation til i november 2000. SIC ansøgte også om tilladelse til at udlægge ral på stranden (ved klintfoden) som en supplerende foranstaltning.

Fredningsnævnet oplyste endvidere i sin svarskrivelse fra 17. marts 2004, at der havde været afholdt besigtigelse og forhandling den 10. marts 2004. Det oplyses, at SIC i sin ansøgning havde henvist til Skov- og Naturstyrelsens målinger af klinttoppens (*”skrænttoppens”*) bevægelser i perioden 1993-2001, og anført at der ikke siden 2001 er sket skred i klinttoppen. Derimod var der ikke fremlagt tilstrækkelig målinger af strandprofilen eller klintfodens bevægelser i forsøgsperioden.

Det fremgår af fredningsnævnets protokol for besigtigelsen den 10. marts 2004, at SIC havde vedlagt ansøgningen en teknisk rapport udarbejdet af en kystteknisk ekspert fra Aalborg Universitet. SIC v/Poul Jakobsen oplyste, at det på baggrund af målinger kunne konstateres *"at skrænttoppen siden 2001 har været stabil modsat tidligere, hvor skrænttoppen rykkede tilbage med ca. 5 meter om året, og selve strandbredden er blevet bredere og højere"*, med henvisning til den tekniske rapport. Derimod var der taget ca. 5 meter af klintfoden ("skræntfoden"), hvilket indebar et behov for *"tilladelse til yderligere at befæste stranden med 5 m³ ral pr. løbende meter. Rallet skal graves ned i 1 meters dybde ved [klint-]foden, og vil således ikke kunne ses. Hvis rallaget efter en storm skulle blive blotlagt, vil det hurtigt igen blive dækket af sand"*.

Yderligere fremgår det af protokollen, at Kystdirektoratet hævdede at de foretagne målinger ikke gav en tilstrækkelig dokumentation for udvikling i strandprofilen i form af en hævnning af sandlaget. Det anførtes endvidere – noget ubegrundet – at en oplægning af ral på stranden ville sløre forsøget med trykudligningsrørene. DN og den udsendte repræsentant fra Nordjyllands Amt anførte næsten enslydende, at man er imod udlægning af ral, *"der er i strid med fredningen og meget iøjnefaldende"*. Repræsentanterne fra Mårup Kirkes Venner bemærkede – ganske vist forgæves - at fredningen ikke vedrører skrænten, og at opsætning af trykudligningsrørene har virket.

Fredningsnævnet konkluderede herefter, at da de nedgravede trykudligningsrør er mindre synlige fra terrænet ovenfor skrænten kunne nævnet *"meddele dispensation til en fortsættelse af forsøget i en yderligere periode på tre år frem til foråret 2007"*. Tilladelsen var betinget af, at SIC straks iværksatte målinger af strandprofilen og klintfodens bevægelser til brug ved nævnets vurdering i 2007, og ud fra fixpunkter der aftales med Kystdirektoratet. Svarskrivelsen afsluttes imidlertid med, at *"Derimod finder nævnet, at udlægning af ral dels vil være skæmmende i området, dels vil være forstyrrende for gennemførelsen af forsøget med trykudligningsrørene, hvorfor en sådan udlægning ikke kan tillades"*.

Kommentar:

Begrundelsen for fredningsnævnets afvisning i marts 2004 af udlægningen af ral forekommer ikke overbevisende, da en smal ralbræmme ind mod klintfoden ikke vil være særlig synlig fra klinttoppen. Udlægning af en bræmme af ral eller en tilsvarende – måske mere effektiv - supplerende foranstaltning forekommer imidlertid helt nødvendig for at beskytte klintfoden mod de periodisk forekommende efterårs- og vinterstormfloder. En sådan beskyttelsesfunktion vil trykudligningsrørene naturligvis ikke kunne udfylde. Det var imidlertid en "elegant" løsning på fredningsnævnets tilsyneladende imødekommelse af kystbeskyttelsesforsøget ud for Mårup kirke, og denne velviljes helt åbenbare konflikt med miljøministerens og Skov- og Naturstyrelsens "dekret" fra 1997 om at sikre den fortsatte nedbrydning af klinten.

DN's Hjørring Afdeling påklagede igen afgørelsen til Naturklagenævnet, selvom det næppe havde været nødvendigt, da "dødsdommen" mod forsøget allerede var afsagt gennem en afvisning af at etablere en supplerende beskyttelse af klintfoden. Samtidig havde SIC påklaget den manglende tilladelse til at udlægge ral.

2005:

I svarskrivelse fra Naturklagenævnet af 17. februar 2005 resumeres de forskellige udtalelser fra fredningsnævnet, DN, Skov- og Naturstyrelsen og Kystdirektoratet. Der gives en kort beskrivelse af den tekniske udformning af de ansøgte foranstaltninger med trykudligningsrør og klintfodssikring med ral, og de forskellige målinger refereres. Det omtales også, at der - som hævdet af SIC - vil være problemer med at udføre GPS-målinger af skræntfoden grundet manglende satellitforbindelser, men at Skov- og Naturstyrelsens årlige målinger af klinttoppen skulle være tilstrækkelig dokumentation. SIC havde i sin klage peget på, at to elementer er nødvendig for en virkningsfuld kystsikring dvs. sikring af forstranden (med trykudligningsrør) kombineret med højvandsbeskyttelse (med raludlægning).

Yderligere bemærkede Naturklagenævnet bl.a., at *"Det er i forhold til praksis ikke ualmindeligt at fastsætte vilkår om målinger og monitorering i tilknytning til frednings-dispensationer"*. Afslutningsvis stadfæstede Naturklagenævnet fredningsnævnets afgørelse af 17. marts 2004, herunder fastholdelse af afslaget på raludlægning.

Både en kystteknisk ekspert fra Aalborg Universitet og fra Kystdirektoratet pegede på, at der ikke forelå nogen endegyldig dokumentation for forsøgets virkning, men de kunne heller ikke fremlægge endegyldige beviser for, at trykudligningsrørene havde været virkningsløse i den aktuelle situation.

SIC konstaterede den 27. juli 2005, at trykudligningsrørene igen var blevet fjernet (i juni 2005), selvom tilladelsen først udløb i foråret 2007. Initiativtageren havde været Hjørring Kommunes tekniske forvaltning, hvilket blev kendt da rørene blev "fundet" to år senere - i juli 2007 - på Hjørring Kommunes materielplads. Teknisk forvaltning oplyste da, at fjernelsen af rørene var sket på anmodning fra Kystdirektoratet, og formanden for Teknik- og Miljøudvalget oplyste, at udvalget ikke vidste at SIC havde en fortsat tilladelse. Kommunen undlod dog at informere de involverede parter, herunder SIC, om fjernelse af rørene.

Kommentar:

Hvis forsøget med trykudligningsrørene var blevet gennemført med en supplerende beskyttelse af klintfoden, havde der kunnet drages nogle mere sikre konklusioner. I gunstigt fald ville resultater og erfaringer kunne nyttiggøres på andre dele af den jyske vestkyst, i de tilfælde hvor de geologiske forhold er tilsvarende. Det havde også været muligt at etablere et tilstrækkeligt effektivt målesystem omfattende bevægelserne i forstrand, klintfod og klinttop, og med inddragelse af både manuelle målemetoder og brug af GPS samt luftfotos. Kystdirektoratet havde dog ikke stor tiltro til forsøget, der blev afbrudt før den godkendte forsøgsperiodes udløb, tilsyneladende som følge af en kommunikationsbrist mellem fredningsnævnet og Hjørring Kommune.

Forslag i 2007 til indpumpning af sand

Med brev af 30. juli 2007 fremsendte SIC v/Poul Jakobsen et mere omfattende forslag til kystsikring ud for Mårup kirke. Grundet den nedbrydning, som var sket siden 2005, indbefattede forslaget en genetablering af forstranden med oppumpet sand (ca. 100.000 m³), samt en genetablering af trykudligningsrørene og en ralfodring ved klintfoden. I ansøgningen resumeres det hidtidige forløb, og det fremgår at de berørte parter er blevet informeret om ansøgningen. Der angives også et overslag over anlægs- og driftsudgifterne.

Fredningsnævnet svarede i skrivelse af 8. august 2007 på ansøgningen. Det anføres her, at *"Nævnet må fortolke Overfredningsnævnets kendelser således, at fredningsområdernes vestgrænse udgøres af den til enhver tid værende faktiske grænse mellem land og hav"*. Det konkluderes derfor, at tilladelse til oppumpning af sand fra havet ligger udenfor fredningsnævnets kompetence, men hvis der som et resultat af *"denne oppumpning måtte fremkomme et nyt strandbredsareal, må dette...anses omfattet af fredningerne"*. Nævnet anfører herefter, at en afgørelse om tilladelse til *"nedsættelse af trykudligningsrør i et eventuelt nydannet strandbredsareal udsættes indtil der foreligger nærmere oplysninger om et sådant strandbredsareals karakter og udstrækning"*.

Kommentar:

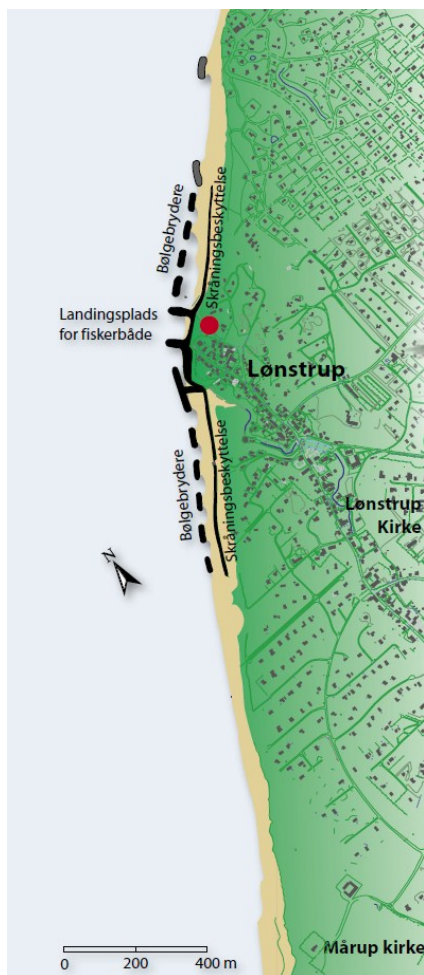
Fredningsnævnets udsættelse var en reel afvisning af ansøgningen, selvom der formelt var tale om en "udsættelse". Da havet altid vil nå ind til klintfoden ved stormflod, er det en meget tvivlsom opfattelse, at strandbredden nedenfor klinten skulle være omfattet af fredningskendelserne fra 1948 og 1965.

4. DEBAT OG MYTER OM KYSTSİKRING

I det følgende hovedafsnit beskrives først nogle eksisterende kystsikringsanlæg, samt forløbet og skæbnen for enkelte lokale kystsikringsforslag. Herunder omtales især de initiativer som Danmarks Naturfredningsforening har taget i forbindelse med forsøgene på at få gennemført kystsikring syd for Lønstrup bl.a. ud for Mårup kirke. Der udpeges og belyses herefter nogle gængse myter om kystsikring.

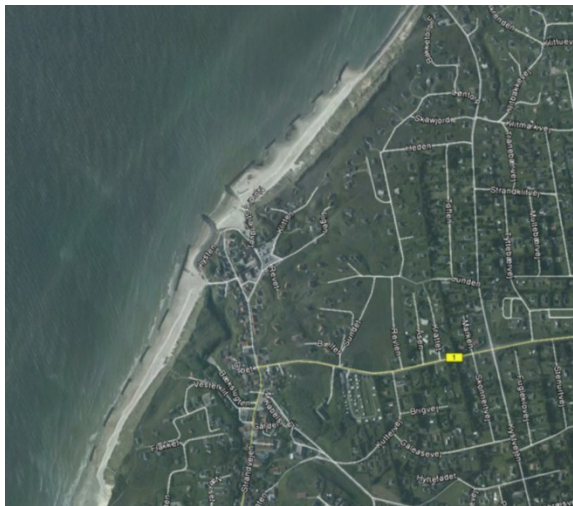
4.1 Eksisterende Kystsikringsanlæg

Der er allerede gennemført et par væsentlige kystsikringsforanstaltninger langs Vendsyssels kyster. Hele kyststrækningen mellem Sæby og Frederikshavn blev således sikret med hølde efter stormen i efteråret 1981. Den 24. november 1981 forårsagede stormen også store skader på kysten ud for Lønstrup by. For at redde den kystnære bebyggelse her, blev der i de efterfølgende år udført en omfattende kystsikring med hølde, bølgebrydere og skråningssikring, som – suppleret med store årlige sandfodringer - sikrer Lønstrup og sommerhusbebyggelsen nord herfor fra Harrerenden og frem til Skallerup Klit.

Princip af kystsikringsanlæg ud for Lønstrup
(kilde: Kystdirektoratet, udateret brochure)

Hele kystsikringsanlægget ud for Lønstrup by er vist på det følgende luftfoto fra 2011. Det dækker den nordligste ca. 1300 m kyststrækning af Lønstrup Klint. Fotoet viser afslutningen mod syd.

Kystsikringsanlægget ud for Lønstrup
(copyright: Google Earth)

Afslutning af anlægget mod syd
(eget foto september 2009)

De næste fotos viser dele af kystsikringsanlægget ud for og umiddelbart nord for Lønstrup. På billederne ses også den rekreative sti, der forløber langs kysten mellem Lønstrup og Harrerenden.

Sti og kystsikring med høfder og
skråningsbeskyttelse uden forstrand
(eget foto sept. 2008)

Sti og skråningsbeskyttelse med en smal forstrand
(eget foto november 2011)

Det følgende luftfoto (fra 2011) samt foto viser et udsnit af kystsikringen ud for sommerhusbebyggelsen i Harrerenden.

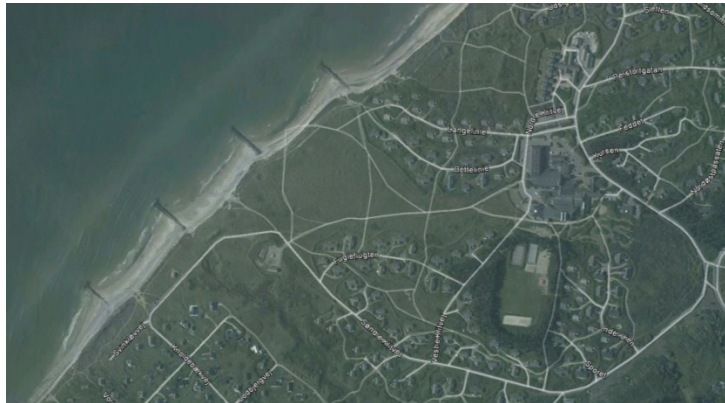
Skræntsikring med granitblokke
(copyright: Google Earth)

Skræntsikring med granitblokke
(eget foto november 2011)

Kystsikringen består her overvejende af skræntsikring med granitblokke, og ligger nord for Lønstrup Klint. Bebyggelsen i Harrerenden er en fortsættelse af sommerhusområdet i den nordlige del af Lønstrup.

Det efterfølgende luftfoto (også fra 2011) viser kystsikringen ud for Skallerup Klit området. Anlægget består her af fire forholdsvis lange hofder, hvilket medfører en del læsideerosion nord herfor.

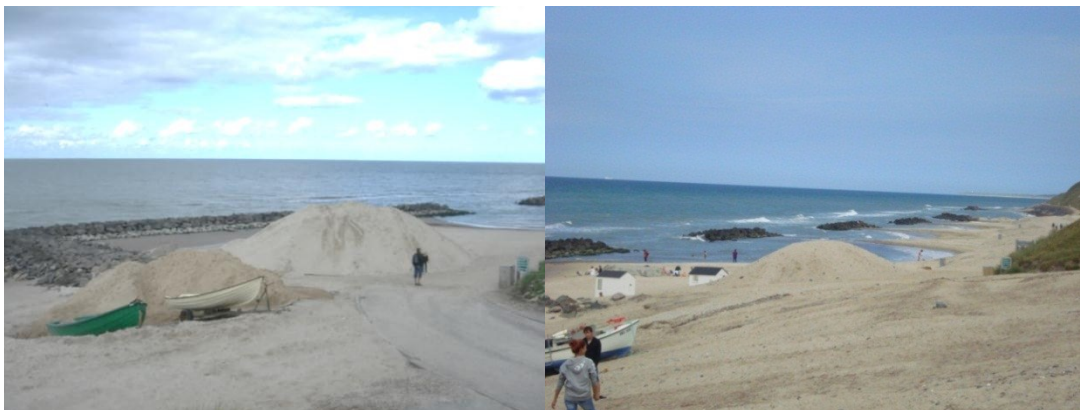

Hofder ud for Skallerup Klit Feriecenter
(copyright: Google Earth)

Alt i alt er kystsikringsanlæggene på strækningen fra Lønstrup til Skallerup Klit ret omfattende og dækker en samlet kystlængde på knap 4 km.

Sandfodring ud for Lønstrup

De to følgende fotos illustrerer, at regelmæssig sandfodring af kystsikringsanlægget ud for Lønstrup er påkrævet som supplerende foranstaltning.

Kystsikringsanlæg med bølgebrydere og sandfodring ud for Lønstrup
(egne fotos sept. 2008)

De viste sanddepoter er tilkørt fra landsiden, men sandfodring fra søsiden anvendes også i stigende grad.

Punktvis kystsikring

Der forekommer et par punktvis kystsikringer ud for Lønstrup Klint udført på individuelle lodsejeres initiativ. Det anlæg ved Løkken, der er vist på de næste to fotos, blev gennemført uden forudgående tilladelse. I 1974 blev anlægget lovliggjort af Kystinspektoret gennem en dispensation, mod at ejeren gennem en tinglyst deklaration forpligter sig til at holde kystsikringen sanddækket. Dette sanddække bliver ind imellem vasket bort under stormflod.

Punktvis kystsikring ved Løkken med betonblokke ("tetrapoder")
(egne fotos sept. 2008)

Det fremgår, at anlægget er effektivt og virkningsfuldt på den korte strækning ud for ejendommen. I 2001 ansøgte ejeren af et sommerhus på en nabogrund om tilladelse til at udføre en tilsvarende kystsikring, men fik afslag. Begrundelsen var, at afslaget skete på grundlag af naturbeskyttelsesloven, mens den førstnævnte tilladelse var givet på grundlag af sandflugtsloven fra 1961 (kilde: Miljøministeriet 2008).

Der optræder også enkelte individuelle forsøg på kystsikring, der ikke har virket, jf. de følgende fotos taget ud for Nørre Lyngby. Huset i baggrunden på billedet til venstre blev nedrevet i 2009-10.

"Uautoriseret" kystsikringsforsøg ved Nørre Lyngby
(egne fotos maj 2008 og marts 2012)

Den viste foranstaltning pynter ikke i landskabet, men det ville ikke være forbundet med store omkostninger at fjerne de dele af pælene, som rager op over sandet på forstranden. Bemærk at afstanden fra pælene til klintfoden er øget væsentligt i løbet af perioden 2008-2012.

Efterårsstormene i 2011 gjorde et yderligere indhug i klinten på strækningen mellem Løkken og Lønstrup, ligesom stormene har taget af kysten blandt andet ud for Nørlev og ud for Kjøl Strand. Nørlev Strand ligger i den opstrøms side af kystsikringsanlægget mellem Lønstrup og Skallerup Klit. Kjøl Strand er beliggende øst for Hirtshals Havn, hvor fænomenet læsideerosion også optræder.

4.2 Lokale Kystsikringsforslag

De lokale bestræbelser på at få etableret kystsikring ud for Mårup kirke blev beskrevet i delafsnit 3.4.

Derudover har der været andre forslag fremme på lokalt initiativ om etablering af kystsikring på delstrækninger af Lønstrup Klint. Forslagene knytter sig især til følgende tre lokaliteter:

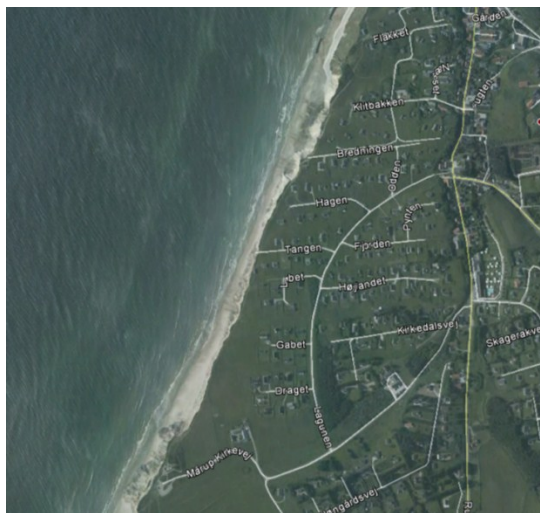
- Sommerhusbebyggelsen mellem Lønstrup og Mårup kirke;
- Nørre Lyngby;
- Furreby og den nordlige del af Løkken.

Et tilsvarende initiativ blev taget efter stormene i efteråret 2011 af en række sommerhusejere ved Nørlev Strand. Denne del af kysten ligger som nævnt lige nord for Skallerup Klit og er derfor ramt af læsideerosion fra høfderne her. Grundejerforeningen i Nørlev fik i den forbindelse tilladelse fra Kystdirektoratet til at forsøge at genetablere klitten med sandfodring for at redde de nedstyrtningsstruede sommerhuse.

Efterfølgende gives en kort beskrivelse af forslag og overvejelser vedrørende kystsikring langs Lønstrup Klint syd for Lønstrup, ud for Nørre Lyngby, og lige nord for Løkken. Denne beskrivelse bygger mest på avisnotitser og materiale fremkommet ved google-søgning, da der ikke foreligger nogle detaljerede og systematiske afrapporteringer som i tilfældet Mårup kirke.

Sommerhusbebyggelsen mellem Lønstrup og Mårup kirke

Som det fremgår af følgende luftfotofoto fra 2011, ligger denne delstrækning med sommerhusbebyggelse mellem de permanente kystbeskyttelses anlæg ud for Lønstrup by og klinten ud for Mårup kirke. Mårup Kirkevej og kirketomten ses i billedets sydvestlige hjørne.

Sommerhusbebyggelse og ubeskyttet
kyststrækning syd for Lønstrup
(copyright: Google Earth)

Sommerhusudstykningsen startede i 1960'erne ligesom de fleste andre store sommerhusudstyknings langs vestkysten i de nuværende Hjørring og Jammerbugt kommuner. Udbygningen blev stort set fuldført i første halvdel af 1970'erne.

Hvis en kystsikring var blevet udført ud for Mårup kirke, ville det være naturligt at lukke ”hullet” i form af den ca. 900 m lange kyststrækning fra nord for Mårup kirke til de eksisterende anlæg ved Lønstrup. En kystsikring her kan også ses som en naturlig forlængelse mod syd af kystsikringen ud for

Lønstrup by. Det vurderes at klinten på denne delstrækning uden kystsikring vil rykke ca. 2,5-3 m tilbage om året i gennemsnit. Højere tal for den årlige tilbagemykning har også været nævnt. De to fotos fra marts 2012 viser klinten set mod Mårup kirketomt og Rubjerg Knude henholdsvis set mod de eksisterende kystsikringsanlæg ud for Lønstrup by.

(fotos og copyright: Gita Street Kristiansen, marts 2012)

Forslag om kystsikring har været lagt frem i flere omgange på initiativ af de lokale sommerhusejere, således som hyppigt omtalt i Nordjyske Medier i løbet af de seneste år. Debatten har været præget af, at sommerhusejere med grunde placeret længere væk fra klinten ikke har været så ivrige for at betale for en kystsikring som de sommerhusejere, hvis grunde og huse ligger tættest på klinten.

Den følgende oversigt og beskrivelse bygger på en række korte artikler og notitser i Nordjyske Stiftstidende og netavisen nordjyske.dk, samt på enkelte åbne referater fra udvalgsmøder i tilknytning til Hjørring Byråd fra og med 2010. Der tages derfor forbehold mod evt. mangler i præsentationen.

2008:

Det fremgik af en avisartikel i Jyllands-Posten (Erhverv & Økonomi) den 18. marts 2008, at en række af erhvervsdrivende, foreninger og private grundejere i Lønstrup overvejede at gå sammen om at betale for at kystsikre for op mod 30 mio. kr. Projektet skulle omfatte strækningen fra den eksisterende kystsikring ved sommerhusvejen Flakket i nord til syd for den da nedstyrtningstruede Mårup kirke, dvs. en 1,5 km lang strækning sikret med hofder og stensætninger.

Den 14. maj 2008 modtog Hjørring Kommune en ansøgning om kystsikring af en strækning fra den eksisterende kystsikring ved sommerhusvejen Flakket og hen til sommerhusvejen Løbet (se ovennævnte luftfoto af området), svarende til den nordvestligst beliggende del af sommerhusområdet. Ansøgningen var indsendt af en initiativgruppe udgående fra grundejerforeningerne Strandfogedgården og Mårup Strand. Forslaget, der var udarbejdet af et konsulentfirma, omfattede syv bølgebrydere (men ingen hofder) af samme type som de eksisterende anlæg ud for Lønstrup by, kombineret med en væsentlig initial sandfodring. Skræntbeskyttelse af klinten var derimod fravalgt, hvorfor det i ansøgningen bemærkedes, at kysttilbagerykningen ikke vil stoppe helt men kun blive reduceret. Der blev også peget på muligheden for et samarbejde med sandfodringen ved Lønstrup.

Ansøgningen havde forinden været tilsendt Kystdirektoratet, og Hjørring Kommunes administration vurderede på grundlag af direktoratets anvisninger, at den årlige sandfodring med ca. 10.000 m³ ville koste 0,6-0,7 mio. kr.

Plan- og Miljøudvalget for Hjørring Kommune gav på sine møder den 30. juni og 30. november forhåndstilkendegivelser om at fremme sagen.

2009:

Det fremgår af en artikel i Nordjyske Stiftstidende den 29. november 2009, at der blev nedsat en initiativgruppe for nogle af sommerhusejerne syd for Lønstrup, som også omtalt ovenfor. Disse ønskede kystsikring med bl.a. bølgebrydere, med henvisning til at kystsikringen ud for Lønstrup virker i form af en kombination af høfder, bølgebrydere og sandfodring. Ifølge artiklen var kystsikringsanlægget nu budgetteret til godt 12 mio. kr. samt knap 1 mio. kr. årligt¹⁸ til vedligeholdelse. Der nævnes også muligheden for stordriftsfordele på sandfodringen i sammenhæng med kystsikringen ud for Lønstrup by.

Initiativgruppen fremlagde fire alternative modeller for, hvordan udgifterne kunne fordeles:

1. Betaling sker udelukkende af de otte sommerhusejere i første række. Dette vil indebære en anlægsydelse på lidt over 1,5 mio. kr. per ejendom;
2. Sommerhusene i anden række bidrager også. Dette kræver knap 0,8 mio. kr. af ejerne i første række og knap 0,4 mio. kr. af ejerne i anden række;
3. Sommerhusejerne i de seks forreste rækker bidrager. Dette vil betyde ydelser fra kr. 140.000 per sommerhus for de bagerste rækker til kr. 550.000 i første række,
4. Her fordeles udgifterne ligeligt mellem sommerhusejerne i de seks forreste rækker, svarende til kr. 230.000 per ejendom.

Initiativgruppen foretrak den sidstnævnt model, men ifølge avisartiklen havde flere andre sommerhusejere i området gjort indsigelse mod forslaget.

Plan- og Miljøudvalget behandlede igen ansøgningen på sit møde den 14. december. Ifølge notitser i nordjyske.dk (den 15. og 16. december 2009) gik udvalget ind for finansieringsmodel nr. 3, da alle de bidragydende ejere indenfor en overkommelig årrække vil risikere at miste deres sommerhus til havet. Til gengæld foreslog udvalget en ændring af kystsikringens udformning, således at der ikke lægges sten ved klintfoden, men i stedet laves større bølgebrydere suppleret med sandfodring. Udvalgets mindretal (i form af SF-medlem af udvalget) begærede imidlertid sagen videresendt til byrådet for stillingtagen i januar 2010.

Det fremgik af avisomtalen at mange andre sommerhusejere var imod projektet, især indenfor Grundejerforeningen Strandfogedgården. Det refereres, at *"Også Danmarks Naturfredningsforening (DN) har udtalt sig skarpt imod projektet, som foreningen mener vil ødelægge et af de mest enestående stykker natur i Danmark, når klinten flader ud og gror til, fordi havet ikke længere æder af den"*.

I november 2009 blev der afholdt kommunalvalg.

2010:

Af notits i nordjyske.dk den 29. januar 2010 fremgår det, at det nye byråd (som et resultat af kommunalvalget) ikke kunne tage stilling til kystsikringsprojektet. Dette skyldtes, at embedsmænd i kommunen i mellemtiden havde gjort opmærksom på, at forslaget skulle sendes til høring blandt de berørte lodsejere før byrådet kunne træffe en endelig beslutning. Byrådets medlemmer blev dog enige om, at det var finansieringsmodel nr. 3, som de berørte lodsejere skulle forholde sig til.

En efterfølgende notits i nordjyske.dk fra 10. februar 2010 oplyser, at der blandt de sommerhusejere, der skal betale, er et stort flertal for projektet. Derimod var der i det nye byråd et klart flertal imod kystsikringen. Det tidligere (før årsskiftet) mindretalsmedlem af Plan- og Miljøudvalget var nu blevet

¹⁸ Disse beløb er en del større end de beløb, der fremgår af Teknik- og Miljøudvalgets behandling i maj 2010 af den ansøgning, som initiativgruppen havde fremsendt til Hjørring Kommune i maj 2008, jf. den efterfølgende beskrivelse.

formand for Teknik- og Miljøudvalget¹⁹. Det fremgår også, at DN ”vil gå hele vejen” (herunder indsigelse til Naturklagenævnet) for at forhindre projektet.

Ansøgningen fra initiativgruppen om kystsikring (med de ændringer som Plan- og Miljøudvalget tidligere havde anbefalet i 2009) blev behandlet i Teknik- og Miljøudvalget den 10. maj og i Økonomiudvalget den 8. juni. Af den skriftlige sagsfremstilling til disse to udvalgsmøder fremgår det, at kystsikringsforslaget, der som nævnt i sin første version var fremsendt til Hjørring Kommune i maj 2008, stadig omfattede strækningen fra sommerhusvejen Flakket i nord til Løbet i syd. Selve forslaget og de økonomiske overslagsbeløb var uændret i forhold til projektet fremsendt i 2008. Initiativgruppen foreslog, at betalingen blev begrænset til sommerhusene vest for Lagunen og maksimalt i 6. række fra klinten, jf. de omtalte fire alternative modeller for udgiftsfordeling.

Af den skriftlige sagsfremstilling til udvalgsmøderne fremgik også, at der blandt medlemmerne i Grundejerforeningen Strandfogedgården var stor uenighed om støtten til forslaget. Mange ejere med sommerhuse beliggende længere væk fra kysten, herunder en del beliggende helt uden for området, syntes ikke at de skulle betale. Endvidere blev der som reaktion på ansøgningen lokalt nedsat en gruppe med navnet ”Modstand mod kystsikring af Lønstrup Klint” med det formulerede ønske at ”naturen skal gå sin gang” og for at koordinere modstanden. Denne gruppe var givetvis inspireret af DN Hjørring.

Kystdirektoratet havde forud fremsat den opfattelse, at der er behov for at foretage kystsikring af strækningen, da flere af sommerhusene er erosionstruet indenfor en årrække af 25 år.

I den forudgående skriftlige høring af de berørte lodsejere, var disse blevet spurgt om de kunne støtte projektet, og hvorvidt de ville bidrage økonomisk (forudsat finansieringsmodel nr. 3). Hertil svarede 27 ”ja” til projektet, og 15 svarede ”nej” samt 1 ”ved ikke”. Vedrørende økonomisk støtte svarede dog kun 21 ”ja”, mens 18 svarede ”nej” og 5 ”ved ikke”. Ifølge den skriftlige sagsfremstilling til udvalgsmøderne var der ”modtaget talrige protestskrivelser fra grundejere i området”. De fleste af disse protester må derfor stamme fra grundejere udenfor området.

Sagsfremstillingen konstaterede også, at fremme af kystsikringsprojektet var en fravigelse af den kystsikringspolitik, som er udtrykt i Kommuneplan 2009. Men Hjørring Kommunes Plan- og Miljøudvalg havde, som tidligere nævnt, besluttet at være positivt forhåndsindstillet overfor et konkret projekt, forudsat Kystdirektoratet godkender projektet og grundejerne selv finansierer det.

På grundlag af høringerne skulle kommunen dernæst afgøre, om sagen skulle fremmes eller afvises. Udvalgene for Hjørring Kommune skulle også tage stilling til, hvilken af de fire modeller for partsfordeling (jf. ovenfor) man i givet fald ville pege på. Et flertal i Teknik- og Miljøudvalget besluttede herefter på mødet den 10. maj at fremme sagen, og det blev oplyst i referatet at man ønskede finansieringsmodel nr. 2 anvendt. Et mindretal på to (herunder udvalgets formand) ønskede ikke sagen fremmet. På mødet den 8. juni besluttede et flertal i Økonomiudvalget imidlertid at indstille til byrådet, at sagen ikke fremmes, mens et mindretal på tre anbefalede at sagen fremmes. Et flertal i Hjørring Byråd besluttede herefter på et møde den 30. juni at afvise ansøgningen.

I konsekvens af, at ikke alle medlemmer af de to grundejerforeninger støttede forslaget, skiftede initiativgruppen navn til ”Lønstrup Kystbeskyttelseslag”, der havde stiftende generalforsamling den 1. december 2010.

¹⁹ Fra 2010 fremgår det, at ”Plan- og Miljøudvalget” for Hjørring Kommune er slået sammen med ”Udvalget for Teknik og Veje” til ét fælles udvalg: ”Teknik- og Miljøudvalget”.

2011:

Den 15. december 2010 fremsendte Lønstrup Kystbeskyttelseslag en ny ansøgning stilet direkte til Kystdirektoratet. I ansøgningen anføres indledningsvist at kystbeskyttelseslavet består af enige grundejere på fire stikveje i sommerhusområdet (Bredningen, Hagen, Tangen og Løbet, idet de to nordligste stikveje i det oprindelige projekt ikke længere var med). Ifølge ansøgningen består dette projekt nu af kun fem bølgebrydere suppleret med initial sandfodring evt. fra søsiden, og omfatter 410 m kystsikring. Forslaget var udarbejdet af det samme konsulentfirma som i ansøgningen fra 2008, men i det nye projekt starter den foreslåede kystsikring først ca. 200 m syd for de nuværende kystsikringsanlæg ud for Lønstrup. Anlægsudgiften var vurderet lavere dvs. til 6,3 mio. kr. og de årlige driftsomkostninger til 0,25 mio. kr., og medlemmerne af Lønstrup Kystbeskyttelseslag var selv indstillet på at betale udgifterne.

Det anføres også i ansøgningen, at det vil være muligt at udføre afværgedræn til aflastning af klinten fra landsiden, og at klinskrænten ikke forventes at gro til. Det oplystes endvidere, at Hjørring Kommune og Kystdirektoratet havde indgået en fem års aftale om sandfodringen ud for Lønstrup. Der blev i ansøgningen opfordret til, at dette samarbejde også kom til at omfatte den nye kystsikring med henblik på at reducere de samlede årlige udgifter.

2012:

I 2012 blev drøftelserne i Hjørring Kommune genoptaget på grundlag af det nye projekt.

Medlemmerne i Grundejerforeningen Strandfogedgården var blevet mere positive overfor dette projekt. Nogle af medlemmerne i Lønstrup Kystbeskyttelseslag opfordrede Hjørring Byråd og Kystdirektoratet til at lave en helhedsplan for sikring af vestkysten, og at tænke kystsikringen syd for Lønstrup sammen med den planlagte renovering af den eksisterende kystbeskyttelse ud for Lønstrup.

Teknik- og Miljøudvalget behandlede ansøgningen på et møde den 9. januar. Udvalget konstaterede to forskelle i forhold til den tidligere ansøgning: 1) at finansieringen er på plads, og 2) at projektet ikke er helt sammenhængende med den eksisterende kystsikring ved Lønstrup by. Administrationen havde hertil bemærket, at det er uhensigtsmæssigt at den visuelle og funktionsmæssige sammenhæng med de eksisterende anlæg ikke sikres i forslaget, og anbefalede derfor at projektet forlænges hen til de eksisterende anlæg. Det anbefalede også, at Kystdirektoratet foretager en nærmere vurdering af behovet for den årlige sandfodringsmængde. Det blev herefter besluttet at sagen udsættes, indtil der er var afholdt en allerede varslet temadag om kystsikring.

En notits i nordjyske.dk den 17. februar 2012 oplyser, at Kystdirektoratet nu havde modtaget en indsigelse fra DN og fra en enkelt privat sommerhusejer. Også Naturstyrelsen anbefalede et nej til projektet. Direktoratet afventede et svar fra Hjørring Byråd, og derudover havde man bedt sommerhusejerne om at få udarbejdet en VVM-redegørelse.

Temadagen blev afholdt den 28. marts i form af et lukket temamøde i Hjørring Byråd. På mødet gav specialister fra Kystdirektoratet henholdsvis Aalborg Universitets Institut for Byggeri og Anlæg indlæg om tekniske og administrative forhold ved kystsikring. Mere ”holdningsprægede” indlæg blev givet af en inviteret repræsentant fra Lønstrup Kystbeskyttelseslag og af formanden for DN Hjørring. På baggrund af disse oplæg var der debat i byrådet om kystsikring. Der foreligger intet referat fra det lukkede møde.

Teknik og Miljøudvalget afholdt møde igen den 16. april og Økonomiudvalget havde møde den 18. april. Begge udvalg besluttede her at oversende sagen til byrådets afgørelse. Økonomiudvalget anmodede endvidere administrationen om forinden det kommende byrådsmøde at beskrive det afledede ”*behov for yderligere kommunal kystsikring vedrørende Lønstrup by*”.

Hjørring Byråd behandlede ansøgningen som et dagsordenspunkt på sit møde den 25. april 2012. Byrådet vedtog herefter med stort flertal (22 for og 6 imod) følgende beslutningsforslag: ”at Byrådet overfor Kystdirektoratet anbefaler, at den foreslåede kystsikring ikke tillades”.

Det fremgik efter byrådsmødet (kilde: dr.dk/P4/Nordjylland 26. og 30. april 2012), at borgmesteren og flere byrådsmedlemmer var bange for, at kystsikringen kommer til at gå ud over Lønstrup by.

Kommentarer:

Kystsikringsforslagene for sommerhusområdet syd for Lønstrup løber i tidsmæssig forlængelse af sagsforløbet omkring Mårup kirke, der afsluttedes i 2008.

I det nye Hjørring Byråd fra 2010 er der, som det fremgår, et fortsat stort flertal imod kystsikring. Det kan også have medvirket til afslaget i april 2012, at det ansøgte projekt ville indebære nogle afledede kommunale udgifter til forlængelse af den eksisterende kystsikring.

Som det var tilfældet med kystsikringsinitiativerne ud for Mårup kirke, har Danmarks Naturfredningsforening også i dette tilfælde haft stor succes med at gøre sin indflydelse gældende og bremse initiativet. Et engageret indlæg på temamødet har sikkert medvirket hertil. Og Naturstyrelsen har – på trods af at styrelsen er en statslig forvaltningsinstitution og ikke et politisk organ - bakket op om modstanden.

Hjørring Byråds ængstelse for, at kystsikring syd for Lønstrup by vil gå ud over de eksisterende anlæg ud for Lønstrup by kan hovedsageligt være begrundet med, at forslaget ville indebære en ca. 200 m lang ubeskyttet strækning mellem den eksisterende kystsikring og projektforslaget. Læsideerosionen opstår nord eller nordøst for de eksisterende anlæg. Hvis dette ”hul” bliver lukket, vil forlængelse af kystsikringen mod syd derimod reducere eller helt eliminere den bagskylning, som optræder ved den sydlige afslutning af det eksisterende anlæg. Men det vil samtidig indebære en ekstra udgiftspost på byrådsbudgettet.

Det bekræftes af en notits i nordjyske.dk den 12. september 2012, at det kunne være en god idé at koordinere forslaget til kystsikring af sommerhusområdet med renoveringen af de eksisterende kystsikringsanlæg. I notitsen oplyses det at en stor del af renoveringsudgiften på 1,6 mio. kr. vil gå til at reparere stensætningen mod syd, hvor bagskylning udgør den største trussel mod hele kystsikringsanlægget.

For at kystsikringen skal være holdbar og varig, må der tilføjes en stormflodsbeskyttelse af klintfoden og foranstaltninger på klintskrænten. En tilgroning af skrænten må accepteres både af hensyn til færdslen på skrænten, for at modvirke erosion fra overfladevand og grundvand, og for at sikre badegæster mod ulykker i forbindelse med skred.

Både Kystdirektoratet og Hjørring kommune havde sikkert været klar over udfaldet på Lønstrup Kystbeskyttelseslags ansøgning allerede et par måneder forud, jf. at det indledende dialogmøde for det i det følgende omtalte sandfodringsinitiativ blev afholdt allerede i februar 2012.

Nørre Lyngby

En notits i netavisen nordjyske.dk fra december 2003 omtaler, at der her allerede i 1999 blev dannet en ”Nr. Lyngby Kystsikringsforening”, der fremsatte ønske om at beskytte klintskræntens fod med kampesten på en ca. 600 m lang strækning fra nedkørslen og mod nord.

Ortofoto fra 2010 af Nørre Lyngby nord for nedkørslen til stranden
(copyright: COWI)

Den på fotoet viste eksisterende nedkørsel fungerer i princippet som et isoleret bølgebryderanlæg og en kort hofde, der beskytter nogle få metre af klinten på begge sider af nedkørslen. Anlægget bevirker imidlertid samtidig en øget erosion af klinten nord for nedkørslen. Kystsikringsforeningen pegede da også i sin begrundelse for forslaget på, at nedkørslen til stranden medfører læsideerosion mod nord. Hertil kommer den erosion af klintfoden, som Vesterhavet forårsager i særlige højvandssituationer med stærk blæst eller storm.

Nedkørslen set fra nord
(eget foto april 2012)

Af andre forhold som ifølge kystsikringsforeningen kan begrunde en kystsikring, nævnes:

- at en tilsvarende kystsikring er udført med kampesten langs klintfoden ud for Harrerenden, som udelukkende er et sommerhusområde, hvorimod Nørre Lyngby både er en by og et sommerhusområde;
- at badeforholdene på stranden ikke vil blive forringet;
- at de naturmæssige konsekvenser af at kystsikre den forholdsvis korte strækning er begrænset;
- at de på daværende tidspunkt etablerede trykudligningsrør bliver stående, da de er med til at sikre den nødvendige højde af forstranden.

Det fremgik også af avisnotitsen fra 2003, at den daværende Løkken-Vrå Kommune havde givet grønt lys til forslaget, men stillede som betingelse, at kystsikringen ikke koster kommunen penge. Det fremgår endvidere, at sagen på daværende tidspunkt lå i Kystdirektoratet. Forslaget må så senere være blevet afvist af direktoratet og/eller initiativet var ikke fulgt tilstrækkeligt op. Ved en google-søgning er der ikke fundet nogen efterfølgende presseomtaler, på nær en notits i nordjyske.dk den 1. marts 2012, som oplyser at i Nørre Lyngby har man fået afslag på at lave et kystsikringsanlæg.

Først næsten ti år senere, i 2012 blev sagen taget op igen på initiativ af enkelte grundejere i Nørre Lyngby, se omtale nedenfor af fællesmøder om sandfodring. Der blev dog udtrykt skuffelse blandt nogle af deltagerne i disse møder over, at kystsikringsmulighederne fra myndighedernes side var begrænset til sandfodring.

Størstedelen af sommerhusene i Nørre Lyngby området, herunder de mange sommerhusgrunde der blev udstykket siden 2006, ligger relativt langt fra kysten. Det kan være hovedårsagen til, at der ikke hidtil har været opbakning i Nr. Lyngby Grundejerforening til at gå aktivt ind i sagen. Emnet har endnu ikke været taget op på en generalforsamling, men enkelte medlemmer har udtrykt interesse.

Furreby og Løkken nord

Kystsikringen på denne delstrækning kunne udformes, så den begrænser eller forebygger den kraftige læsideerosion, der sker umiddelbart nord for Løkken grundet Løkken mole.

En notits i nordjyske.dk den 22. august 2010 omtaler at otte eller ni sommerhusejere nord for Løkken havde indsendt et privat kystsikringsforslag til Kystdirektoratet for kommentarer og godkendelse. Kystsikringen skal ifølge forslaget bestå af klintfodsbeskyttelse med sprængsten, og strække sig fra samt kobles på kystbeskyttelsen med betonblokke ud for ”Villa Blånæs” (der er vist på fotoet med betonblokke/tetrapoder i omtalen i delafsnit 4.1 af individuelle kystsikringsanlæg). Kystsikringen afsluttes mod nord ved Furreby bæk. Forslaget var opdelt i to, da enkelte huse ifølge avisnotitsen ikke ville være med. Forslaget blev givetvis afvist af Kystdirektoratet, der er modstander af ”hårde” løsninger, jf. senere omtale. Det fremgår endvidere af en notits i nordjyske.dk den 31. oktober 2012, at et enigt Hjørring Byråd netop havde afvist at give økonomisk støtte til privat kystsikring med sandfodring ved Løkken.

Der har også været ønsker fremme om at etablere en kystsikring bl.a. ud for Løkken Strand Camping.

Det fremgår af referat af et fællesmøde vedrørende sandfodringsinitiativet, som blev afholdt i Skallerup Klit Feriecenter den 20. juni 2012 (se nedenfor), at der deltog grundejerrepræsentanter i mødet fra Kongestien (Løkkens nordlige udkant), Furreby Grundejerforening (85 medlemmer), og Furreby Ny Grundejerforening (450 medlemmer). I de to grundejerforeninger for Furreby området havde sandfodringsprojektet endnu ikke været drøftet systematisk blandt medlemmerne, fx på en generalforsamling. Repræsentanterne tog dog visse forbehold overfor at bidrage økonomisk til et sandfodringsprojekt. Der blev blandt andet peget på, at en åbning af den inderste del af Løkken læmole for gennemstrømning ville sikre tilførsel af de nødvendige sandmængder.

En repræsentant fra Kystdirektoratet oplyste på mødet hertil, at det var blevet besluttet (på grundlag af en analyse fra Danmarks Hydrauliske Institut – DHI), at læmolen fortsat skal være lukket i hele sin længde. Dette er af hensyn til fiskekutterne. Tilkørsel af sand fra syd for molen (luvsiden) med dumpers er derimod en mulighed, der vil være billigere end at pumpe sand ind med skib; dog vil sandfodring ud for Nørre Lyngby medføre ekstra transportomkostninger ved denne løsning.

Andre delstrækninger

Der har ikke været fremsat forslag til kystsikring af de strækninger af Lønstrup Klint, der grænser op til landbrugsarealer (mellem Furreby og Nørre Lyngby), eller på den ca. 5 km lange strækning fra nord for Nørre Lyngby til Mårup kirkeomt. På den sidstnævnte strækning er de ubebyggede indlandsområder enten udlagt til græsning i klitlandskabet, og/eller de er underlagt fredningsbestemmelser (jf. delafsnittene 1.3 og 2.5). Her optræder der kun meget få private lodsejere, eller staten (Naturstyrelsen) optræder som ejer hvilket er tilfældet er for dele af Rubjerg Knude

området. Derfor er der her ingen private grundejerforeninger, der kan tage emnet op og tilbyde medfinansiering.

At der er behov for en kystsikringsløsning også på disse strækninger, herunder på delstrækningen fra Nørre Lyngby til nord for Rubjerg Knude, vidner de mange store skred i årenes løb om, jf. det voldsomme skred der opstod ca. 2 km nord for Nørre Lyngby i oktober 2012. Skreddene forårsages af den kraftige blæst og højvande i en længere periode, som vasker materiale væk ved klintfoden, kombineret med rigelige mængder nedbør. Lange regnfulde perioder medvirker til erosionen med nedsivende regnvand og grundvand i selve klinskrænten, især hvor denne består af vekslende lag af sand, silt og ler.

Et koordineret sandfodringsinitiativ for vestkysten i Hjørring Kommune?

På initiativ af Hjørring Kommune og Kystdirektoratet blev der afholdt et indledende ”dialogmøde” på Skallerup Klit Feriecenter den 24. februar 2012, med det formål at drøfte et samarbejde med interesserede grundejerforeninger mv. om sandfodring. I mødet deltog bl.a. repræsentanter fra Lønstrup Kystbeskyttelseslag.

Ifølge en notits i nordjyske.dk den 19. juni 2012, havde Hjørring Kommune og Kystdirektoratet inviteret grundejere til et efterfølgende møde på Skallerup Klit Feriecenter den 20. juni 2012. Det fremgår også af notitsen, at myndighederne holder fast i afvisningen af en såkaldt hård kystsikring med sten og høfder, mens sandfodring anses for ”spiselig”. Kystdirektoratet havde derfor udtrykt ønske om at drøfte mulighederne for sandfodring, som direktoratet har haft positive erfaringer med langs vestkysten syd for Agger Tange. Sandfodringen kombineres her ofte med plantning af marchalm og hjælme for at reducere sandfyningsproblemerne.

Der foreligger referater fra to delmøder den 20. juni 2012. Det første delmøde havde til formål at nedsætte en arbejdsgruppe, der kan understøtte og koordinere de forskellige initiativer nu og i fremtiden - i forbindelse med tiltag til sandfodring langs hele vestkysten i Hjørring Kommune. Det efterfølgende delmøde skulle drøfte konkret sandfodring på delstrækningen nord for Løkken læmole (se omtale ovenfor). I møderne deltog repræsentanter fra Hjørring Kommune og Kystdirektoratet, samt fra Lønstrup Kystbeskyttelseslag, Grundejerforeningen Mårup Strand, Nr. Lyngby Grundejerforening, Ny Furreby Grundejerforening, Furreby Grundejerforening, og Løkken Strand Camping. Endvidere deltog enkelte grund- og husejere fra Nørre Lyngby, fra Kongestien i Løkkens nordlige udkant, og fra Nørlev Strand og Grønne Klit.

En repræsentant fra Kystdirektoratet slog fast, at møderne drejede sig om en mulig kystbeskyttelsesløsning i form af en helhedsløsning med sandfodring langs kyststrækningen. Det blev også oplyst, at Hjørring Kommune kan stå som bygherre for projektet samt indkræve bidrag fra grundejerne. Det første delmøde mandede ud i vedtagelse af et kommissorium for arbejdsgruppen, og nedsættelse af selve arbejdsgruppen. Denne kom til at bestå af fem medlemmer, der geografisk dækker Løkken, Furreby, Nørre Lyngby, Lønstrup syd (Lønstrup Kystbeskyttelseslag), og Nørlev.

Kommentar:

Initiativet kan ses som en opfølgning på at et stort flertal i Hjørring Byråd havde afvist kystsikringsforslag syd for Lønstrup, hvori der udover sandfodring også indgik ”hårde” anlæg såsom bølgebrydere.

Initiativet satser på at mobilisere de forskellige grundejerforeninger m.fl. til at støtte sandfodringsprojektet. Der råder imidlertid stor usikkerhed blandt grundejerforeningernes medlemmer om, hvilke økonomiske konsekvenser det vil få for den enkelte grundejer eller sommerhusejer. En afklaring af de økonomiske konsekvenser vil derfor være nødvendig.

hvis tilstrækkelig opbakning skal opnås. Der peges bl.a. på, at ikke blot de meget kystnære sommerhusejere bør bidrage, da andre også benytter klint og strand og derfor drager nytte af en kystsikring. Dette gælder eksempelvis husejere, beboere og besøgende i Lønstrup by, og de mange ejere af sommerhuse beliggende i Lønstrups sydøstlige udkant.

Hertil kommer, at grundejerforeninger i områderne nord for Lønstrup Klint næppe vil møde den samme modstand fra Danmarks Naturfredningsforenings side, som tilfældet vil være for de grundejerforeninger der repræsenterer sommerhusområderne syd for Lønstrup. Hvis sandfodringen kommer til at virke effektivt, vil klinten blive bevokset. Hertil kommer som tidligere nævnt, at lange kyststrækninger mellem Lønstrup og Løkken ikke er dækket af grundejerforeninger (ca. 5 km mellem Lønstrup og Nørre Lyngby, og knap 2 km mellem Nørre Lyngby og Furreby).

4.3 Myter om Kystsikring

Som beskrevet i det følgende knytter der sig en række myter²⁰ til spørgsmålet om kystsikring ud for Lønstrup Klint.

En helt overordnet myte er den påståede konflikt mellem kystsikring og princippet om, at naturen skal have lov til at gå sin gang. Det antages her, at:

De indgreb, der foretages i naturen gennem kystsikringsforanstaltninger, vil altid komme i konflikt med bestræbelserne på at beskytte naturen.

Et eksempel herpå er givet i den indledende tese eller problemformulering, som blev anvendt af en gruppe studerende i en i øvrigt fagligt veldokumenteret rapport, der var resultatet af et Miljølære ("Environmental Management") kursus ved Fysisk Institut, Aarhus Universitet i 2000. Kystsikringen forstås her udelukkende som at have det formål at beskytte mennesket mod naturens kræfter: "*Ved gennemførelse af kystsikringer sker der et kulturindgreb, der har til hensigt at beskytte mennesket mod naturens kræfter*". Der ses helt bort fra, at kystsikring kan medvirke til at beskytte indlandsnaturen, i dette tilfælde bl.a. de fredede områder, som grænser op til Lønstrup Klint. Der behøver derfor ikke at være nogen modsætning mellem naturbeskyttelse og kystsikring.

Konkret underbyggede ovennævnte studenterrapport denne myte med henvisning til forslagene om at etablere kystsikring ud for Mårup kirke. Det hævdes at en sådan kystsikring har skabt en klar konflikt med og vil stride mod tidligere fredningskendelser, herunder især fredningskendelserne fra 1948 og 1965 for Rubjerg Knude området og omkring Mårup kirke. Hverken de studerende eller deres vejleder synes at have læst fredningskendelserne, da disse ikke fremgår af rapportens ellers lange kildeliste. I en senere rapport fra et afgangsprøjsprojekt fra Aalborg Universitet indenfor området "Geografi, Urban Planning and Management" (juni 2007) – der omhandler konflikten omkring Mårup kirke og Lønstrup Klints fremtid – gentages denne misforståelse i rapportens kapitel 1: "*Hele kystklinten er fredet i 1948 og senere i 1965*".

Et par afledede myter eller dogmer kommer på banen, ved at der i tilknytning til naturbeskyttelse – forstået som at genskabe eller fastfryse et område i sin nuværende tilstand – foretages en ændret formulering af områdets "tilstand". Tilstanden omdefineres her til at bestå i en "dynamisk kystnedbrydningsproces". Herefter kan det hævdes, at det er Lønstrup Klint der er fredet, og det som

²⁰ "Myte" bliver i hverdagsproget ofte brugt ensbetydende med fiktion eller løgn. Begrebet myte anvendes her om en forestilling eller holdning, som er blevet gentaget så mange gange eller er så udbredt, at folk opfatter den som sand, selvom den i virkeligheden er usand eller forkert.

er fredet ved klinten er selve nedbrydningsprocessen. Dette leder frem til følgende dobbeltbundede myte, at:

Den dynamiske proces i form af havets erosion af Lønstrup Klint er et udtryk for naturkræfternes frie spil, og det er denne nedbrydningsproces der er fredet.

Denne myte er blevet præsenteret af formanden for DN Hjørring, der i nordjyske.dk den 27. januar 2010 havde et interessant og velargumenteret indlæg med titlen ”kystsikring og natursyn”. Indlægget illustrerer på forbilledlig vis ideologien eller ”paradigmet”²¹ bag de målsætninger og retningslinjer som blev opstillet i regionplanerne for Nordjyllands Amt, efterfulgt af Kommuneplan 2009 for Hjørring Kommune:

”De kystdynamiske processer, som udspiller sig langs hele den jyske vestkyst, er jo naturkræfternes frie spil. Det er netop udfoldelsen af disse processer, som efter DN’s mening skal beskyttes mod menneskelig påvirkning alle steder, hvor der ikke er meget tungtvejende grunde til at gribe ind.”

Formanden for DN Hjørring argumenterer således for, at spørgsmålet om kystsikring syd for Lønstrup bliver et spørgsmål om natursyn, hvor det enten drejer sig om ”at lægge landskabet i sten og beton for at fastfryse situationen” eller et ønske om ”en fri og dynamisk skrænt, hvor vi og vore efterkommere kan opleve naturens kræfter, som de har udfoldet sig i årtusinder”.

Dette natursyn bygger på den misforståelse, at det nuværende kystnedbrydningsforløb udelukkende er udtryk for naturens eget liv og frie spil – uberørt af menneskeskabte aktiviteter. Nedbrydningsprocessen er tværtimod delvist menneskeskabt, jf. årsagerne til sandflugten og klimaforværringen.

DN’s argument og natursyn støttes i et indlæg den 14. februar 2010 i netavisen nordjyske.dk af en cand. scient. i naturgeografi ved Aalborg Universitet, hvor følgende to citater præsenteres som en slags ekspertudsagn:

- ”Klinten er... et unikt område, fordi vi har givet havet lov til at gøre hvad det ville”.
- ”Hvis man forskanser kysten ét sted, tager havet hvad det vil have andre steder”.

De to citater forudsætter at havet er udstyret med en form for ubrydelig ”vilje”. Det sidstnævnte citat repræsenterer en myte, der knytter sig til konkrete kystsikringsforanstaltninger, som det fremgår af flere indlæg bl.a. i nordjyske.dk:

Hvis der sker kystsikring ét sted, vil havet blive forhindret i at tage materialer her, og det vil derfor tage en tilsvarende mængde materialer andre steder langs kysten.

Det er givet, at en isoleret kystsikring på ét sted langs en større kyststrækning kan få konsekvenser andre steder, fx i form af den tidligere omtalt læsideerosion. Strømforholdene langs kysten vil således blive påvirket af kystsikringsanlæg, men der er ingen almen gyldig naturlov, der forklarer hvordan disse effekter vil blive i det konkrete tilfælde. Det vil afhænge af en kombination af klintens beskaffenhed, de udefra givne strømforhold og vindforhold, og udformningen af selve kystsikringen. Tilgangen til sedimenttransporten på det sted, hvor kystsikringen etableres, vil blive reduceret. Det betyder ikke at havet vil ”blive tvunget til” at tage en tilsvarende mængde sand et andet sted langs

²¹ Betegnelsen ”paradigme” benyttes i forskellige betydninger blandt forskere og videnskabsfolk. Men betegnelsen anvendes i nogle tilfælde i betydningen en overordnet forståelsesramme, indenfor hvilken alle konkrete spørgsmål skal formuleres, og metoder og teorier skal udvælges. Paradigmet (fx et bestemt natursyn) har også indflydelse på, hvordan observationer fortolkes og konklusioner træffes inden for et givet emne – i dette tilfælde kystsikring.

kysten. Havet kan ikke sammenlignes med et rovdyr, der kræver indtagelse af en bestemt mængde rå kød om dagen for at kunne opretholde livet.

Et andet argument mod kystsikring er, at bl.a. de vandmættede lerlag i klinten fortsat vil indebære skred. En myte, der fremføres i denne sammenhæng, er derfor at:

En kystsikring vil ikke løse problemet med skreddene, der udløses af kildevæld og udsivende grundvand fra den blottede klint.

Der ses her bort fra, at hvis vegetation og planters rodnet får mulighed for at udvikle sig – suppleret med overkommelige dræningsforanstaltninger - vil dette standse skreddene. Kildevæld kan også danne erosionskløfter, eller sådanne kløfter kan anlægges, således at der ikke sker yderligere erosion, efter at kløfterne er blevet stabiliseret med beplantning og stensætning. På de mest problemfyldte lokaliteter i denne sammenhæng kan kystsikringen suppleres med tilpassede dræningsforanstaltninger på klinttop, klinskrænt og ved klintfod.

En anden hovedbegrundelse for at modsætte sig kystsikring af Lønstrup Klint er, at klinten er en vigtig og internationalt set enestående geologisk lokalitet, som kun kan opleves og studeres ved at lagene ("profilet") fortsat holdes åbne og blottede gennem kysterosionen:

Klinten kan ikke længere fungere som et geologisk studieobjekt, hvis der gennemføres kystsikring.

Der argumenteres således for, at det er nødvendigt at nedbrydningen af Lønstrup Klint fortsætter, for at tilgodese nationale og internationale geologiske interesser. Men denne geologiske lokalitet er under hastig nedbrydning uden kystsikring, og der kunne i stedet etableres studielokaliteter i form af et "frilandsmuseum" omfattende forskellige udvalgte steder langs klinten. Det vil måske ikke give den samme rå naturoplevelse af selve nedbrydningsprocessen for de geologiske ekskursioner, men til gengæld vil klinten blive bevaret som studieobjekt for efterfølgende generationer.

Der er her behov for at få afdækket, hvilke stærke internationale geologiske interesser det er, som hævdes at ville modsætte sig en kystsikring af Lønstrup Klint. Denne snævre geologiske faginteresse i ikke at kystsikre, for at bibeholde de "åbne profiler" som studieobjekt, står i modsætning til helt overordnede samfundsmæssige interesser i at bevare landområder, her det vestlige Vendsyssel, for fremtidige generationer. På kortere sigt vil der opstå negative samfundsøkonomiske konsekvenser af ikke at kystsikre, fx i form af at kystnære naturområder og landbrugsarealer ødelægges af sandflugt eller forsvinder i havet.

Med hensyn til påstanden om "den uberørte natur", så fremgår det af en artikel bragt i ugebladet "Ingeniøren" i 2009, at vestkyststrækningen ud mod Skagerrak mellem Skagen og Hanstholm er udsat for massiv luftforurening (fra svovloxider). Dette skyldes den omfattende internationale skibstrafik tæt på kysten i dette farvand.

5. NATURSYN OG STRATEGI FOR KYSTSIKRING

I dette afsluttende hovedafsnit præsenteres der først et opgør med DN's natursyn og tilhørende argumenter mod kystsikring. Derefter peges der på, at debat og vedtagelser i forhold til kystsikring er præget af et markant demokratisk underskud. Endelig skitseres der en strategi med henblik på at fremme gennemførelsen af en sammenhængende og bæredygtig kystsikring af Lønstrup Klint.

5.1 Opgør med Danmarks Naturfredningsforenings Natursyn

Spørgsmålet er om det natursyn, som repræsentanten for DN og eksperten fra Aalborg Universitet fremhæver (jf. delafsnit 4.3), tilbyder en bæredygtig helhedsforståelse, eller om det snarere giver negative svar på de følgende to indbyrdes forbundne konkrete spørgsmål:

- 1) er dette natursyn eller denne erkendelse opstået og udviklet gennem en åben og grundig dialog mellem befolkning, fagfolk/eksperter og politikere?
- 2) er den måde, som de kystdynamiske processer udfolder sig på ved vestkysten, alene et resultat af naturens frie udfoldelse, dvs. stort set uberørt af menneskeskabte aktiviteter?

På begge spørgsmål vil svaret desværre være et rungende nej.

Vurdering af DN's natursyn

Der er i sig selv prisværdigt, at organisationen DN har været meget aktiv i kystsikringsdebatten og søger at fremme sit natursyn. Det må formodes at dette natursyn har opbakning fra et flertal af DN's menige medlemmer. Men natursynet, og konsekvenserne heraf, har ikke været lagt ud til en åben dialog og løbende debat blandt alle relevante interessepartier og politiske beslutningstagere.

DN's indsats har på mange andre områder end kystsikring vist sig at være meget værdifuld, fx i forbindelse med fredninger og oprettelse af naturparker. Men foreningens hovedformål er – som navnet angiver – naturfredning. Begreberne kystbeskyttelse og kystsikring optræder som allerede nævnt slet ikke i DN's vedtægter, og der mangler nogle kvalificerede modspil til organisationen i debatten og overvejelserne om kystsikring.

Opfattelsen af, at den nuværende kysterrosion alene er et resultat af naturens frie udfoldelse, og derfor skal have lov til at foregå uhindret, trænger i denne sammenhæng til et nærmere eftersyn. Hvis DN's holdning til kystsikring, som hidtil har haft afgørende indflydelse på de politiske beslutninger, viser sig at repræsentere et forfæjlet natursyn, kan det på sigt få meget store negative eller direkte katastrofale konsekvenser for både naturområderne og kulturlandskabet langs Vendsyssels vestkyst.

DN uddyber i det i delafsnit 3.3 omtalte åbent brev af 9. december 2009 til Plan- og Miljøudvalget for Hjørring Kommune sin argumentation på nogle af ovennævnte punkter. Det åbne brev er underskrevet af både DN's præsident og DN Hjørrings formand. I brevet opfordres Plan- og Miljøudvalget til at afvise ønskerne om ny kystsikring, da kystsikring vil medføre *"en græsbevokset skrænt i stedet for en levende klint"*, men DN anfører samtidig *"at selve Lønstrup By udgør så store samfundsmæssige interesser at en kystsikring, som den der blev etableret i 80'erne, er relevant."*

DN's åbne brev tager ikke stilling til det overordnede spørgsmål om, hvor stor en del af de ældre dele af Lønstrup by det vil være realistisk at bevare indenfor en 50-60 års tidshorisont, såfremt der ikke gennemføres en samlet sikring af hele kyststrækningen. Det åbne brev fra DN slutter derimod af med en streng formaning til politikerne i Hjørring Kommune om, at de har fået overdraget et meget stort

ansvar for at bevare den trængte natur, og at ”Danmarks Naturfredningsforening forventer, at I vil leve op til dette ansvar.”

Endelig uddyber et par indlæg af DN Hjørring i netavisen nordjyske.dk, henholdsvis den 27. januar 2010 og den 11. januar 2012, organisationens natursyn på kystsikringsområdet. I førstnævnte indlæg anføres det, at: *”De kystdynamiske processer, som udspiller sig langs hele den jyske vestkyst, er jo naturkræfternes frie spil. Det er netop udfoldelsen af disse processer, som efter DN’s mening skal beskyttes mod menneskelig påvirkning alle de steder, hvor der ikke er meget tungtvejende grunde til at gribe ind.”*

Det hævdes endvidere i indlægget fra januar 2010, at store naturværdier går tabt, da Lønstrup Klint *”har status af internationalt naturbeskyttelsesområde”* og at *”Lønstrup Klint er udpeget som nationalt GeoSite”*. Der argumenteres i begge indlæggene for, at vi ikke skal være bange for at Danmark bliver mindre, da en stor del af materialerne fra kystnedbrydningen aflejres igen ved Skagen Odde, der har været under dannelse i 6.000 år. Yderligere hævder DN, at kystsikring er økonomisk og teknisk urealistisk, og at en kystsikring af sommerhusene syd for Lønstrup vil få uoverskuelige konsekvenser for kystsikringen af Lønstrup by.

Dogme og forkerte forudsætninger

Det er rimeligt upræcist formuleret, at Lønstrup Klint har status af ”internationalt naturbeskyttelsesområde”, jf. beskrivelsen i delafsnittene 1.2 og 2.5.

Skagens Oddes overlegenhed i forhold til Lønstrup Klint og Rubjerg Knude - hvad angår naturmæssig og turistmæssig tiltrækningskraft - skal ikke betvivles, men DN’s vurdering af konsekvenserne af kystsikringstiltagene er helt udokumenterede. Argumentet om tabet af store naturområder forekommer yderligere sprogligt selvmodsigende, da kystnedbrydningen netop bevirker et ikke genopretteligt tab af store naturområder.

Som det fremgår, nævner DN’s generelle formålsparagraf ikke noget om kystsikring eller naturkonflikt i denne sammenhæng. DN’s natursyn på kystsikrings- og sandflugtsområdet kan derfor betegnes som et dogme²², der hviler på en række myter og forkerte forudsætninger - bl.a. at kysterosionen ikke er under indflydelse af menneskelige indgreb, og at kystsikring er negativ for naturen.

Opfattelsen af, at de kystdynamiske processer er naturkræfternes frie spil og derfor skal beskyttes mod menneskelig indgriben, lyder sympatisk, men hviler på et forkert grundlag. Den måde som kystnedbrydningen foregår på er netop stærkt påvirket af menneskeskabt aktivitet. Hovedårsagen til sandflugten, der især tog fart fra 1500-tallet, har således været rovdrift på den kystnære beplantning og vegetation med henblik på at udvide landbrugsarealerne og at samle træ og brænde. Sandflugten har også, som beskrevet andetsteds i denne rapport, en tæt sammenhæng med kysterosionen og dannelse af sandmiler.

²² Et dogme er en trossætning, en doktrin eller en grundantagelse, som af religiøse eller ideologiske årsager ikke er til diskussion. Da dogmet er et udsagn, der gør krav på autoritet - i kraft af sin sandhedsværdi eller som en forudgående politisk beslutning - så vil videnskabelige beviser og analyser ikke kunne anfægte det.

Leg og andre aktiviteter på klinten bidrager til den naturlige nedbrydningsproces
(egne fotos juni og oktober 2012)

Hertil kommer, at hvis man i dag skal beskytte de kystdynamiske processer ved Lønstrup Klint effektivt mod menneskelig indgriben, måtte man spærre for al færdsel både nedenfor og ovenfor klinten. Set i dette perspektiv måtte både naturstuderende, besøgende og turister formenes adgang til klinten såvel fra landsiden som fra kystsiden.

DN's argumenter og modstand mod kystsikring af Lønstrup Klint

Med udgangspunkt i det natursyn, som fremgår af det åbne brev i december 2009 til Hjørring Kommunes Plan- og Miljøudvalg, havde DN Hjørring allerede tidligere fremsendt en skriftlig udtalelse og indstilling, dateret 18. maj 2008. Dette skete i anledning af en supplerende høring vedrørende ansøgning til Kystdirektoratet om tilladelse til at kystsikre ud for Mårup kirke i Hjørring Kommune. Udtalelsen havde indarbejdet alle de myter, som er præsenteret i delafsnit 4.3, og sluttede med indstilling om, at der gives et afslag på ansøgningen.

I DN Hjørrings udtalelse blev der givet en række omhyggeligt formulerede argumenter for denne konklusion, og for det natursyn der ligger bag:

- 1) Foranderligheden og dynamikken er bevaringsværdig, idet *"Lønstrup Klint hører til de få steder, hvor naturens kræfter i form af havets påvirkning samt erosion af skrænten indefra i form af utallige kildevæld kan iagttages. Dette medfører en dynamik som gør, at landskabet i klinten skifter fra dag til dag!"*
- 2) Der er store naturvidenskabelige interesser i Lønstrup Klint med sin enestående geologiske formation. En kystsikring vil bevirke, at *"det ville på sigt blive umuliggjort at studere dem nærmere på grund af overbevoksning og udjævning."* Klinten fungerer derfor *"i høj grad som ekskursionsmål for studerende. Denne funktion kan kun opretholdes, hvis den aktive klint bevares uden menneskelige indgreb."*

- 3) Med henblik på de kulturhistoriske værdier hævdes det i udtalelsen, *"at en evt. kystsikring naturligvis ville betyde en forøget læsideerosion med en hurtigere nedbrydning af Rubjerg Knude og fyr til følge."*
- 4) Hvad angår Mårup kirke argumenterede DN for, at kirken ikke er særskilt bevaringsværdig, og at *"der findes en række andre kirker i Vendsyssel fra samme tidsperiode"*. Kirken kunne evt. flyttes længere ind i landet og bevare sin turistmæssige tiltrækning, men *"havet kan man ikke flytte"*.
- 5) Der argumenteres for, at en kystsikring *"vil ikke ændre grundlæggende ved erosionen fra landsiden"* som følge af de utallige kildevæld og vandløb.
- 6) Med henvisning til de to kendelser om landskabsfredninger fra 1948 og 1965, og især kendelsen fra 1948, så *"tolker Danmarks Naturfredningsforening fredningskendelsen således, at fredningen netop tilsigter bevaringen af den enestående dynamik i de naturkræfter, som påvirker landskabet"*. Det begrundes med, at da kendelsen tilsigtede at bevare tilstanden på fredningstidspunktet, og da kystnedbrydning også fandt sted i 1948, er det altså nedbrydningsprocessen der skal bevares.
- 7) Der henvises til, at udpegningen af Lønstrup Klint som en "GeoSite" er med det sigte at *"de geologiske interesser kan bevares for eftertiden"*, dvs. som studieobjekt for geologer, og ikke at det er selve klinten der skal "bevares". Yderligere anføres det at kystsikring vil medføre, at *"Efterhånden vil skrænten imidlertid blive bevokset, ... , og den geologiske profil vil således blive sløret og efterhånden forsvinde"*.
- 8) DN anfører, at *"Erfaringerne viser, at erosionen nord og syd for kystsikringsanlæg tiltager betydeligt"*, og det vil derfor få betydning for både Lønstrup, kysten nord for Lønstrup, og for Nørre Lyngby syd for.
- 9) Der peges yderligere på, med henvisning til udpegningsgrundlaget af Natura 2000 området ved Rubjerg Knude, at *"For Lønstrup klints vedkommende er en af truslerne mod udpegningsgrundlaget angivet som netop kystsikring"*.

På grundlag af disse argumenter konkluderer udtalelsen fra DN:

- at kystsikring vil have en stærkt negativ effekt på *"de rekreative interesser, som opsøger klinten på grund af dens naturmæssige og landskabelige skønhed"*, og at de turistmæssige interesser kan varetages på anden vis;
- at *"Den danske stat (gennem EU's Habitatdirektiv) og forskellige andre myndigheder og instanser har gennem årene forpligtet sig til at bevare den levende, aktive klint"*.

DN's skrivelse slutter med, at *"På denne baggrund skal Danmarks Naturfredningsforening indstille til Kystdirektoratet, at der gives et afslag på ansøgningen om etablering af kystsikring af strækningen mellem Lønstrup og Mårup kirke eller på delstrækninger heraf."*

Kommentarer til DN's argumenter

Der kan peges på følgende svagheder eller direkte fejlslutninger ved de af DN anførte argumenter mod kystsikring.

Ad 1)

Der ses bort fra at den form og styrke, som kysterosionen optræder med, er delvist menneskeskabt. Den sandflugt, som tog særlig fart allerede fra 1500-tallet, skyldes rovdrift på skov og krat i kystområdet. Dette udviklede sig helt katastrofalt i løbet af det for Danmark og især for Jylland så forarmende 1600-tal. Afrømningen af beplantningen i kystzonen har med al sandsynlighed bevirket en forøgelse af kysterosionen, som igen har fodret og forstærket sandflugten, der lagde store frodige landbrugsområder i Thy og Vendsyssel øde. Kattegatøen Anholt er et andet markant eksempel på denne sammenhæng mellem menneskeskabt naturødelæggelse, sandflugt og kysterosion.

Den tyske kejser Wallensteins lejesoldater og dernæst de svenske-holstenske tropper påførte civilbefolkningen i Jylland omfattende plyndringer og krigsforbrydelser i løbet af 1600-tallet. Naturødelæggelserne, herunder forstærket rydning af skovbevoksning i kystområderne, fulgte som en følgevirkning heraf. Med mindre man vil påstå at disse ødelæggelser var et rent naturfænomen - så var sandflugten og den forstærkede kysterosion en direkte menneskeskabt miljøkatastrofe.

I slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet lykkedes det med vidtstrakte beplantninger af hjælme, marehalm og klitplantager (især beplantning med bjergfyr) at bremse sandflugten, når bortses fra fredningen af Raabjerg Mile som vandremile. Selve kysterosionen som følge af det blottede kystprofil for Lønstrup Klint blev ikke bremset. Det skyldes at vegetationen i og omkring kystskrænten aldrig har haft mulighed for at blive genoprettet, så den kunne bremse erosionen fra kildevæld og vandløb, eller virke som bølgebryder ved klintfoden. **Den såkaldte "erosion af klinten indefra" er derfor en direkte følgevirkning af erosionen udefra.**

Løkken mole samt kystbeskyttelsesanlæggene ud for og nord for Lønstrup har også haft en negativ effekt af varierende styrke på den øvrige del af kysten. De "*naturkræfter*" og den "*dynamik*", der optræder ved Lønstrup Klint i form af havets påvirkning, er således for en stor del menneskepåvirkede.

Ad 2)

De omtalte ekskursionsbesøg udgør et menneskeligt indgreb i sig selv. De ekskursioner, der eksempelvis udgår fra Institut for Geoscience (tidligere Geologisk Institut) ved Aarhus Universitet, medvirker ofte selv – om end i meget beskedent omfang - til kystnedbrydningen gennem udtagning af jordprøver med skovl eller spade direkte fra den blottede klintskrænt. Færdsel af turister, herunder børns leg og voksnes klatring, op og ned ad klintskrænten medvirker også til erosionen.

Besøg fra Aarhus Universitet
(eget foto sept. 2008)

Rekreative aktiviteter på forstranden
(eget foto august 2009)

Det er naturligvis oplagt fortsat at sikre Lønstrup Klint som et ekskursionsmål for geologistuderende og forskere. Dette kan ske ved løbende at friholde en del af klinten for vegetation, så den geologiske lagdeling kan studeres på udvalgte lokaliteter fx i kombination med et geologisk museum på stedet – men uden prøveudtagninger fra selve klintskrænten. En sådan museumsfacilitet kunne suppleres med video og plancher, der beskriver det kystnedbrydningsforløb, som har fundet sted gennem de seneste årtier.

Det er derfor ukorrekt at hævde, at klinten under de gældende forhold bevares uden menneskelige indgreb, og at en kystsikring vil umuliggøre at de store naturvidenskabelige interesser kan imødekommes. Tværtimod vil klinten herved kunne blive bevaret som studieobjekt for efterfølgende generationer af geologistuderende og specialister, mens kysterosionen med sin nuværende hastighed på sigt vil fjerne de i geologisk henseende mest interessante dele af klinten.

Ad 3)

Den læsideerosion, der pågår for tiden, skyldes at en nordøstlig strømretning er dominerende på denne del af Jyllands vestkyst. Derfor vil kystskrænten ved Rubjerg Knude hovedsageligt kunne blive påvirket af isolerede kystsikringsanlæg placeret syd herfor. Eksempelvis påvirkes Nørlev Strand af kystsikringsanlæggene ud for Harrerenden og Skallerup Klit. Det er derimod ikke dokumenteret, at en kystsikring umiddelbart syd for Lønstrup vil påvirke kysterosionen ved Rubjerg Knude. Hvis DN havde ret i sin vurdering, burde der også ske kystnedbrydning syd for Løkken mole.

Ad 4)

Det er vel rigtigt, at andre kirker i landet slår Mårup kirke, hvad angår kulturhistorisk bevaringsværdighed. På den anden side var de mangeårige bestræbelser for at bevare Mårup kirke gennem kystsikring et udtryk for både et ønske om at bevare kirken som en lokal kulturværdi med en særegen beliggenhed, og et symbol på at kystsikring kan nytte. *"Havet kan man ikke flytte"* men kysten kan bevares. Hovedargumentet for fredningskendelsen fra 1965 (se delafsnit 1.3) var netop at sikre udsyn og adgang til kirken grundet dens enestående beliggenhed i det åbne landskab nær klintskrænten.

Ad 5)

Det er helt misforstået, at en kystsikring ikke kan ændre på erosionen fra landsiden som følge af de mange kildevæld og vandløb. En kystsikringsløsning vil også skulle indeholde foranstaltninger, såsom at genetablere beplantning og rodudvikling, der stabiliserer vandløb og kilder samt erosionskrænter. Dette ville bl.a. kunne sikre en bevarelse af i hvert fald de tilbageværende dele af de enestående kløfter og landskaber umiddelbart syd for Rubjerg Knude, herunder Grønne Rende.

Hertil kommer at erosionen fra landsiden vil ophøre, efterhånden som klintskrænten når et naturligt balancepunkt – hvilket muliggøres, hvis erosion og nedbrydning fra søsiden ophører i forbindelse med en effektiv kystsikring.

Ad 6)

DN fortolker fredningskendelserne fra 1948 og 1965 som, at det ikke er selve Rubjerg Knude området der skal bevares, men derimod den dynamiske kystnedbrydningsproces der pågår ved klinten. Denne fortolkning har i hele forløbet været delt med Skov- og Naturstyrelsen/Naturstyrelsen. Det fremgår imidlertid tydeligt af kendelsernes ordlyd, at formålet har været at bevare arealerne inden for klinten i deres *"nuværende tilstand"*. Kendelserne sigtede derfor i høj grad på at bevare områdets, klitarealernes og klintens tilstand på fredningstidspunktet. Dette hovedformål er så ikke opnået til fulde, fordi det ville nødvendiggøre en effektiv kystsikring. Derimod forekommer DN's fortolkning at være i direkte modstrid med kendelsernes ordlyd.

Ad 7)

Se under punkt 2). Det er i øvrigt på nationalt initiativ og ikke som følge af et forudgående et EU krav, at Lønstrup Klint er blevet udpeget som en "GeoSite", jf. delafsnittene 2.5 og 3.2.

Ad 8)

Se under punkt 3). Eksempelvis kan kystnedbrydningsforløbet ud for Nørre Lyngby være påvirket af Løkken mole, og af stensætningen ved nedkørslen. Derimod kan der ikke påvises nogen indflydelse her fra kystsikringsanlæggene ud for Lønstrup, da den helt dominerende strømretning langs kysten er nordgående.

Ad 9)

Beskrivelsen af Natura 2000-planen lægger vægten på at bevare den nuværende flora og fauna i indlandsområdet. Da beplantningen er udviklet ovenpå sandflugtslagene, er de ikke udtryk for den

oprindelige vegetation og urskov, som eksisterede før sandflugten tog fart. Noget af den oprindelige urskovsbeplantning er derimod bevaret i Fosdalens slugter, der har ligget delvist beskyttet mod sandflugten i århundreder.

Hertil kommer, at en stor del af den eksisterende beplantning i Rubjerg Knude området hidrører fra sandflugtsbekæmpelsen, herunder hjelme- og marehalsbeplantningen samt klitplantagen af bjergfyr m.fl.

Begrundelsen for – fra Naturstyrelsens og miljøministerens side - at indføre retningslinjen om kystsikring i Natura 2000-planen (se delafsnit 2.5) må derfor have sin baggrund i det i delafsnit 1.4 beskrevne ministerielle dekret om, at erosionen af Lønstrup Klint skal kunne foregå uhindret. En undladelse af at kystsikre ud for den strækning, som omfattes af Natura 2000 området, vil derfor indebære at udstrækningen af området i øst-vestlig retning vil blive reduceret med 2,5 - 4 meter om året som følge af kystnedbrydningen. Arealerne vil blive endnu hurtigere dækket af de hastigt voksende sandmiler, der har bredt sig mod syd og samtidig bevæger sig i østlig retning.

En af iagttagelserne er derfor, at hvis Natura 2000-planen realiseres i sin nuværende form, vil en tidligere turistchef for Lønstrup få ret i den vurdering som han blev citeret for i et interview (kilde: Aarhus Universitet, 2000), at ”DN repræsenterer det romantiske københavnernes synspunkt, at Jylland gerne må falde i havet”.

Hvad angår henvisningen til den danske stats internationale forpligtelser overfor bl.a. EU's Habitatdirektiv, så må det understreges, at disse forpligtelser er defineret gennem de danske myndigheders egne ønsker og indberetninger. Der er ikke tale om forpligtelser, som EU på eget initiativ har påført den danske stat.

5.2 Et Demokratisk Underskud i Kystsikringsdebatten

Den ministerielle instruks eller erklæring om at *”en fortsat naturlig nedbrydning af klinten....bør prioriteres højest”* er formuleret på embedsmandsniveau i et ministerium. Erklæringen har imidlertid vidtrækkende konsekvenser udenom lovgivning og fredningskendelser, da den håndhæves effektivt selvom den ikke har været forelagt til drøftelse og beslutning på det politiske niveau. Erklæringen strider mod Grundlovens § 3, der anfører at *”Den lovgivende magt er hos kongen og folket i forening”*. Paragraffen fortolkes som bekendt i praksis således at ingen er ved siden af eller over Folketinget, når det drejer sig om lovgivning og overordnede politiske beslutninger.

Naturstyrelsen har under hele forløbet aktivt udviklet og fremmet det natursyn som den ministerielle instruks repræsenterer, selvom styrelsen burde være politisk værdineutral som et statsligt forvaltningsorgan. Beslutningen er i praksis truffet og håndhævet af embedsmænd i Miljøministeriet/Naturstyrelsen, og håndhævelsen er sekunderet af indflydelsesrige enkeltpersoner i Danmarks Naturfredningsforening (DN).

Beslutningen om at fastholde et princip og et natursyn, der indebærer en afvisning af al kystsikring ud for Lønstrup Klint, er derfor ikke et resultat af en demokratisk beslutningsproces. Hele forløbet er i direkte modstrid med det parlamentariske system i Danmark, fordi den gentagne fastholdelse af beslutningen og blokering af kystsikringsforslag ikke hviler på en åben debat og efterfølgende politiske afvejninger. En åben og grundig folkelig dialog har hidtil manglet, når det gælder spørgsmålet om kystsikring.

DN er absolut en relevant interessepart, når det drejer sig om beslutninger vedrørende kystsikring. Men organisationen bør ikke i beslutningsforløbet fremstå som et overordnet politisk organ med status

som et ”politbureaus stående udvalg” over Folketinget, selvom DN’s formand og næstformand er beskyttet med titlerne ”Præsident” henholdsvis ”Vice-præsident”.

Hertil kommer en konflikt mellem nogle nationale eller internationale faggruppers påståede ønske om at bevare kystnedbrydningsprocessen som ekskursionsmål, og den lokale befolknings ønske om at beskytte og bevare sit landområde. Et ønske der vel også deles af et flertal af befolkningen i regionen og på landsplan. Det er lidt paradoksalt, at hvis kystområdet mellem Løkken og Lønstrup havde været lavtliggende, fx ligget kun 1-2 meter over havoverfladen, ville der for længst i overensstemmelse med nationale kystsikringstraditioner have været udført dige-anlæg mod stormflod, således som det eksempelvis er sket ved Vadehavet i Sønderjylland.

Den logiske konsekvens af DN’s natursyn ville være at nedrive Løkken mole, sløjfe nedkørslen ved Nørre Lyngby, og fjerne kystbeskyttelsesanlæggene ud for og nord for Lønstrup. På længere sigt skulle Hirtshals Havn også afvikles. En alternativ strategi vil være at fremme en helhedsløsning for kystsikring, der forebygger negative virkninger på den øvrige kyststrækning af de eksisterende anlæg, og tager hensyn til såvel de menneskeskabte som de naturgivne værdier.

Debatten og synspunkterne i forbindelse med kystsikringsforslag for Mårup kirke og strækningen syd for Lønstrup illustrerer paradokset. DN vil nedlægge ”veto”, hvis kystsikringen virker. Derimod må Kystdirektoratet af mere rationelle årsager afvise forslag, som de vurderer ikke vil være effektive. Et forslag - fremsat af en lokal initiativgruppe i 2008 - til kystsikring ud for sommerhusområdet syd for Lønstrup havde fravalgt skræntfodsbeskyttelse. Dette var begrundet i at bevoksning af klinten skulle undgås for at imødekomme DN’s krav om en fortsat blottet klint. Kystdirektoratet kunne imidlertid afvise forslaget med den begrundelse, at det derfor ikke ville standse tilbagerykningen af klinten.

Tilbage i år 2000 blev der af en lille gruppe folketingsmedlemmer med udspring i det tidligere Fremskridtspartiet fremsat et ”*Forslag til folketingsbeslutning om beskyttelse af de danske kyster (kystsikring)*”. Beslutningsforslaget gik ud på, at ”*Folketinget opfordrer regeringen til at fremsætte lovforslag, der sikrer, at der kan oprettes et særligt råd og en særlig fond til finansiering af den nødvendige beskyttelse af de danske kyster*”. I begrundelsen for forslaget henvises bl.a. til forløbet omkring Mårup kirke, hvor der som følge af manglende kystsikring både sker tab af ejendomme og land. Forslaget opnåede dog hverken støtte fra de daværende regeringspartier eller fra de daværende oppositionspartier.

Det kan konkluderes, at der må træffes en beslutning, der gør op med den nuværende blokering af kystsikring når det gælder Lønstrup Klint. I den forudgående debat må der både på landsplan og regionalt sikres en forholdsvis bred opbakning til en ændret politik, ligesom de regionale og lokale interesser må inddrages aktivt i beslutningsforløbet. Lokale synspunkter, der ikke er i overensstemmelse med DN’s natursyn på kystsikring, har hidtil været udelukket fra at blive imødekommet.

Der er i virkeligheden tale om et stort demokratisk underskud, når det gælder de hidtidigt trufne beslutninger vedrørende kystsikring, men forhåbentlig kommer dialogen i gang i løbet af de kommende år. Dette kræver indledningsvist at der gennemføres en åben demokratisk debat, hvori der sker et opgør med DN’s natursyn på kystsikringsområdet. De langsigtede, meget negative samfundsmæssige og miljømæssige konsekvenser - af at undlade kystsikring samt ikke aktivt at dæmpe sandflugten ved Rubjerg Knude - må nødvendigvis afdækkes i denne sammenhæng.

Man må nok forudse at debatten kan blive forholdsvis langvarig og følelsesladet, hvis den skal resultere i et revideret natursyn. Et nyt natursyn vil imidlertid bane vejen for gennemførelse af en mere overordnet, bæredygtig og praktisk orienteret strategi for kystbeskyttelse langs Vendsyssels vestkyst, herunder omfattende hele Lønstrup Klint mellem Løkken og Lønstrup.

5.3 Ny Strategi for Kystforvaltning og Kystsikring

I det følgende skitseres faserne i en strategi for en integreret kystforvaltning - herunder planlægning - med det formål at nå frem til en bæredygtig helhedsløsning for kystsikringen.

Generelt kan en strategi for kystsikringen tage udgangspunkt i de anbefalinger, der er beskrevet i delafsnit 2.7 om EU initiativet til fremme af en integreret kystzoneforvaltning (ICZM). Nogle af de retningslinjer, som Kystdirektoratet opstillede i sin rapport fra 2011 om ”Kystbeskyttelsesstrategi”, er også relevante i denne sammenhæng. Både vision og strategi²³ må udvikles gennem en åben dialog med alle berørte parter som grundlag for politiske beslutninger.

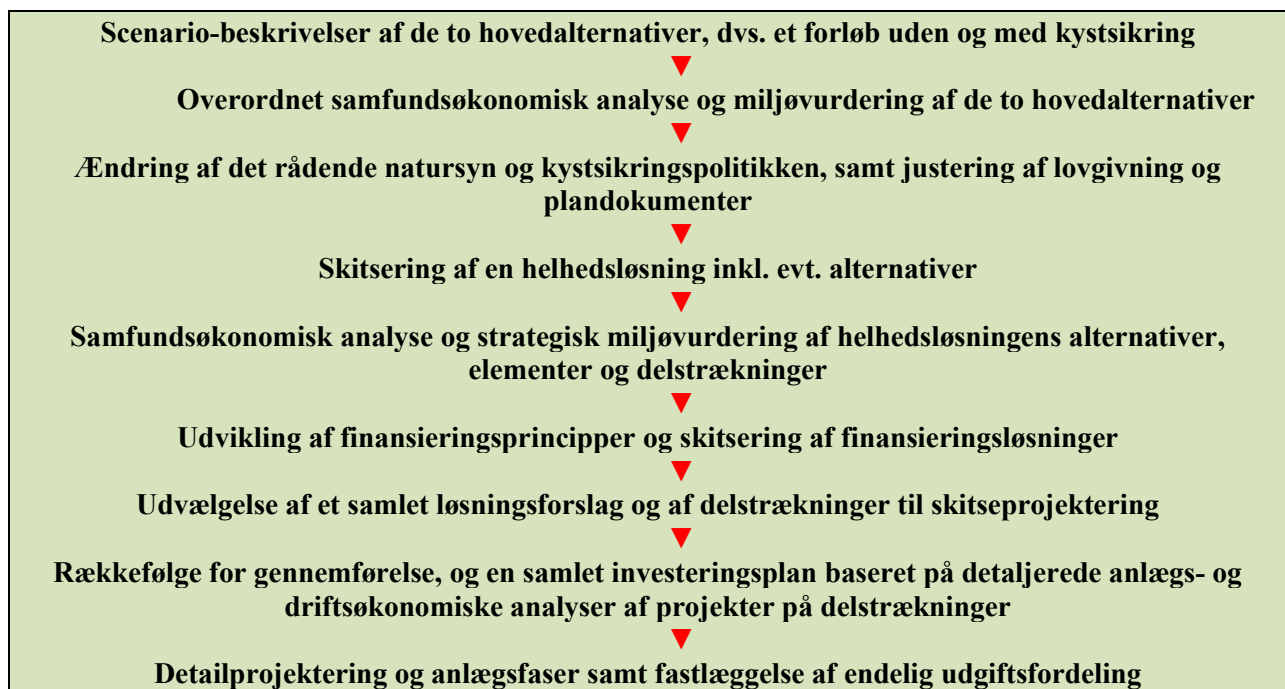
En bæredygtig vision

Visionen kunne være, at kystbeskyttelsen og forvaltningen af kysten skal have et langsigtet tidsperspektiv samt være bæredygtig i bred forstand, dvs. tilgodesee både sociale, økonomiske og naturmæssige hensyn. Endvidere skal der opstilles nogle landskabelige og æstetiske krav jf. Kystdirektoratets målsætning om ”smukkere kyster”.

Forud for en detaljeret fastlæggelse af faser og indhold i strategien må der opstilles og beskrives nogle udviklingsforløb (”scenarier”) for de to hovedalternativer, dvs. valg mellem en samlet kystsikringsløsning og et fortsat frit spil for kystnedbrydningen.

Strategiens hovedfaser

I henhold til EU’s ICZM initiativ anbefales det, at der udarbejdes regionale strategier til opnåelse af en integreret og bæredygtig kystforvaltning. Den efterfølgende figur angiver et eksempel til illustration af de forskellige faser eller trin, der kunne indgå i strategien og beslutningsforløbet. Nogle af de indledende faser kan forløbe parallelt, og nogle faser kan kombineres.

Eksempel på principiel faseopdeling

²³ Ved betegnelsen ”vision” forstås her en overordnet målsætning eller et endemål som ønskes opnået. ”Strategi” betegner den måde og de virkemidler, som vælges til at gennemføre visionen.

I forbindelse med scenario-beskrivelserne og som grundlag for de efterfølgende faser må der gennemføres nogle overordnede miljømæssige og samfundsøkonomiske vurderinger af de to hovedalternativer.

Samtidig etableres og udbygges der – i tæt samarbejde mellem Kystdirektoratet og kommunen - **et effektivt overvågningssystem** for kyststrækningen. Der skal herunder indsamles historiske data (i det omfang det ikke allerede er gjort) for at opnå et samlet billede af kystnedbrydningen, dens forløb og de forhold der har indflydelse herpå. Kystdirektoratet ligger allerede inde med de fleste relevante data, og foretager regelmæssig indsamling af data om sedimenttransport mv.

For vestkysten mellem Hirtshals og Løkken, herunder Lønstrup Klint, kræves der (som beskrevet i delafsnit 5.1) først et politisk og fagligt **opgør med det rådende natursyn**. Ifølge dette natursyn ønskes Lønstrup Klint helt friholdt for virkningsfulde kystsikringsindgreb. Opgøret har til formål at resultere i en ændret og proaktiv kystsikringspolitik.

Den ændrede kystsikringspolitik vil indebære en opfølgning i lovgivning, retningslinjer og plandokumenter, der vedrører kystsikring. En ny strategi og politik for kystsikringen vil således kræve, at der foretages nogle mindre **justeringer af kystbeskyttelsesloven**, så det bliver muligt at udarbejde samlede kystsikringsstrategier med henvisning til loven. Der bør i loven fastslås, at Kystdirektoratet og de involverede kommuner har et koordinerende og initiativtagende ansvar for at sikre helhedsløsninger for sammenhængende kyststrækninger. Der må herunder åbnes op for, at kystsikring ikke kun begrænses til kyststrækninger, hvor større infrastrukturanlæg og helårsbebyggelser er truede.

Den ændrede strategi for kystsikring må også indarbejdes i en kommende **kommuneplanrevision** for Hjørring Kommune. Med henblik på Lønstrup Klint kræves endvidere en justering af Natura 2000-planen for Rubjerg Knude området.

Der udvikles herefter **elementerne til en helhedsløsning** i samarbejde mellem Hjørring Kommune og Kystdirektoratet. I disse elementer indgår indsamling af erfaringer fra eksisterende kystsikringsanlæg i ind- og udland, en vurdering af problemstillinger på de enkelte delstrækninger, samt udførelse af forsøg i laboratorier og på udvalgte steder. Til støtte herfor skal der gennemføres en strategisk miljøvurdering og en samfundsøkonomisk analyse for hele kyststrækningen – evt. opdelt i større delstrækninger såsom Lønstrup Klint henholdsvis strækningen mellem Hirtshals og Skallerup Klit.

Dernæst fastlægges **principperne i finansieringen** af anlæg, drift og vedligeholdelse af kystsikringen. Finansieringsløsningerne vil variere for forskellige delstrækninger. Finansieringen af anlæg og drift kan bestå i en kombination af bidrag fra:

- de lodsejere og grundejere der berøres direkte af kystnedbrydningen inden for en kortere tidshorisont;
- en begrænset regulering af ejendoms- og grundværdiskatten for øvrige grundejere og erhvervsdrivende i kystnærhedszonen og i de kystnære bysamfund;
- private fonde; samt
- de kommunale og statslige budgetter.

En ramme for finansieringen kunne bestå i at etablere en særlig kystsikringsfond med både offentlige og private bidragsydere. EU fonde kan også søges til gennemførelse af de indledende faser, med henvisning til at kystsikringen vil kunne tilbyde erfaringer, der kan udnyttes af lignende kystsikringsprojekter i andre EU lande.

For de forskellige delstrækninger **skitseprojekteres** der herefter nogle alternative udformninger, efterfulgt af en mere detaljeret miljøvurdering og beregning af projektøkonomi for de alternative projektforslag. I denne fase vil der også indgå konkrete høringsrunder blandt de berørte interesseparter.

Der udarbejdes en overordnet **etape- og tidsplan for gennemførelsen**, hvori de enkelte projekter indgår. Der bør her tages hensyn til, at kystbeskyttelse på nogle delstrækninger er mere hastende end på andre.

Endelig udvælges og **detailprojekteres** kystsikringsanlæggene for de enkelte delstrækninger, idet der skal sikre en sammenhængende helhedsløsning for kyststrækningen. De endelige finansieringsmodeller fastlægges på grundlag af beregnede udgifter og målrettede høringsrunder. De enkelte kystsikringsprojekter udbydes herefter i licitation og anlægges.

KILDELISTE

Rapporter, artikler og dokumenter:

Det Nordiske Forlag, 1900: *Danmarks Natur* (Det Nordiske forlag, København ca. 1900).

Overfredningsnævnet, 1948: *Udskrift af Overfredningsnævnets Kendelsesprotokol afsagt den 25. februar 1948* ("Kendelse i Sagen Nr. 733/46 vedrørende fredning af Rubjerg Knude og omliggende Arealer").

Overfredningsnævnet, 1965: *Udskrift af Overfredningsnævnets Kendelsesprotokol afsagt den 24. februar 1965* ("Kendelse i Sagen nr. 1612/62 vedrørende fredning af kyststrækning ved Mårup kirke syd for Lønstrup").

Nordjyllands Amt, 1997: *Regionplan '97* (Nordjyllands Amt, november 1997).

Aarhus Universitet, 2000: *Kampen om naturen. Konflikter om beskyttelse af vores kyster* (Studenterrapport under faget Miljølære. Fysisk Institut, Aarhus Universitet, februar 2000).

Nordjyllands Amt, 2001: *Regionplan 2001* (Nordjyllands Amt, 2001).

Kystdirektoratet, ca. 2004: *Kystbeskyttelse ud for Lønstrup* (udateret informationsbrochure).

Burcharth, Hans F., 2004: *Rapport om kystsikringsforsøg ved anvendelse af lodrette drænrør fra Skallerup Klit til Nørlev Strand i perioden maj 2000 til maj 2003* (Professor dr. techn. Hans F. Burcharth, april 2004).

European Commission DGENV, 2004: *Development of a Guidance Document on Strategic Environmental Assessment (SEA) and Coastal Erosion* (ATKINS consultants, November 2004).

Rømer Rasmussen, Keld, 2005: *Rubjerg Knude – stor klit på vandring* (artikel i GeologiskNyt 4/05. Geologisk Institut, Aarhus Universitet).

Nordjyllands Amt, 2006: *Regionplan 2005* (Nordjyllands Amt, januar 2006).

Hvarregaard Andersen, Heidi, 2007: *Konflikten omkring Mårup kirke og Lønstrup klints fremtid* (10. semester studenterprojekt indenfor området "Urban Planning and Management". Aalborg Universitet, 12. juni 2007).

Skagen Innovationscenter, 2007: *Kystbeskyttelse Mårup Kirke* (Notat v. Poul Jakobsen, Skagen den 30. august 2007).

Dansk Geo-serveEX a/s (DGE), 2008: *Notat. SIC kystsikringssystem* (Faglig udtalelse vedr. evaluering af forsøgsprojekt ved Skodbjerge stilet til Trafikudvalget og Trafikministeriet, 10. juli 2008).

Miljøministeriet, 2008: *Sandflugt og klitfredning – erfaringer og status* (Rapport. By- og Landskabsstyrelsen, 2008).

Hjørring Kommune, 2009: *Hjørring Kommuneplan 2009* (Hjørring Kommune, 2009).

European Commission DGENV, 2010: *Coastal Management* (Newsletter Special Issue, DG Environment News Alert Service, February 2010).

Skagen Innovationscenter, 2010: *Miljøvenlig kystbeskyttelse på Skallingen med SIC metoden* (Teknisk notat v. Poul Jakobsen til transportministeren, Skagen den 5. juli 2010).

OURCOAST, 2011: *Guidance based on collected ICZM cases* (Report No. A2213R4r1. OURCOAST consultant, 28 August 2011).

Kystdirektoratet, 2011: *Kystbeskyttelsesstrategi – en strategisk indsats for smukkere kyster* (Transportministeriet/Kystdirektoratet, august 2011).

Naturstyrelsen, 2011: *Natura 2000-plan 2010-2015. Rubjerg Knude og Lønstrup Klint* (Natura 2000-område nr. 7. Habitatområde H7. Miljøministeriet/Naturstyrelsen, 1. december 2011).

European Commission, 2011: *OURCOAST. INTEGRATED COASTAL ZONE MANAGEMENT. SOCIO-ECONOMIC benefits from ICZM practices around Europe* (Luxembourg Publications Office of the European Union, 2011).

European Commission, 2012: *Integrated Coastal Zone Management. OURCOAST – outcomes and lessons learned* (Luxembourg Publications Office of the European Union, 2012).

Kystdirektoratet, 2012: *Sandfodring – Dialog om muligt samarbejde* (PowerPoint præsentation af kystteknisk chef Per Sørensen. ”Dialogmøde” afholdt på Skallerup Klit Feriecenter den 24. februar 2012).

Love, forskrifter mv.:

EU, 2001: *Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment* (Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council, of 27 June 2001).

EU, 2002: *Recommendation of the European Parliament and of the Council concerning the implementation of Integrated Coastal Zone Management in Europe* (2002/413/EC, of 30 May 2002).

Miljøministeriet, 2009: *Naturbeskyttelsesloven* (LBK nr. 933 af 24/09/2009).

Miljøministeriet, 2010: *Lov om Natur- og Miljøklagenævnet* (Lov nr. 483 af 11/05/2010).

Transportministeriet, 2012: *Sammenskrivning af lov om kystbeskyttelse*.

Ansøgninger, skriftlige forespørgsler, svarskrivelser, mødereferater mv.:

Miljø- og Energiministeriet, 1997: *Skrivelse til Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg* (Svar på spørgsmål nr. 267 og 268 vedrørende fredningskendelser af 1948 og 1965 i forbindelse med Mårup kirke. J. nr. SN 1996-101-0085, den 17. februar 1997).

Forespørgsel (spørgsmål nr. S625) fra folketingsmedlemmer til miljø- og energiministeren den 16. juni 1998 (vedrørende fredninger og Mårup kirke).

Referat af Fredningsnævnet for Nordjyllands Amts besigtigelse den 18. juni 1998 v/Mårup kirke.

Miljø- og Energiministeriet, 1998: Miljø- og energiministerens svarskrivelse den 30. juni 1998 på spørgsmål nr. S625 fra folketingsmedlem (vedrørende fredninger og Mårup kirke).

Forespørgsel (spørgsmål nr. S2689 og nr. S2697) fra folketingsmedlemmer til miljø- og energiministeren den 19. juli og 2. august 1999 (vedrørende kystsikring ved Mårup kirke).

Miljø- og Energiministeriet, 1999: Miljø- og energiministerens svarskrivelse den 30. juli 1999 på spørgsmål nr. S2689 og S2697 fra folketingsmedlemmer (vedrørende kystsikring ved Mårup kirke).

Miljø- og Energiministeriet, 1999: Miljø- og energiministerens svarskrivelse den 13. august 1999 på spørgsmål nr. S2757 fra folketingsmedlem (vedrørende kystsikring ved Mårup kirke).

Skagen Innovationscenter (SIC): 2. oktober 2000; 12. august 2002; 29. november 2003; 30. juli 2007 (ansøgninger og forespørgsler).

Fredningsnævnet for Nordjyllands Amts svarskrivelser til SIC vedrørende kystsikringsforsøg ved Mårup kirke: 29. november 2000; 21. august 2002, 17. marts 2004; 8. august 2007.

Naturklagenævnet den 17. februar 2005: *Afgørelse i sagen om fortsat anbringelse af trykudligningsrør på stranden ved Mårup Kirke*.

Miljøministeriet, 2007: Miljøministerens svarskrivelse den 30. september 2007 (på spørgsmål nr. 264 fra Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg vedrørende havets fjernelse af Mårup kirke).

Grundejerforeninger syd for Lønstrup: Ansøgning om kystsikring den 14. maj 2008.

Åbne referater for møder i Plan- og Miljøudvalget/Teknik- og Miljøudvalget for Hjørring Kommune: 18. maj 2008; 10. maj 2010; 9. januar 2012; 16. april 2012.

Danmarks Naturfredningsforening, 2008: *Udtalelse til Plan- og Miljøudvalget for Hjørring Kommunes i anledning af den supplerende høring over ansøgning om tilladelse til kystbeskyttelse ud for Mårup kirke* (DN Hjørring, 18. maj 2008).

Skagen Innovationscenter (SIC), 2009: Skriftlig henvendelse til transportministeren/Trafikudvalget den 6. marts 2009 (om *Besigtigelse af SIC systemet på vestkysten*).

Danmarks Naturfredningsforening, 2009: *Åbent brev til Plan- og Miljøudvalget i Hjørring om kystsikring* (DN, 9. december 2009).

Lønstrup Kystbeskyttelseslag, 2010: Ansøgning til Kystdirektoratet om kystsikring, den 15. december 2010.

Åbne referater for møder i Økonomiudvalget for Hjørring Kommune: 8. juni 2010; 18. april 2012.

Åbne referater for møder i Hjørring Byråd: 25. april 2012.

Kystdirektoratet, 2012: Referater (af 02-07-2012) fra møder i "sandfodringsprojektet", afholdt på Skallerup Klit Feriecenter den 20. juni 2012.

Diverse avisartikler og avisnotitser mv.:

Nordjyske.dk: 16. december 2003; 15. og 16. december 2009; 17. december 2009; 29. januar 2010; 10. februar 2010; 14. februar 2010; 22. august 2010; 8.-10. januar 2012; 17. februar 2012; 19. juni 2012; 12. september 2012; 31. oktober 2012.

Jyllandsposten 7. marts 2007: "Kirkens kamp mod uret".

Weekendavisen 10.-16. august 2007: "Vejret i gamle dage".

Jyllandsposten 22. februar 2008: "For sent at sikre kirken".

Jyllandsposten (Erhverv & Økonomi) 18. marts 2008: "Private vil betale for kystsikring".

Weekendavisen nr. 34 – 22. august 2008. "Mårup kirke i plasticposer".

Weekendavisen nr. 15 – 8. april 2009: "Den dødsdømte kirke".

Ingeniøren 3. juli 2009: "Luftforurening fra Øresunds skibe større end ventet".

Nordjyske Stiftstidende 29. november 2009: "Hold på sandet".

Danmarks Naturfredningsforenings indlæg i nordjyske.dk: 27. januar 2010; 11. januar 2012.

Morten Lauge Pedersen, cand. Scient. i naturgeografi ved Aalborg Universitet: "Ø-kuller i Lønstrup". Indlæg i nordjyske.dk den 14. februar 2010.

Jørgen Fredsøe, professor ved DTU Mekanik: "Et nyt storskalaforsøg med drænrør er meningsløst". Indlæg i "Ingeniøren" den 11. februar 2011.

Jørgen Bing, formand for Teknik- og Miljøudvalget for Hjørring Kommune: "Lad os snakke sammen". Synspunkt i Nordjyske Stiftstidende den 16. december 2011.

Dr.dk/P4/Nordjylland: 26. og 30. april 2012.

Besøgte hjemmesider (2012):

<http://ec.europa.eu/environment/iczm> (DG Environment)

<http://ec.europa.eu/ourcoast/> (European Commission)

www.geosites.dk (GEUS)

www.geus.dk (GEUS)

www.kortal.dk (COWI)

www.kyst.dk (Kystdirektoratet)

www.miljoportal.dk (Danmarks Miljøportal)

www.naturstyrelsen.dk (Naturstyrelsen)

www.rubjergknode.dk (Vendsyssel Historiske Museum)

www.shore.dk (Skagen Innovationscenter SIC)

<http://webarkiv.ft.dk> (Folketingets arkiv)